

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

VOJENSKÁ MYSL

DVACÁTÝ OSMÝ ROČNÍK

8

Zákony dialektiky a zákony války

(Příspěvek k metodologickému problému)

Marxismus-leninismus je ucelený vědecký světový názor dělnické třídy. Systém marxisticko-leninské teorie vytváří marxisticko-leninská filosofie (dialektický a historický materialismus), politická ekonomie a vědecký komunismus. Současně jde o systém otevřený, do něhož vstupují další společenské vědy a relativně samostatné vědní disciplíny (marxistická sociologie, demografie, sociální psychologie, axiologie, etika, estetika a další).

Klíčové postavení v marxismu-leninismu zaujímá materialistická dialektika. Oprávněnost tohoto tvrzení můžeme prokázat z několika hledisek. Především tím, jaké místo a úlohu materialistická dialektika zaujímá v systému marxismu-leninismu. Materialistická dialektika není jen organickou součástí marxisticko-leninské filosofie, ale je obsažena ve všech současných marxismu-leninismu, i v ostatních společenských vědách.

Materialistická dialektika tedy není vědou, která stojí nad ostatními vědami, ani vědou, která zaujímá místo vedle jiných věd, ale zkoumá nejobecnější zákony vývoje vnějšího světa (na základě zobecnění poznatků konkrétních věd) a zpětně zase vystupuje jako metodologický nástroj poznání pro speciální vědy i pro návod k jednání a přetváření praxe.

Klíčové postavení materialistické dialektiky v marxismu-leninismu můžeme dále

prokázat tím, jaký význam jí přikládali sami klasikové marxismu-leninismu.

Marx a Engels pokládali hegelovskou dialektiku za největší vymoženost německé klasické filosofie. Engels o tom napsal: „Marx a já jsme byli skoro jediní, kteří si vytkli za úkol zachránit vědomou dialektiku (aby byla zničena při porážce idealismu spolu s hegelovstvím) pro materialistické pojetí přírody.“ (Engels, B.: Anti-Dühring, Praha 1949, s. 11.)

Propracování dialektiky a její vědomé používání na nejrůznější obory je hlavním obsahem Marxovy a Engelsovy dlouholeté vědecké činnosti a spolupráce.

V. I. Lenin, když se v roce 1919 seznámil s vydanou korespondencí mezi Marxem a Engelsem, charakterizoval její hlavní obsah takto: „Pokusíme-li se jedním slovem určit, abych tak řekl, ohnisko celé korespondence, onen ústřední bod, ke kterému se sbíhá celá síť vyslovovaných a zkoumaných myšlenek, bude tímto slovem dialektika. Použití materialistické dialektiky na přepracování celé politické ekonomie, od jejího základu, na historii, přírodovědu, filosofii, politiku a taktiku dělnické třídy — to nejvíce zajímá Marxe a Engelse, to je věc, do které vnášejí nejpodstatnější a nejnovější obsah, v tom spočívá jejich geniální krok vpřed v historii revolučního myšlení.“ (Lenin, V. I.: Marxova korespondence s Engelsem, Spisy, sv. 19, Praha 1957, str. 554.)

Také V. I. Lenin při tvůrčím rozvíjení marxismu věnuje vždy velkou pozornost dialektice. Obrázně nazval dialektiku živou duší marxismu. Ukazoval na to, že bez dialektiky je marxismus mrtvý, ztrnulý, ochuzený o revoluční a přetvářející jádro. Ještě v jednom z posledních článků, který oprávněně můžeme považovat za filosofickou závěť, považujeme za nutné „organizovat soustavně studium Hegelovy dialektiky z materialistického hlediska“. (Lenin V. I.: O významu bojovného materialismu, Spisy, sv. 33. Praha 1955, s. 231.)

O významu materialistické dialektiky nepřímě svědčí i pozornost, jakou jí věnovali revizionisté i přímí odpůrci marxismu-leninismu všech dob. Např. Edvard Bernstein považoval dialektiku v marxismu za zrádný prvek, za projev poplatnosti Marxe Hegelovi. Ztotožnil Marxovu dialektiku a Hegelovou a zcela ji zavrhl.

Rukopis Engelsova díla „Dialektika přírody“ nechali oportunističtí a revizionističtí vůdci německé sociální demokracie ležet bez povšimnutí celá desetiletí. Toto dílo bylo potom vydáno v Moskvě podle fotokopí rukopisu až v roce 1925. Ve všech dalších vlnách filosofického revizionismu se objevovaly požadavky, které směřovaly k okleštění nebo zavržení dialektiky.

Společným východiskem různých revizionistických „opravců“ i odpůrců marxistické dialektiky je popírání objektivní dialektiky a redukce dialektiky jen na subjektivní metodu myšlení. Vytýkají Marxovi a Engelsovi, že zahrnuli dialektiku do přírody, že vycházejí z nedokazatelného předpokladu objektivně dialektického charakteru světa.

Materialistická dialektika je „vzájemná závislost a těsná nerozlučná spojitost všech stránek každého jevu (přičemž dějiny odhalují stále nové a nové stránky), spojitost tvořící jednotný zákonitý světový proces pohybu“. (Lenin, V. I.: Karel Marx, Spisy, sv. 21. Praha 1959 s. 49.)

Odpůrci materialistické dialektiky se pokoušejí odmítnout objektivní charakter zákonitosti a chápou ji jen jako výplod lidského rozumu. „Zákon ve vědeckém slova smyslu je svou podstatou produktem lidského ducha a nemá smysl mimo člověka. Za svou existenci vděčí tvůrčí schopnosti jeho intelektu. Více smyslu má tvrzení, že člověk dává zákony Přírodě, než naopak, že Příroda dává zákony člověku“. (Pearson Ch.: Gramatika nauki, podle: Konstantinov a kol., Marxisticko-leninská filosofie, Praha 1973, s. 102.)

Materialistická dialektika je jednotou objektivní a subjektivní dialektiky. „Tak zvaná objektivní dialektika vládne v celé

přírodě a tak zvaná subjektivní dialektika, dialektické myšlení, je jen odraz pohybu v protikladech, které svým ustavičným bujením a svým konečným přechodem v sebe navzájem nebo ve vyšší formy podmiňují právě život v přírodě“. (Engels, B.: Dialektika přírody, Praha 1950, s. 180.)

Z nerespektování jednoty objektivní a subjektivní dialektiky a nepochopení jejich vzájemného vztahu vznikají i některá nedorozumění při oceňování metodologického významu materialistické dialektiky pro veškerou poznávací i praktickou přetvářející činnost. Setkáváme se ještě s nekritickým přeceňováním významu znalostí principů, zákonnů a kategorií dialektiky (tedy roviny subjektivní dialektiky) pro praktickou činnost v jejích obecné, abstraktní formulaci. Obecné poučky dialektiky jsou považovány za univerzální prostředek řešení i všech problémů vojenské vědy, ať už jsou (tyto problémy) obecné nebo specifické.

Ve skutečnosti znalost základních teoretických otázek materialistické dialektiky vůbec nemůže nahradit profesionální znalosti a speciální dovednosti v tom kterém oboru teorie nebo praxe.

Nemůžeme ani přímo, nezprostředkovane aplikovat principy, zákony a kategorie dialektiky na různé sféry lidské činnosti, aniž bychom do těchto sfér hluboce pronikli. Jak zdůrazňoval Lenin, hlavní obsah Marxova a Engelsova úsilí směřoval k „použití materialistické dialektiky na přepracování celé politické ekonomie, od jejího základu, na historii, přirodovědu, filosofii, politiku a taktiku dělnické třídy...“ (Lenin, V. I.: Marxova korespondence s Engelsem, Spisy, sv. 19, Praha 1957, s. 554.)

Je tedy zřejmé, že pouhé skloňování principů, zákonů a kategorií dialektiky v abstraktní, obecné podobě nemůže vyřešit žádný problém vojenské vědy. Metodologický význam materialistické dialektiky pro vojenství a vojenskou vědu spočívá v tom, že ukazuje správnou metodu přístupu ke skutečnosti. Realizovat tuto metodu je možné jen při konkrétním zkoumání jevů. Znamená to tedy především respektovat a zkoumat objektivní dialektiku vojenství.

Objektivní dialektika vojenství je „souhrnem“ nekonečného množství objektivně existujících souvislostí, příčinných vztahů, zákonitostí, rozporů, protikladů, které působí v oblasti vojenství nezávisle na lidském poznání.

Při zkoumání dialektiky vojenství proto nesmíme zapomínat, že nejobecnější, podstatné souvislosti věcí a procesů, jak jsou

formulovány v zákonech a kategoriích materialistické dialektiky, neexistují v oné obecné, abstraktní podobě, ale jen v jednotlivém, prostřednictvím jednotlivého, konkrétního.

„Ve vlastním smyslu je dialektika studium rozporu v samé podstatě předmětů.“ (Lenin, V. I.: Filosofické sešity, Spisy, sv. 38, Praha 1960 s. 259.)

Vojenství zahrnuje jednu z nejsložitějších oblastí společenské praxe. Válku, ozbrojený zápas můžeme charakterizovat jako nejkrasnější formu rozporu — konfliktu — mezi třídami, národy, státy. Soudobý boj je přímo nabit rozporností, střetáváním protikladných, vylučujících se požadavků. Požadavek soustředění sil a prostředků na hlavním směru se dostává do rozporu s nebezpečím napadení těchto soustředěných sil zbraněmi hromadného ničení. Snaha o uchránění vlastní bojové sestavy před jadernými údery nepřítelů pomocí neustálého manévru naráží na rozpor — prozrazení bojové sestavy.

Dialektika učí, že vývoj se děje bojem protikladů. Velmi názorně můžeme demonstrovat působení boje protikladů jako zdroje vývoje na zdokonalování vojenské bojové techniky. Odehrává se v podstatě jako vzájemné působení a zdokonalování útočných a obranných prostředků. Kulomet — tank, tank — protitankové dělo. Silnější pancíř — průbojnější granát. Radiolokátory — rušiče. Rušiče — antirušiče. Rakety — antirakety, atd., atd.

Dialektika učí, že vývoj je jednotou kvantitativních a kvalitativních změn. „Zde, jako v přírodních vědách, se potvrzuje správnost zákona, který objevil Hegel ve své „Logice“, že pouhé kvantitativní změny se na určitém stupni zvracejí v kvalitativní rozdíly.“ (Marx, K.: Kapitál, díl I., Praha 1953, s. 332.)

Také ozbrojený zápas je souhrnem kvantitativních a kvalitativních stránek ozbrojených protivníků. Vojenská věda již dávno opustila mechanické postuláty, které dlouho vyznávala, podle nichž síla vojska je totožná s jeho početností, velké vojenské jednotky vždy vyhrávají, apod.

Soudobé vojenství je charakterizováno tím, že vedle kvantitativního růstu nasycenosti moderních armád bojovou technikou vzrůstá i úloha člověka v boji, a to zejména na těch stránkách jeho bojové schopnosti, které se dají těžko kvantitativně měřit, tj. morální síly. Někteří buržoazní vojenští teoretikové, zřejmě zainteresovaní na kapitálových ziscích vojenskoprůmyslového komplexu, přeceňují kvantitativní stránku bojové techniky a podceňují úlohu člově-

ka. „Jako dosud nikdy se stala válka více otázkou strojů než lidí. Nyní, kdy se produkce výzbroje rozvíjí nebývalými skoky, může rozhodná převaha ve zbraních a jejich taktickém využití nahradit jakýkoliv nedostatek v početnosti ozbrojených sil, nebo takových kvalitativních elementech, jako je morální stav vojsk nebo vojenské řízení.“ (Knorr: Military Potential of States; rusky, Moskva 1960, s. 61.)

Působení zákona přechodu kvantitativních změn ve změny kvalitativní se ve vojenství konkrétně projevuje v soudobé vědeckotechnické revoluci ve vojenství.

Revoluce ve vojenství byla vyvolána podstatnou — kvalitativní změnou ve vědě a technice, jejíž dlouholeté úsilí bylo — nejdříve v imperialistických zemích — orientováno do oblasti vojenství. Také revoluce ve vojenství nevznikla ze dne na den, z ničeho, ale byla připravována postupným vývojem a výrobou ničivé výbušné zbraně, vývojem a výrobou prostředků dopravy na cíle. Současně kvalitativně nové druhy bojové techniky nevedly k úplnému zániku — negaci — dosavadních, tzv. klasických zbraní, ale k jejich kvalitativnímu zdokonalování.

Zákony dialektiky mají metodologický význam pro odhalování a zkoumání zákonů války. Také zde ovšem platí, že obecné zákony dialektiky nemůžeme prostě aplikovat na válku a ozbrojený zápas. Také vzhledem k zákonům dialektiky a zákonům války je vztahem obecného a jednotlivého. To znamená, že neexistují na jedné straně zákony dialektiky a na druhé straně zákony války, ale že obecné zákony dialektiky v sobě zahrnují i zákony války a naopak — zákony války jsou specifickým případem zákonů dialektiky.

Dialektika obecného a jednotlivého je taková, že obecná a jednotlivé tvoří jednotu, neexistuje jedno bez druhého, vzájemně se podmiňují. „Jednotlivé neexistuje jinak než v té souvislosti, která vede k obecnému. Obecné existuje jen v jednotlivém, skrze jednotlivce. Každé jednotlivé je (tak či onak) obecné. Každé obecné je [částičkou nebo stránkou nebo podstatnou vlastností] jednotlivého. Každé obecné jen přibližně zahrnuje všechny jednotlivé předměty. Každé jednotlivé vchází do obecného atd., atd. (Lenin, V. I.: Filosofické sešity, Spisy, sv. 38, Praha 1960, s. 368.)

Válka je jednou z nejsložitějších součástí společenskohistorické praxe. Zahrnuje široce rozvětvenou a složitou strukturu souvislostí a vztahů — podstatných i nepodstatných, opakovatelných i neopakovatelných, vnitřních i vnějších, objektivních i subjektivních.

Na rozdíl od jiných oblastí společenské praxe je pro průběh války charakteristické daleko větší zastoupení prvků nahodilosti, nepředvídatelnosti, neurčitosti, nepřehlednosti, mnohdy i chaotičnosti, a neorganizovanosti. To je také jeden z důvodů, proč se u buržoazních teoretiků a vojevůdců při vysvětlování vítězství a zejména porážek tak často setkáváme s odvoláváním se na „prozřetelnost“, „náhodu“, „osud“, „válečnické štěstí“, „příznivou či nepříznivou konstelaci hvězd“ atd. Zaměřeným východiskem těchto úvah je odmítání zákonů války a ozbrojeného zápasu.

Ve válce [a v ozbrojeném zápasu jako jednom z rozhodujících prvků obsahu války] působí celá řada přírodních zákonů [fyzikálních, chemických, biologických, zákonů mechaniky, termodynamiky, matematiky, pravděpodobnosti, akustiky atd.] Nikoho ani nenapadne existenci a působnost těchto zákonů popírat. Tyto přírodní zákony jsou ve válce využívány, působí „slepě“ a nemohou mít na průběh a výsledek války rozhodující vliv. Zákonitosti války, které mají charakter podstatných, hlubokých, relativně stálých a opakovatelných souvislostí a mají rozhodující vliv na průběh a výsledek války, se vytvářejí při vzájemném působení takových sociálních jevů, jako je válka a politika, válka a ekonomika, ideologie, věda, technika atd. Jsou tudíž zákony války svým charakterem společenskými zákony.

Společenské zákony (tedy i zákony války) se podstatně liší od přírodních zákonů tím, že jsou neoddelitelné od vědomé aktivní činnosti lidí...“ dějiny vývoje společnosti se v jednom bodě podstatně liší od dějin vývoje přírody. V přírodě — pokud nepřihlížíme k zpětnému působení lidí na přírodu — působí na sebe jako nevědomě slepé síly, v jejichž vzájemném působení se uplatňuje obecný zákon... nproti tomu v dějinách společnosti jsou nejaktivnějšími činiteli lidé nadaní vědomím... nic se tu neděje bez vědomého úmyslu, bez čtěního cíle. Ale tento rozdíl, ačkoli je důležitý pro zkoumání dějin... nemůže nic změnit na skutečnosti, že běh dějin je ovládan vnitřními obecnými zákony“ (Engels, B.: Ludvík Feuerbach a vyústění klasické německé filosofie, Marx-Engels, Spisy, sv. 21, Praha 1954, s. 324 až 325.)

Vývoj společnosti jako přírodně historický proces se realizuje prostřednictvím

dialektiky objektu a subjektu. Každá konkrétně historická situace, objektivně existující, je východiskem pro činnost lidí, kteří mění společenské vztahy a vytvářejí tak novou subjektivní situaci. Subjektivní činnost lidí, uskutečňovaná v objektivních podmínkách, je nutným zprostředkováním mezi za sebou následujícími objektivními stavy společnosti.

Jak je zřejmé, marxistické pojetí zákonů společenského vývoje nespočívá ani v metafyzickém odtržení objektivní zákonitosti a činnosti lidí, ani v jejich ztotožnění. Jak absolutizace objektivních podmínek, tak absolutizace subjektivní činnosti lidí vždy vede k chybám.

Společenské zákony (i zákony války a ozbrojeného zápasu) nepůsobí s takovou neodvratitelnou nevyhnutelností, jako je tomu v případě přírodních zákonů. Působí spíše jako určité zákonité tendence a možnosti, jejichž prosazení a využití závisí v rozhodující míře na subjektivním činiteli — příslušnicích bojujících armád, velitelích, štábech mužstvu, atd.

V chápání zákonů války a ozbrojeného zápasu se někdy setkáváme s jejich fetišizací. Zákony jsou chápány jako jsoucna, která zvnějšku ovládají a určují činnost lidí a prosazují se „automaticky“.

Fetišizace zákonů války a ozbrojeného zápasu vzniká z nepochopení jejich objektivního charakteru. Objektivní charakter zákonů se prý projevuje zvláště výrazně tehdy, když lidé jednájí proti nim, tudíž nemohou dosáhnout vytyčených cílů a utrpí porážku. Je zřejmé, že v takovém pojetí jsou zákony lidské činnosti vnější. Mají-li lidé možnost jednat proti zákonům, znamená to, že existují někde mimo jejich činnost, nad nimi, před tím, než lidé začali jednat. Jsou to fatální síly, které se prosadí bez ohledu na činnost lidí.

Materialistická dialektika je oprávněně považována za metodologický základ vojenské teorie a praxe. Její úspěšné využívání však není bez předpokladů. Z nich musíme respektovat zejména tři:

1. Nutnost respektování jednoty objektivní a subjektivní dialektiky.
2. Dialektiku vztahu jednotlivého a obecného v zákonech dialektiky a zákoněch války.
3. Specifiku zákonů války a ozbrojeného zápasu jako zákonů společenského vývoje.

Straníckopolitická práca na vševojskových taktických cvičeniach

Zvyšovanie kvality poľného výcviku vojsk a dosiahnutie maximálneho využitia bojových možností zbraní a techniky sa považuje za neoddeliteľnú súčasť plnenia úloh, vytýčených XV. zjazdom Komunistickej strany Československa pre Československú ľudovú armádu.

Rozkaz ministra národnej obrany ČSSR pre prípravu vojsk v tomto výcvikovom roku k tomu okrem, iných úloh, ukladá sústrediť hlavné úsilie na ďalšie zdokonaľovanie organizácie a spôsobov vedenia bojovej činnosti za zložitej a rýchle sa meniacej situácie s použitím jadrových zbraní i klasických prostriedkov ničenia.

Pre zabezpečenie tejto úlohy musíme zdokonaľovať spôsob vedenia rozhodnej, aktívnej a vysoko manévrovej bojovej činnosti útvarov a zväzkov za použitia súčasných bojových prostriedkov.

Na kvalitné plnenie úloh v tejto oblasti nás orientovalo i 11. zasadanie ÚV Komunistickej strany Československa, ako i rokovanie aktívu veliteľov, ktoré na toto zasadanie naväzovalo.

Príprava vojsk pre súčasný boj je úloha veľmi náročná a zložitá. Nie je možno si ju predstaviť bez dokonale vycvičeného, všestranne pripraveného, socialistickej spoločnosti oddaného obrancu. Takéhoto obrancu predstavuje všestranne (politicky, odborné, morálne, atď.) pripravený príslušník našej armády. Pri formovaní jeho

politických a bojových kvalít sa zúčastní veľa činiteľov. Významnú úlohu v tomto procese má poľná príprava vojsk. Umožňuje komplexne, v podmienkach, ktoré sa najviac približujú bojovým, v celom rozsahu naučiť a zdokonaľovať vojská tomu, čo budú v boji nevyhnutne potrebovať. Vytvára také podmienky, aby sa za zložitej taktickej situácie, v chode bojovej činnosti naučili vojaci, velitelia, politickí pracovníci plniť náročné úlohy vševojskového boja.

Nezastupiteľné miesto v poľnej príprave vojsk má straníckopolitická práca. Zúčastňuje sa na utváraní politických, morálnych, bojových a psychických vlastností príslušníkov našej armády, ktoré sú nevyhnutné pre súčasný boj.

O mieste straníckopolitickej práce pri zvyšovaní bojovej pripravenosti vojsk hovoria aj slová náčelníka HPS generála Brabca, ktorý povedal: „Na prvé miesto v celom rozvoji straníckopolitickej práce stavíme jej úlohu a miesto pri upevňovaní vysokej bojovej pohotovosti a pripravenosti Československej ľudovej armády.“ (Referát náčelníka HPS ČSLA na aktívne veliteľov, politických orgánov a straníckych funkcionárov 21. marca 1978, HPS ČSLA Praha, 1978 str. 5).

Zdokonaľovanie úrovne straníckopolitickej práce a zvyšovanie jej vplyvu na kvalitné plnenie úloh bojovej pohotovosti a pripravenosti je i jednou zo základných

požiadaviek, ktoré pred veliteľov, politický aparát, stranícke a zväzacké organizácie postavilo velenie a Hlavná politická správa Českoslovskej ľudovej armády v základných výcvikových dokumentoch.

Organizovanie a riadenie stranícko-politickej práce v poľnej príprave vojsk prispieva nielen k formovaniu veštranne pripraveného obrancu socialistickej vlasti a spoločenstva, ale súčasne umožňuje získavať skúsenosti z jej organizovania v tých najzložitejších podmienkach mierovej prípravy vojsk. Potvrdzujú to aj slová náčelníka HPS Sovietskej armády a vojenského námorníctva generála A. A. Jepiševa, ktorý povedal: „Každý výjazd na poľný výcvik je pre politické orgány, stranícke a komsomolské organizácie školou. Na operačne taktických a veliteľsko štábných cvičeniach, kde sa podmienky maximálne približujú situáciám v súčasnej vojne, je potrebné starostlivo skúšať rozličné varianty straníckopolitickej práce, neprestajne sa zamýšľať nad tým, ako ju v bojových podmienkach organizovať čo najlepšie a najefektívnejšie.“ (A. A. Jepišev, Některé otázky straníckopolitickej práce, NV, Praha 1971, str. 189).

Organizovanie straníckopolitickej práce v poľných podmienkach nám dáva možnosť získavať skúsenosti z práce veliteľov, politického aparátu, z práce organizácií Komunistickej strany Československa a Socialistického zväzu mládeže a tým i zovšeobecňovať tieto skúsenosti z hľadiska potrieb ďalšieho skvalitňovania obsahu, foriem a metód straníckopolitickej práce v bojovej činnosti.

Pri organizovaní konkrétnej straníckopolitickej práce v poľnej príprave vojsk vychádzame z požiadaviek, ktoré sú v súčasnosti kladené na všetkých príslušníkov armády. Z požiadaviek, ktoré vplývajú na samotný obsah a formy straníckopolitickej práce. Sú to predovšetkým požiadavky na formovanie vedeckého svetového názoru príslušníkov armády, oddanosť veci socializmu, upevňovanie hrdosti na príslušnosť k socialistickému spoločenstvu, upevňovanie proletárskeho a socialistického internacionizmu. Ďalej sú to požiadavky na komplexné zvládnutie taktickej a streleckej prípravy, technickú pripravenosť, majstrovské ovládanie pridelených zbraní a bojovej techniky.

Mobilizácia príslušníkov armády na zvládnutie všetkých týchto náročných úloh je prvoradou naplňovať straníckopolitickej práce v poľnej príprave.

Kvalitné organizovanie a riadenie straníckopolitickej práce v poľnej príprave vyžaduje cieľavedomú prácu veliteľov,

politických pracovníkov straníckych a zväzackých organizácií. Na adresu tých, ktorí sa zúčastňujú na organizovaní a riadení straníckopolitickej práce, platia slová generálneho tajomníka Komunistickej strany Československa súdruha Husáka, vyslovené na 11. zasadaní ÚV Komunistickej strany Československa na adresu vedúcich pracovníkov: „Taký pracovník si je vedomý politických a morálnych dôsledkov svojich rozhodnutí, ktoré sa tak nestávajú len suchým príkazom, ale mobilizuje tvorivé sily celých kolektívov, vzťahuje ich do riešenia úloh..., posilňujú v nich pocit spoluzodpovednosti a prebúdajú ich iniciatívu.“ (Zasadenie ÚV KSČ 15.—18. marca 1978, Pravda, Bratislava str. 36.)

Zo strany veliteľov to vyžaduje na jednej strane neprestajné zdokonaľovanie a hlbšie prenikanie do zložitých otázok taktiky, študovať nové druhy zbraní a techniky, ako i spôsob ich najefektívnejšieho využitia v boji. Na druhej strane to vyžaduje od veliteľov neprestajne si osvojovať umenie výchovy mladého človeka, naplňovanie vojensko-politickej línie Komunistickej strany Československa v podmienkach svojej jednotky, útvaru, zväzku a tým v konečnom dôsledku zvyšovať pripravenosť našej armády.

Zo strany politických pracovníkov to vyžaduje dokonalú znalosť problematiky poľnej prípravy. Politický pracovník musí byť organizátorom úsilia o vzorné splnenie všetkých výcvikových úloh. K tomu musí poznať rozkazy, ktoré boli v mene veliteľa vydané, musí sa vedieť orientovať v bojovej situácii. Len takýto politický pracovník si bude vedieť v bojovej situácii urobiť potrebné závery pre organizovanie konkrétnej straníckopolitickej práce.

Ak má politický pracovník nájsť svoje miesto v poľnej príprave vojsk, musí byť všestranne pripraveným dôstojníkom.

Ak zoberieme do úvahy, že rozhodujúcu úlohu pri organizovaní a riadení straníckopolitickej práce majú politickí pracovníci, bezprostredne to nastoluje požiadavku na ich vojensko-politickú a vojenskoodbornú pripravenosť. Sústavné zvyšovanie tejto pripravenosti je základným predpokladom ďalšieho skvalitňovania straníckopolitickej práce vo všetkých etapách života a činnosti útvarov a zväzkov našej armády.

Vojensko-politická pripravenosť politického pracovníka predstavuje dokonalé teoretické vedomosti ako i praktické skúsenosti z organizovania straníckopolitickej práce. Vyžaduje to znalosť teórie marxizmu leninizmu a schopnosť jeho tvorivého uplatňovania v konkrétnych podmien-

kach života vojsk, znalosť dokumentov strany, vedenia nášho štátu a Československej ľudovej armády a ich realizácia v každodennom živote vojsk. Zahŕňa i znalosť príslušných smerníc a predpisov, ktoré vplývajú na obsah a formy straníckopolitickej práce na danom stupni, pri konkrétnom druhu prípravy alebo činnosti vojsk.

Súčasnú skúsenosť z jednotiek a útvarov našej armády ukazujú, že prevažná väčšina politických pracovníkov — absolventov vojenských akademií a vysokých škôl je po stránke teoretickej dobre pripravená. Často však svoje dobré teoretické vedomosti nedokážu v poľnej príprave vojsk dostatočne využiť práve v dôsledku malých praktických skúseností. Odstránenie tohto nedostatku vyžaduje trpezlivosť, každodennú sústavnú prácu politických orgánov, aby teoreticky dobre pripravených politických pracovníkov naučili tieto vedomosti využiť v konkrétnej straníckopolitickej práci.

Vojenskoodborná pripravenosť politického pracovníka predstavuje súhrn jeho vedomostí zo vševojskovej, technickej, ale i odbornej pripravenosti na danom stupni, u príslušného druhu vojska. Predpokladá kvalitné znalosti tak z hľadiska každodenného života jednotky, útvaru zväzku, ako i z hľadiska poľnej prípravy a v konečnom dôsledku i vedenia bojovej činnosti. Vyžaduje i dobrú znalosť predpisov a poriadkov a ich realizáciu v konkrétnej straníckopolitickej práci.

Takto pripravený politický pracovník si na vševojskovom taktickom cvičení nájde svoje miesto. Potvrdzujú to i skúsenosti zo vševojskových taktických cvičení útvarov a zväzkov našej armády v uplynulom období.

Hlavnou formou poľnej prípravy vojsk sú vševojskové taktické cvičenia, ako je to zakotvené i v predpise Organizácie a provedení vševojskových taktických cvičení pozemného vojska. Sú najvšestrannejšou formou prípravy jednotiek, útvarov a zväzkov, ich veliteľov, štábov, politického aparátu, straníckych a zväzáckych organizácií na vedení súčasného boja. Význam vševojskových taktických cvičení zdôrazňuje aj Rozkaz ministra národnej obrany pre výcvikový rok, ktorý ukazuje, že majú byť organizované so všetkou intenzitou, v podmienkach maximálne približujúcich bojových situácií.

Vševojskové taktické cvičenia sú určitým koncentrovaným vyvrcholením jednotlivých druhov príprav v priebehu ktorých sa vojská pripravujú na vedenie súčasného boja.

Vysokú úroveň vševojskových taktických cvičení, vzorné plnenie úloh všetkými príslušníkmi cvičiacich vojsk je možné dosiahnuť len konkrétne, cieľavedomou straníckopoliticou prácou. Zástupcovia veliteľa pre politické veci na vševojskovom taktickom cvičení sa v predpise organizácie a provedení vševojskových taktických cvičení pozemného vojska ukladá:

— vypracovať plán straníckopolitickej práce s vojakmi, organizovať a uskutočňovať politickú prácu a zamerať ju na utváranie nevyhnutných morálnych, bojových a psychických vlastností vojakov pre úspešné splnenie uložených úloh;

— v priebehu cvičenia organizovať politickú prácu tak, aby všetci vojaci neprestajne poznali situáciu a svoju úlohu;

— uskutočňovať opatrenia pre upevňovanie poriadku a disciplíny, dodržiavanie bezpečnostných opatrení;

— udržiavať styk s miestnymi straníckymi a štátnymi orgánmi v priestoroch konania cvičení, zabráňovať vzniku škôd na národnom hospodárstve a miestnemu obyvateľstvu;

— zovšeobecňovať kladné skúsenosti zo straníckopolitickej práce, rozširovať ich do života jednotiek a útvarov.

Konkrétne cieľavedomú straníckopolitickú prácu na vševojskových taktických cvičeniach uskutočňujeme na základe uznesení strany a vlády, rozkazov a smerníc MNO a HPS Československej ľudovej armády, rozkazov a smerníc veliteľov všetkých stupňov. V priebehu vševojskových taktických cvičení sa preveruje realnosť jednotlivých rozhodnutí, časové možnosti pre činnosť štábov a jednotlivých funkcionárov. Preverujú sa metódy práce, účinnosť a včasnosť informačného systému, ako i ďalšie dôležité otázky potrebné pre dosiahnutie úspechu v boji.

Ak vševojskové taktické cvičenia vytvárajú optimálne podmienky pre prácu veliteľov a štábov v zložitých situáciách, v plnej miere to platí i pre prácu politických orgánov, politického aparátu pri organizovaní straníckopolitickej práce.

Vševojskové taktické cvičenia v plnej miere umožňujú rozvinúť prácu politického aparátu na jednotlivých stupňoch v súlade s požiadavkami na organizovanie politickej práce v boji tak, ako to vyžaduje Poľný poriadok Československej ľudovej armády. Tu sú stanovené hlavné úlohy politickej práce v boji, z ktorých môžeme vymedziť aj úlohy straníckopolitickej práce na cvičení. Sú to predovšetkým:

— stmelovať príslušníkov armády okolo Komunistickej strany Československa, vlá-

dy republiky, vychovávať ich k socialistickému vlastníctvu, bezhraničnej oddanosti veci socializmu, k hrdošti nad príslušnosťou k socialistickému spoločenstvu;

— viesť vojakov k presvedčeniu o správnosti našej veci, pestovať v nich útočného ducha, smelosť, hrdinstvo, vytrvalosť a sebaovládanie, iniciatívu a vynaliezavosť, vzájomnú podporu a pomoc na cvičení, pestovať v nich telesnú zdatnosť a schopnosť pevne znášať všetky ťažkosti boja;

— upevňovať nedeliteľnú veliteľskú právomoc na stranických základoch, organizovanosť, včasné a presné plnenie rozkazov;

— demaskovať protiľudový a reakčný charakter súčasného kapitalizmu a prebúdzajú v vojakov nenávisť k nepriateľovi socializmu, viesť príslušníkov armády k vysokej bdelosti;

— posilňovať u vojakov nezdolnú vôľu k víťazstvu a k odhodlaniu statočne a aktívne bojovať za všetkých podmienok;

— objasňovať vojakom zmysel bojových úloh, spôsob a postup ich plnenia, starať sa o nepretržité zabezpečovanie vojsk všetkým potrebným pre život a činnosť na cvičení. Viesť príslušníkov armády k upevňovaniu dobrých vzťahov s obyvateľstvom.

Obsah straníckopolitickej práce na cvičení, vyjadrený uvedenými úlohami však vyžaduje zodpovedajúcu formu vyjadrenia. Samotný obsah straníckopolitickej práce môžeme realizovať najrôznejšími formami. Obsah a formy straníckopolitickej práce jestvujú v nerozlučnej jednote a neprestajne na seba vzájomne pôsobia. Rozhodujúcu úlohu má obsah straníckopolitickej práce. Tvorí jej základ a určuje jej formy. Takúto závislosť však vôbec nie je možné považovať za raz navždy danú, nemennú. Forma po svojom vzniku disponuje určitou relatívnou samostatnosťou a spätne ovplyvňuje svoj obsah. Preto musíme voliť veľmi premyslene a obozretne formy straníckopolitickej práce na cvičení.

V praxi, na konkrétnom cvičení často dochádza k preceňovaniu, absolutizovaniu foriem straníckopolitickej práce. To vedie k praktikizmu, rutinérstvu a v konečnom dôsledku k formalizmu v straníckopolitickej práci na cvičení. To však v nijakom prípade neznamená, že si musíme vymýšľať pre každý jednotlivý prípad nové formy a metódy a domnievať sa, že tým vyriešime vysokú úroveň straníckopolitickej práce na cvičení. Za určitých podmienok, nový obsah straníckopolitickej práce na cvičení môže zachovať i starú formu, preto

že mnohé z nich sa vyznačujú relatívnou stálosťou ako napríklad vojenské schôdze, stranícke aktivity a pod. Preto nie je správne odhazovanie a podceňovanie tradičných, v praxi osvedčených foriem, ale musíme uvažovať nad tým, či sa vždy a úplne využívajú možnosti ktoré tieto staré formy straníckopolitickej práce poskytujú. Jeden a ten istý obsah straníckopolitickej práce v závislosti od konkrétnej situácie na cvičení, môže mať rôzne formy, pričom sa so zmenami podmienok menia aj tieto formy.

Násť vždy správne, určitej konkrétnej situácii zodpovedajúce formy a metódy straníckopolitickej práce, v tom spočíva umenie veliteľa, politického pracovníka, straníckej a zväzovej organizácie. Takémuto „umeniu“ sa treba učiť, získavať ho konkrétne prácou v jednotkách, útvaroch, zväzkoch, v konkrétnych bojových podmienkach v priebehu cvičenia. To vyžaduje sústavne si doplňovať teoretické vedomosti konkrétnou politickou prácou veliteľa, politického pracovníka, konkrétnou prácou straníckej a zväzovej organizácie v bojovej činnosti.

Pri tom všetkom treba vedieť v priebehu cvičenia využívať také osvedčené formy straníckopolitickej práce, ako je osobný príklad komunistov, zväzákov pri plnení náročných úloh na cvičení, besedy zamerané predovšetkým na otázky, ktoré napomáhajú splneniu úloh, stranícke a zväzové schôdze, aktivity, vydávanie bojových letákov, bleskoviek a iné.

Na voľbu a náročnosť foriem straníckopolitickej práce v súčasných podmienkach majú vplyv predovšetkým tieto skutočnosti:

— moderná výzbroj a nové spôsoby bojovej činnosti, ktoré si táto výzbroj vynútila;

— zvyšovanie úrovne všeobecného vzdelania a technickej prípravy príslušníkov jednotiek a útvarov a to tak vojakov základnej služby ako i veliteľského zboru a politického aparátu;

— vznik nových a rozvoj doterajších technických prostriedkov na organizovanie straníckopolitickej práce.

Túto skutočnosť potvrdzujú aj slová náčelníka HPS generála Brabca na aktíve veliteľov, politických orgánov a straníckych funkcionárov 21. marca tohto roku. Ukázal že: „... zmeny, ktorými armáda prechádza, sociálne politické zloženie vojakov základnej služby a z povolania vyžaduje, aby straníckopolitická práca sústreďovala pozornosť na každého jednotlivca, na formovanie a stmelovanie bojových kolektívov, obsluhujúcich zložitú, náročnú, výkonnú

zbraňové komplexy a modernú techniku“.
(Referát náčelníka HPS ČSĽA na aktíve veliteľov, politických orgánov a straníckych funkcionárov 21. 3. 1978, HPS ČSĽA Praha, str. 10).

Jednou z otázok, ktorá vystupuje do predia z hľadiska obsahu a foriem straníckopolitickej práce na cvičení je požiadavka na diferencované vytyčovanie úloh. Skúsenosti z cvičení ukazujú, že úlohy straníckopolitickej práce treba vytyčovať jednak spoločné, ktoré sú realizované voči všetkým cvičiacim vojskám, ale i také, ktoré sa vzťahujú len na určitú časť, skupinu cvičiacich vojsk. Napr. musíme vytyčovať diferencované úlohy pre prácu s príslušníkmi štábu, veliteľským zborom, jednotlivými skupinami špecialistov a pod. Takáto diferencovaná straníckopolitická práca môže priniesť želaný výsledok.

Mimoriadnu pozornosť z hľadiska svojho poslania a úloh ktoré plní, si zasluhuje veliteľský zbor, štáby jednotiek, útvarov, zväzkov. Oni zohrávajú rozhodujúcu úlohu pri velení vojskám, pri upevňovaní vojenských kolektívov, pri usmerňovaní práce podriadených. Na ich organizátorskej a riadiacej práci záleží, aké výsledky budú dosiahnuté cvičiacimi vojskami. Pri tom sme na cvičení niekedy svedkami toho, že pri organizovaní straníckopolitickej práce sa práve na nich zabúda, čo sa negatívne odráža tak v práci veliteľského zboru, ako i na dosahovaných výsledkoch cvičiacimi vojskami.

Skúsenosti zo vševojskových taktických cvičení nám ukazujú, že je správne pri organizovaní a riadení straníckopolitickej práce na štábe mimoriadnu pozornosť venovať základnej organizácii Komunistickej strany Československa štábu. Táto zohráva významnú úlohu jednak preto, že spravidla koncentruje vo svojich radoch značný počet komunistov, ale i preto že sa jedná o takých funkcionárov, ktorí svojou prácou rozhodujúcou mierou ovplyvňujú prácu podriadených. Na prácu základnej organizácie štábu v priebehu cvičenia uplatňuje svoj vplyv zástupca veliteľa pre politické veci. Pomáha výboru správne orientovať obsah i formy straníckopolitickej práce na štábe a ako jej člen pomáha tieto úlohy i realizovať.

Práca základnej organizácie štábu na cvičení je orientovaná na kvalitné plnenie úloh jednotlivými pracovníkmi štábu, no súčasne na ich usmerňovanie pre realizáciu opatrení straníckopolitickej práce vo vojskách. To vyžaduje, aby základná organizácia umožňovala im zoznamovať sa s úlohami straníckopolitickej práce vo vojskách, aby ich súčasne zoznamovala mož-

nými formami a metódami práce pri ich realizácii v priebehu cvičenia. Len takáto cieľavedomá práca pomáha formovať všestranne politicky i odborné pripravených pracovníkov na štáboch a učí ich konkrétnej politickej práci v bojových podmienkach.

Bezprostredným organizátorom straníckopolitickej práce je zástupca veliteľa pre politické veci. Za jej stav je zodpovedný veliteľovi a nadriadenému politickému orgánu.

Základným dokumentom pre organizovanie straníckopolitickej práce na cvičení je plán straníckopolitickej práce, ktorý zahŕňa úlohy a opatrenia na obdobie prípravy taktického cvičenia i v jeho priebehu a po skončení. Sú v ňom stanovené úlohy, formy metódy a prostriedky straníckopolitickej práce, ktoré velitelia, politickí pracovníci, stranícke a zväzacké organizácie na cvičení svojou prácou realizujú.

Každé z týchto období má svoje nezapustiteľné miesto a pri organizovaní a riadení straníckopolitickej práce treba mu venovať patričnú pozornosť. Nie je správne podceňovať ani jedno z týchto období, lebo podcenenie ktoréhokoľvek sa potom negatívne odráža v priebehu celého taktického cvičenia.

Relatívne najlepšie podmienky pre organizovanie straníckopolitickej práce sú v prípravnom období. Velitelia, politickí pracovníci, stranícke a zväzacké organizácie, v tomto období organizujú aktívnu a iniciatívnu straníckopolitickú prácu tak, aby všetci, ktorí sa na cvičení zúčastňujú, čo najlepšie pochopili úlohy ich jednotky, útvaru, zväzku i požiadavky, aké to bude na nich klásť.

V tomto období je zvlášť dôležité zo všeobecných skúseností zo straníckopolitickej práce z predchádzajúcich cvičení, z práce politických pracovníkov, straníckych a zväzackých organizácií. V tomto období pracovníci politického oddelenia musia konkrétnou pomocou určiť politických pracovníkov, veliteľov, ako v priebehu cvičenia organizovať straníckopolitickú prácu. Musia pomáhať pri zostavovaní plánu straníckopolitickej práce, pri stanovovaní konkrétneho obsahu a voľbe foriem a metód straníckopolitickej práce na podriadených stupňoch.

Najnáročnejším, ale rozhodujúcim obdobím pre splnenie stanovených úloh zo straníckopolitickej práce je vlastný priebeh taktického cvičenia. Náčelník hlavnej politickej správy Sovietskej armády a vojenského námorníctva armádný generál A. A. Jepišev vo svojej knihe „Niektoré otázky

straníckopolitickej práce“ zdôrazňuje, že v dynamike „boja“ intenzita straníckopolitickej práce neslábne, ale naopak ďalej narastá. [Naše vojsko 1971, str. 184.] V tomto období príslušníci politického oddelenia učia priamo v jednotkách veliteľov, politických pracovníkov, stranícky a zväzácky aktív politickej práci v bojových podmienkach. Súčasne sústreďujú jednotlivé skúsenosti a poznatky z ich práce, tieto po cvičení vyhodnocujú a zovšeobecňujú pre ďalšiu prácu.

Niekedy sme na taktických cvičeniach svedkami toho, že niektorí politickí pracovníci so začatím cvičenia strácajú istotu, nedokážu správne nájsť svoje miesto a za rýchlo sa meniacej situácie operatívne a pružne organizovať prácu s ľuďmi. Tieto problémy možno prekonať sústavnou pomocou zo strany skúsenejších politických pracovníkov a náčelníkov politických orgánov. V tomto období cvičenia nemožno využiť všetky formy a metódy straníckopolitickej práce tak, ako ich z každodennej praxe poznáme. Dynamika boja vyžaduje orientáciu na také formy a metódy straníckopolitickej práce, ktoré zodpovedajú danej situácii a môžeme ich v prie-

behu cvičenia realizovať. To vyžaduje pracovať s plánmi straníckopolitickej práce na taktickom cvičení tak, aby ich bolo možno v jeho priebehu doplňovať, alebo upravovať v návaznosti na zmeny situácie. Súčasne to vyžaduje také rozmiestnenie síl politického aparátu, komunistov a zväzákov, aby úlohy, ktoré pre nich z plánu vyplývajú mohli realizovať. Na taktickom cvičení by sa súčasne malo stať bežnou praxou, že výbory straníckych organizácií ukladajú komunistom konkrétne úlohy. Na cvičení by mal mať každý komunista úlohu, ktorú by výbor straníckej organizácie po cvičení vyhodnotil.

Súčasťou každého vyhodnotenia taktických cvičení je i rozbor práce politického aparátu, straníckych a zväzáckych organizácií. Dôležitým a nezastupiteľným článkom pri tomto hodnotení obsahu, foriem a metód straníckopolitickej práce je politické oddelenie zväzku. Je tým stupňom, kde sa sústreďujú bohaté skúsenosti z jednotiek a útvarov, z práce veliteľov, politických pracovníkov, straníckych a zväzáckych organizácií. Tieto skúsenosti musíme vyhodnocovať, zovšeobecňovať a dávať k dispozícii pre ďalšie využitie u vojsk.

K aktivizaci vojenskovědecké práce v ČSLA

Sovětský svaz a země socialistického společenství vedou důsledný zápas za upevnění míru a odvrácení války. V posledních letech, za cenu velkého úsilí socialistických zemí, se jim podařilo dosáhnout obrátu od „studené války“ k zeslabení napětí. Bez ohledu na některé pozitivní změny v mezinárodní situaci a úspěchy v boji za mír, však podstata imperialismu zůstává zachovaná, nebezpečí války přetrvává.

V kapitalistickém světě existují aktivní síly reakce, agrese a revanše, které vystupují proti snižování napětí a odzbrojení. Pokračují v závodech ve zbrojení a vynakládají zvláštní úsilí při vypracování nových systémů a druhů zbraní hromadného ničení.

Nástrojem zvyšování napětí, organizátorem válečných konfliktů a provokací byl a zůstává agresivní blok NATO. Jeho vojenské rozpočty se každoročně zvyšují. Pouze za posledních deset let země NATO spotřebovaly na válečné přípravy 1,3 triliony dolarů. V roce 1977 vojenské výdaje zemí NATO činily 165 miliard dolarů. Posilují uskupení vojsk NATO na evropském válčišti, zvyšují jeho bojovou pohotovost, organizují usilovnou operační a bojovou přípravu.

Agresivní blok NATO usiluje o dosažení vojenskotechnické převahy nad zeměmi Varšavské smlouvy a do sféry válečných příprav stále více zapojuje vědu. Zvláště intenzivně USA a NSR zkoumají společné teoretické problémy, které se týkají způsobu přípravy a vedení budoucí války. USA např. na válečný výzkum prostřednictvím ministerstva obrany a komise pro jadernou energii každoročně vynaloží 40 % veškerých výdajů země na vědu.

Tato okolnost nutí státy socialistického společenství upevňovat svou obranyschopnost a zvyšovat bojovou pohotovost ozbrojených sil.

Při řešení těchto úkolů má stále větší význam vojenskovědecká práce, předurče-

ná k předstihnutí praxe, k hlubšímu pohledu kupředu, k odhalení zákonitostí a perspektivě rozvoje vojenství, k vymezení a zdůvodnění zásad vojenského umění a tím k napomáhání zvyšování bojové připravenosti ČSLA a vcelku i Spojených ozbrojených sil Varšavské smlouvy.

Růst úlohy vojenské vědy je zdůvodněn i tím, že ve vojenství se stále objevují nové tendence, které je nutné správně zhodnotit, zvážit. Neustále vzrůstá rozdíl mezi prostředky ničení a ochrany, zvyšuje se rozsah ztrát v průběhu bojové činnosti.

Vzniká nutnost upřesnit nebo přezkoumat základy přípravy a vedenou operací a bojové činnosti.

V období bouřlivého rozvoje výzbroje a bojové techniky není možné úspěšně realizovat výstavbu a přípravu armád bez pevného vědeckého základu, bez hlubokého teoretického zdůvodnění a předvídání pravděpodobných rysů budoucí války, jejího strategického charakteru, podmínek vzniku a perspektiv vedení, výchozích předpokladů vítězství. V době míru je válečná praxe omezená. Právě vojenská teorie může a musí co nejdříve předvídat cesty rozvoje prostředků ozbrojeného zápasu i způsoby jejich bojového použití.

Tyto důležité faktory předurčují rostoucí význam vojenské vědy v současných podmínkách a požadavky na zdokonalování vojenskovědecké práce v naší armádě.

Naše vojenská věda se musí aktivně podílet na řešení úkolů, které stanovil XV. sjezd KSČ k upevnění obranyschopnosti země a k rozvoji ČSLA.

Za poslední léta se vojenskovědecká práce u štábů a správ MNO, ve vojscích i ve vojenských školách znatelně zaktivizovala. Stále těsněji je spojována s praktickými úkoly operační a bojové přípravy. Rozšířila se fronta vědeckého zkoumání, zvýšila se jeho ideová vojenskoteoretická úroveň, zlepšily se styl a metody řízení této práce.

Praktická činnost generálního štábu, správ MNO, štábů se organicky spojuje a splývá s vojenskovědeckým zkoumáním. Vojenskovědecká práce se stala důležitou povinností mnoha řídicích kádřů, povinností, bez které není možné úspěšně řešit složité a odpovědné úkoly, které před ČSLA stojí.

V letech 1976—1977 směřovalo úsilí vojenskovědecké práce především k zabezpečení kvalitního řešení úkolů operační a bojové přípravy, k hledání cest a způsobů zvýšení bojové a mobilizační pohotovosti vojsk. Např. jde o takové problémy, jako je překrytí státní hranice a odražení agrese, ochrana proti ZHN, morálně politická a psychologická příprava vojáků i některé otázky organizace stranickopolitické práce apod.

Velký význam pro další rozvoj teorie vojenského umění měla společná cvičení spojeneckých armád „ZÁPAD-77“, „SOJUZ-77“, „DRUŽBA-77“ i „DRUŽBA-78“ aj. Zobecněné zkušenosti z těchto cvičení umožnily vymezit hlavní směry a požadavky na výstavbu ČSLA i na zdokonalování řízení vojsk. Dávají i podklady pro přípravu a výcvik příslušníků armády a umožnily upřesnit hlavní směry rozvoje vojenské vědy.

V organizaci a řízení vojenskovědecké práce v ČSLA využíváme bohatých zkušeností Sovětské armády i dalších armád států Varšavské smlouvy. Naše spolupráce, vzájemná výměna zkušeností, společná řešení základních směrů výstavby armád, jednotná názorů na charakter a způsoby vedení boje a operace, porady a setkání vedoucích vojenskovědeckých orgánů generálních (hlavních) štábů spojeneckých armád zabezpečující další aktivizaci a činnost vojenskovědecké práce i v ČSLA.

Jedním ze základních směrů spolupráce je výměna zkušeností z operační a bojové přípravy, vypracování a zavádění účinných metod výcviku vojsk a výchovy vojáků do praxe. Podle počtu opatření zaujímá tento směr spolupráce vedoucí místo. Patří k němu i velitelsko-štábní, vševojsková a odborná taktická cvičení, porady a shromáždění vedoucích pracovníků spojeneckých armád, zpracování a používání jednotlivých dokumentů pro operační a bojovou přípravu, výstavy výcvikových exponátů, výměna vojenskovědecké i výukové literatury atd.

Velký význam mají porady a shromáždění vedoucích pracovníků spojeneckých armád, na kterých jsou hodnoceny výsledky bojové přípravy vojsk, upřesněny nové úkoly, posuzována metodika výcviku vojsk, zdokonalování bojové pohotovosti a řada jiných otázek.

Při zdokonalování přípravy vojsk má velký význam i taková forma spolupráce spojeneckých armád jako je výměna řádů a předpisů, periodických publikací, učebních pomůcek, přednášek vojenských škol, výstav učebních pomůcek apod.

Velkého významu dosáhla i spojenecká vojenskotechnická spolupráce. V obecných rysech ji můžeme charakterizovat jako vypracování jednotné, sladěné vojenskotechnické politiky států Varšavské smlouvy, politiky, která směřuje k zabezpečení spojeneckých armád dokonalými typy výzbroje a bojové techniky.

Ve vojenskotechnické spolupráci má důležité místo koordinace vědeckovýzkumných a vývojových prací, která umožnila ušetřit značné prostředky, dosáhnout soustředěný úsilí na řešení hlavních úkolů ve vědeckovýzkumné práci.

Společné úsilí zemí socialistického společenství ve vojenskotechnické spolupráci napomáhá vyřešit nejen otázky vybavení spojeneckých armád nejmodernějšími prostředky, ale i jejich rychlého ovládnutí příslušnými ozbrojenými silami.

Kromě těchto úspěchů existuje ve vojenskovědecké práci řada podstatných problémů a nedostatků.

Vojenskovědecká práce nedosáhla dosud potřebné úrovně a nezabezpečuje v plné míře všechny potřeby vojenské praxe. Málo pozornosti věnuje výzkumu a vypracování zdůvodněných doporučení k otázkám bezprostřední přípravy vojsk a štábů při využití zkušeností spojeneckých armád i lokálních válek.

Slabým místem ve vojenskovědecké práci zůstává realizace pokrokových zkušeností z operační a bojové přípravy vojsk i výsledků vojenské vědy. Dobré myšlenky, závěry i doporučení pronikají do vojsk opožděně. Můžeme říci, že na kvalitu vojenskovědecké práce působí záporně i nedostatky v úrovni a ve využívání vojenskovědeckých a vojenskotechnických informací.

Některé vojenské vysoké školy se zatím zcela nestaly středisky vědy. Mnohé z jejich teoretických prací, učebnic, pomůcek a lekcí mají popisný charakter. Vojska v nich nenacházejí pro svou praktickou činnost potřebné závěry.

Zlepšit je zapotřebí i řízení vojenskovědecké práce ze strany některých velitelů a náčelníků štábů politických orgánů. Ne všude stojí v čele této práce vedoucí pracovníci.

Vojenskovědeckou práci nepovažují všichni odpovědní funkcionáři za přímou služební povinnost a odpovědnost za ni přenášejí na podřízené. V řadě případů ji ponechávají na pospas druhohradým osobám.

Ministr národní obrany ČSSR armádní generál Martin Dzur v rozkaze pro výcvikový rok 1977/78 uložil zvýšit úroveň vědeckých výzkumů, přiblížit vědu k praxi, zejména na všech cvičeních zkoumat otázky přípravy a vedení operace a boje a velení vojskům. Splnění těchto požadavků v mnoha směrech závisí na aktivizaci a zdokonalování forem a metod vojenskovedecké práce.

Jednou z nejdůležitějších cest k tomu je zvýšení vědecké úrovně jejího plánování, které je ústředním článkem řízení vojenskovedecké práce. Hlavní přitom je dovedné stanovení takové náplně výzkumů, která co nejlépe odpovídá potřebám vojsk a štábů. To je nutné si uvědomit v této etapě, kdy před námi stojí úkol rozpracovat dlouhodobý výhled vojenskovedecké práce do r. 1990 a zahájit zpracování 7. pětiletého plánu vědecké práce MNO.

Zkušenosti ukazují, že plán vojenskovedecké práce není možné přetěžovat velkým množstvím témat. Je nutné brát jeden velký problém za druhým a plánovat jeho všestranné prozkoumání, shora dolů. Předpokládáme-li v určitém období věnovat v plánu vojenskovedecké práce hlavní pozornost otázkám zkoumání cest ke zvýšení bojové a mobilizační pohotovosti, musí všechny příslušné správy MNO, okruhy, armády, dříve dostat k prozkoumání určité otázky tohoto tématu. Tj. základní téma rozčleníme na dílčí témata a otázky na příslušné stupně. Přitom k dané tematice organizujeme zkušební a výzkumná cvičení, vojenskovedecké konference, porady a diskuse různého druhu. Takové plánování zabezpečí všestranné prozkoumání problému za účasti orgánů velení, specialistů druhů vojsk i speciálních vojsk.

Takový přístup k plánování vojenskovedecké práce se nazývá systémový; při něm se uskutečňuje detailní, všestranné plánování výzkumu jednotlivých, obecných i zvláštních problémů, soustřeďuje se pozornost na prozkoumání celkového problému v komplexu. Takový přístup ve vojenské vědě umožňuje cestou analýzy celého souhrnu problému získat správné a zdůvodněné závěry a doporučení i při zhodnocení souvislostí a faktorů jak z vlastní strany, tak ze strany nepřítelů. Systémový přístup k plánování vojenskovedecké práce je nezbytné používat zvláště dnes, kdy se zvětšuje mezera mezi prostředky ničení a ochrany. Odstranění této mezery je možné pouze na základě systémové analýzy celého problému v komplexu, sladného vývoje jak prostředků, tak i způsobů ochrany před zbraněmi hromadného ničení.

Velkého významu nabývá perspektivní plánování, které na základě dlouhodobých

výhledů (10—15 let) a středně dobých (pětiletých) plánů umožňuje vybírat výzkumnou tematiku na každý rok. V současné době je v ČSLA perspektivně plánován výzkum na pět let. Plánování je sladěno s pětiletými plány rozvoje národního hospodářství a základního výzkumu ČSAV. To umožňuje zpracovávat pětileté plány vojenskovedecké práce v ČSLA v úzké návaznosti na tyto plány a potřeby armády.

Kromě toho je možné v procesu plánování vzájemně sladit perspektivy rozvoje a termíny řešení těch uzlových problémů, na jejichž vyřešení závisí řešení ostatních a také všech otázek organizace plnění, materiálně technického zabezpečení, prověrky výsledků výzkumu i jejich zavedení do praxe.

S použitím systémového přístupu je tedy plánování vojenskovedecké práce vcelku i zvláště ke každému problému proniknuto jednotlivými vědeckou ideou, jednotným usměrňováním a organizačně metodickým zámyslem jejího uskutečnění.

Systémový přístup k plánování vojenskovedecké práce se tím však nevyčerpává. Plány rovněž obsahují formy předání výsledků výzkumu: dílo, monografie, učebnice, pomůcka, dizertace, zpráva, podklady, atd. Je třeba však mít na paměti, že ohromný růst vědeckých informací působí potíže při jejich předání a osvojení. To vyžaduje pokud možno maximálně zkracovat objem prací, monografií, dizertací a pomůcek. Zkušenosti ukazují, že je účelnější častěji připravovat krátké zprávy, vědecká sdělení, informace a hledat jiné formy předání výsledků vojenskovedecké práce vojskům a štábům.

Velmi perspektivním směrem zvýšení úrovně vojenskovedecké práce je i zdokonalování způsobů zobecnění zkušeností operační a bojové přípravy vojsk a štábů.

Ve vojscích a štábech se v průběhu výcvikového roku objevuje mnoho nového jak ve výcviku, tak i ve způsobech přípravy a vedení boje (operace), v metodách práce velitelů a štábů při řízení vojsk. Tyto cenné zkušenosti je nutné stále zobecňovat a šířit. Vojenská věda se na základě těchto zkušeností obohacuje a rozvíjí.

Zkušenosti ze cvičení a z výcviku mohou být zobecněny různými způsoby. Lepších výsledků se však dosahuje tehdy, vytváří-li se speciální výzkumné skupiny, ve kterých jsou důstojníci štábů i speciálních druhů vojsk a služeb. Pro zobecnění zkušeností vojsk, ke společnému řešení jednotlivých otázek vojenské teorie a jejich posouzení bezprostředně ve vojscích je třeba rovněž častěji přibírat i vojenskovedecké pracovníky.

Výzkumná skupina má mít stanoveny

k prozkoumání jednu až dvě otázky a tyto v průběhu cvičení (zaměstnání) hluboce a všestranně prozkoumat, zobecnit, zpracovat závěry a doporučení. Všeestranné zhodnocení všech objektivních údajů a faktorů umožní zjistit tendence rozvoje forem a způsobů činnosti vojsk, pochopit nové jevy, které mohou v budoucnu doznat širokého rozvoje.

Jedním ze směrů zvyšování efektivnosti vojenskovo-vedecké práce je hledání nejkratších cest zavedení úspěšných výsledků vojenské vědy do praxe. Uplatnění kladných závěrů a doporučení z výsledků výzkumu vojenské teorie ve vojscích by měla být dáována „zelená“. Tyto výsledky není možné schovávat v učebnicích, pracích, dizertacích, ale je nutné je směle používat v průběhu cvičení, zaměstnání, při rozbo-rech a přednáškách. Vojskům musí být předána všechna doporučení, která se týkají zdokonalování činnosti vojsk na bojišti, která umožňují lepší využití bojových vlastností soudobé výzbroje a bojové techniky, efektivnější a spolehlivější plnění stanovených úkolů, dále i nové prostředky, způsoby a metody výcviku, které zabezpečují ovládnutí nejnovější výzbroje a nové techniky v co nejkratší době a s minimální spotřebou materiálních prostředků.

Jedním z prostředků zlepšení vojenskovo-vedecké práce je zvýšení organizátorské funkce štábů, správ a vojenských vysokých škol. Jejich povinností je zabezpečit včasné splnění plánovaných opatření, usilovat o jejich účinnost. Tyto orgány jsou povinny dovedně spojit úsilí vojsk a vojenských škol k řešení úkolů vojenskovo-vedecké práce. Musí stát v čele výzkumu nejdůležitějších problémů.

Štáby, správy a vojenskovo-vedecká zařízení mohou kvalifikovaně, s přihlédnutím k potřebám praxe, stanovit podstatu problému, určit, co hledat a co konkrétně zkoumat, tj. dát celkové zaměření vědeckému zkoumání. To zvyšuje přesnost plánování, odpovědnost řešitelů a umožňuje konkrétněji řídit proces řešení problému i kontrolovat práci.

Úspěch vojenskovo-vedecké práce v mnoha směrech závisí na organizační a metodické úrovni vojenskovo-vedeckých konferencí. Tyto konference zaujímají důležité místo v celkovém systému vědeckého výzkumu a často jsou jeho konečnou etapou.

Zkušenosti ukazují, že účinnost vojenskovo-vedeckých konferencí závisí na tvůrčím přístupu k výběru a rozboru nových otázek. Jejich posouzení musí mít pracovní a otevřený charakter. Návrhy a doporučení, přednesená na konferenci (poradě) je třeba včas vyhodnotit a stanovit konkrétní způsoby jejich realizace.

Při aktivizaci vojenskovo-vedecké práce je neméně důležitá i široká výměna zkušeností na stránkách vojenského tisku a také studium a využívání zkušeností Sovětské armády i dalších armád Varšavské smlouvy. Vycházíme z toho, že v soudobých podmínkách není možné při vzájemné izolovanosti úspěšně řešit stanovené úkoly. Kromě toho koordinace úsilí vojenskovo-vedecké práce umožňuje úplnější využití dobrých zkušeností spojeneckých armád.

Hlavními formami koordinace vojenskovo-vedecké práce armád Varšavské smlouvy, které se dobře osvědčily, jsou:

- periodické porady, které umožňují vyměnit pracovní zkušenosti, ukázat na kladné stránky organizace vojenskovo-vedecké práce spojeneckých armád, zjistit nedostatky a přijmout opatření k jejich odstranění;

- systematická výměna vojenskoteoretické a vojenskohistorické literatury;

- organizace a zabezpečení dvoustranných a mnohostranných konzultací;

- společné vojenskoteoretické a vojenskohistorické výzkumy, včetně vytváření společných výzkumných skupin při společných cvičeních;

- společné zpracování prací i jednotlivých témat;

- příprava a konání různých seminářů, symposií apod..

K otázkám organizace a metodiky výcviku a výchovy u vojsk i ve vojenských školách připravují specialisté a vědečtí pracovníci bratrských armád konzultace, lecke a další opatření.

Dále je třeba rozšířovat a prohlubovat všestranný výběr a organizaci překladů zahraničních vojenskoteoretických prací a článků pro jejich publikování ve vojenském tisku socialistických zemí.

Pro sládní tematických plánů, výměny článků a zkušeností z redakční a vydavatelské práce, je nutné i nadále praktikovat vzájemná setkání představitelů vojenskovo-vedeckých orgánů, redakcí vojenskoteoretických časopisů a vedoucích pracovníků vojenských vydavatelství socialistických zemí.

Úspěšné plnění úkolů vojenskovo-vedecké práce vyžaduje, aby řadu jejich speciálních úkolů řešila určená výzkumná pracoviště ČSLA, vysoce kvalifikovaní vědečtí pracovníci. Proto také RMNO čís. 02/1978 ukládá věnovat výběru, přípravě a stálému zvyšování kvalifikace vědeckých pracovníků ČSLA soustavnou pozornost. Správné investice do vědeckého potenciálu se mnohonásobně projeví na kvalitě výsledku. Tato dlouhodobě ověřená zkušenost je jednou ze základních podmínek růstu efektivnosti výzkumu.

K VYTVÁŘENÍ ÚDERNÝCH USKUPENÍ V PRŮBĚHU OPERACE

V hlavních dokumentech velení armády je postaven úkol — **učit velitele a štáby soustřeďovat úsilí na směr hlavního úderu a rozhodně manévrovat silami a prostředky.**

Soustředění hlavního úsilí a vytvoření nezbytné převahy nad nepřítelem v silách a prostředcích v rozhodujícím místě a v rozhodujícím čase je jedním ze základních principů operačního umění. Pro dosažení vítězství nad nepřítelem nemůžeme rozptylovat síly a prostředky rovnoměrně po celé frontě, ale soustředíme hlavní úsilí na nejdůležitějším směru nebo úseku, v potřebné době, pro vytvoření nezbytné převahy nad nepřítelem.

Zásadu soustředění sil a prostředků, která je projevem zákona, že úspěch má především ten, kdo má převahu, můžeme počítat k nejstarším zásadám vojenského umění. Nerovnoměrné rozdělení vojsk na frontě, jehož cílem bylo soustředit síly a prostředky k získání převahy pro úder na rozhodujícím směru, se stalo důležitou a můžeme říci základní podmínkou ve strategickém, operačním i taktickém měřítku.

Umění vytvořit nezbytnou převahu sil a prostředků nad nepřítelem v rozhodujícím místě a v rozhodujícím čase **je nejlepším a nejpřesvědčivějším ukazatelem úrovně vojenského umění velitelů a štábů.**

Sovětské operační umění v době Velké vlastenecké války úspěšně řešilo všechny vznikající problémy včetně ničení uskupení nepřítele v obraně, překonávání jeho obranných postavení a pásem i rozvíjení taktického úspěchu v úspěch operační.

Bylo tomu tak i proto, že v řadě velkých operací Velké vlastenecké války dokázali velitelé a štáby vytvářet silná úderná uskupení pěchoty, dělostře-

lectva, tanků a letectva. Nebylo výjimkou, že zejména při průlomu nepřátelské obrany tato uskupení představovala: jednu divizi na 3 km fronty, 250 až 300 děl a minometů, 30—40 tanků i značný počet letounů na 1 km.

Zásada soustředování sil a prostředků prakticky vznikla se zrodem vojenského umění. Zformulovali ji již význační vojevůdci jako Rumjancev, Suvorov, Napoleon a další. I když historie vojenství je bohatá na příklady uplatňování této zásady operačního umění a taktiky v praxi, nejpřesvědčivější její uplatňování můžeme vidět v operacích druhé světové války.

S růstem počtu i kvality sil a prostředků i umění velitelů sovětská vojska stále více a více uplatňovala zásadu nerovnoměrného rozdělení úsilí. Historie vojenského umění svědčí o tom, že **dovedné použití zásady soustředěného úsilí dávalo možnost na rozhodujících směrech získat značnou převahu nad nepřítelem, aniž by vojska měla celkovou převahu na frontě.**

V závislosti na úrovni rozvoje bojové techniky i způsobů vedení ozbrojeného zápasu v různých historických etapách se soustřeďovala hlavně živá síla, potom palebné prostředky společně se živou silou a nakonec úderné síly a prostředky v sestavě mocných uskupení na zemi i ve vzduchu.

V šedesátých letech se začalo hovořit nejenom o soustředování sil a prostředků, ale více o **soustředování úsilí**. V dnešní době rakety s jadernou náplní, aniž by měnily svá postavení, mohou vést zničující údery do značné vzdálenosti. V těchto podmínkách přílišné, zejména dlouhodobé hromadění živé síly a techniky, zhuštění bojových sestav přestává být nezbytností a může být i nebezpečným z hlediska zachování vlastní bojeschopnosti.

Proto bude zřejmě výstižnější hovořit **ne o hromadění a soustředování sil a prostředků, ale o soustředování úsilí na hlavním směru prostřednictvím manévru a palby.**

Zásada soustředění sil a prostředků má dnes jiný obsah — měla by být uskutečněna spíše výjimečně, na krátkou dobu. V podmínkách použití jaderných zbraní dosažení úspěchu v operaci budeme zabezpečovat především soustředováním úsilí zvláště raketových jaderných prostředků a palby, kterými můžeme téměř okamžitě změnit poměr sil na zvoleném směru nebo prostoru.

Zásada soustředění sil pochopitelně nemůže být přijata jako jediný způsob a tím více jako recept pro dosažení vítězství. Jenom soustředění sil a prostředků na rozhodujících směrech nemusí zabezpečit vítězství, ale naopak v mnohých případech v jeho důsledku může nám nepřítel způsobit značné ztráty a tím mít neúspěch v operaci.

Základní příčiny neúspěchu některých útočných operací druhé světové války spočívaly v tom, že i když byly soustřeďovány síly a prostředky, tyto operace probíhaly bez odpovídajícího zhodnocení všech podmínek situace a podle šablony, která byla dobře známa protivníkovi. V důsledku toho měl možnost zjistit zámysl druhé strany, vykonat manévr silami a prostředky, zatímco se soustředil na nebezpečných směrech a tím její zámysl zmařit.

Působením principu soustředování úsilí se prolíná se zásadami pohyblivosti, aktivity a překvapení. Síla úderu, rychlost a překvapení má rozhodující význam a jsou charakteristickými rysy při soustředování úsilí a jeho přenašení na jiný směr. Chci zvýraznit, že soustředování sil a prostředků nemá jenom kvantitativní, ale i kvalitativní podstatu.

Druhým důležitým principem operačního umění, který vyžaduje **vytváření úderných uskupení a přenašení hlavního úderu na jiný směr, je překvapení.**

Historie válek již mnohokrát dokázala, že překvapení je jednou z dalších důležitých zásad operačního umění. Vážený význam přisuzoval momentu překvapení V. I. Lenin, který vyžadoval útok na nepřítele „**tam a tehdy, kde on napadení nejméně očekává** nebo se vyjádřil, že „**ve válce nebudeme informovat nepřítele, kdy a kde bude zahájen náš útok**“.

Překvapení spočívá ve snaze neočekávaně pro nepřítele zahájit a rozhodným způsobem vést bojovou činnost v optimálním uskupení, plně bojeschopnými vojsky proti nejslabším nebo i proti silným (ale málo připraveným) nepřátelským uskupením v takovou dobu, kdy toho nejméně očekávají. V důsledku toho nebudou způsobilá klást organizovaný odpor a budou přinucena vést bojovou činnost v nevýhodných pro ně podmínkách.

Překvapení, kromě jiného, můžeme dosáhnout skrytou přípravou a soustředěním sil a prostředků určených k operaci, neočekávanou dobou jejich zasažení a vedení útoku v rychlém tempu na směr, který nepřítel nejméně očekával.

Historie ukazuje, že význam překvapení roste v závislosti na počtu a kvalitě sil a prostředků, které překvapení realizují. Význam překvapení nebývale vzrostl zejména se zavedením jaderných zbraní. Jestliže jsme dříve mohli dosáhnout neočekávaným použitím palebných prostředků dílčích úspěchů, převážně taktického charakteru, pak překvapení s hromadným použitím jaderných zbraní a s neočekávaným použitím úderného uskupení může ve svém důsledku znamenat úplné rozbití nepřítele na daném operačním směru.

Působení principu operačního překvapení je omezeno časem a prostorem. Pokud jde o časové omezení působí do té doby, dokud nepřítel neučiní protipatření, aby moment překvapení likvidoval. Proto působí někdy velmi krátce, jindy zase delší dobu. Náznorným příkladem o časové omezenosti působení překvapení i nové zbraně je použití neřízených strel „V 1“ hitlerovským Německem proti Anglii. Jakmile Angličané poznali, že při zjištění V 1 během letu nad kanálem La Manche lze zasáhnout letecky, nebyla nová zbraň pro ně již takovým nebezpečím.

Když se nám podařilo skrytě soustředit úderné uskupení, dovedně maskovat jeho činnost, překvapit nepřítele vyražením, musíme udržovat vysoké tempo útoku, zvyšovat sílu úderem na celou hloubku, přenášet směr hlavního úderu na jiný, vést překvapivé a mohutné údery všemi prostředky, volit nejvýhodnější formy bojové činnosti vzhledem ke konkrétní situaci, úderné uskupení všestranně zabezpečovat apod. Tím dosáhneme, že moment překvapení bude působit delší dobu, udržíme si iniciativu a nepřítele přinutíme jednat tak, jak to nejlépe vyhovuje našemu zámyslu.

Překvapení nesmíme organizovat šablonovitě, dogmatically, neboť obě tyto formy jsou v přímém rozporu s podstatou překvapení. Jestliže se podařilo oklamat nepřítele jednou, zpravidla po druhé se stejným způsobem oklamat nedá. Proto musíme hledat nové cesty a způsoby jak překvapení dosáhnout.

Třetím principem operačního umění, který požaduje vytváření úderných uskupení a přenášení směru hlavního úderu, je **požadavek aktivního vedení operací a jejich nepřetržitost.**

Úspěch v operaci zpravidla dosahuje ta strana, která při stejných podmínkách působí aktivněji a rozhodněji, usilovnější činností získává iniciativu a tím vnucuje svoji vůli nepříteli.

Aktivnost vedení operací spočívá v neustálém tlaku na nepřítele, ve snaze

předejít ho ve využití všech výhodných podmínek situace a v maximálním uplatnění svých bojových možností při jeho ničení.

Aktivnost a rychlost mohou být účinné jen tehdy, jsou-li vyvíjeny v intencích stanoveného úkolu. Těsně s nimi souvisí proto i iniciativa, jejíž podstatou je najít nejhodnější způsob použití daných sil a prostředků pro splnění stanoveného úkolu v konkrétních podmínkách.

Požadavek nepřetržitosti vedení operací je dán snahou a nutností poskytovat nepříteli co nejméně času na případná protipatření a je závislý na vzrůstajících bojových možnostech vojsk, charakteru soudobých operací, rozvíjených do velké hloubky, a na postavených úkolech. Nepřetržitá a rychlá činnost zabezpečuje dosažení cílů operace v krátké době a s nejmenšími ztrátami.

Na těchto třech principech operačního umění (i když můžeme citovat další) mohu dokumentovat, že vytváření úderných uskupení, přenášení směru hlavního úderu v dynamice soudobých operací je častým jevem. Tato skutečnost bude ještě umocněna konkrétní situací nepřítel, vlastních vojsk, terémem a podobně.

Z uvedeného vyplývá, že **v soudobých operacích bude důležitá schopnost a umění velitele vytvářet úderná uskupení a podle situace na frontě přenášet směr hlavního úderu.**

Úderné uskupení můžeme charakterizovat jako účelové, cílevědomé vytvoření uskupení v sestavě několika zesílených divízi (motostřelecké, tankové nebo tankové a motostřelecké), svazků a druhů vojsk a speciálních vojsk na rozhodujícím směru útočné činnosti. Jeho síla bude dána požadavkem vytvoření odpovídající převahy na daném směru (která zabezpečí úspěšné rozvíjení útoku).

Úderná uskupení v průběhu útočné operace můžeme vytvářet v několika možných variantách.

a) ze svazků prvního sledu armády.

Výhodou v tomto případě je přímý dotyk s vojsky nepřítel, dokonalá znalost situace na frontě a bezprostřední bojové zkušenosti z předcházejících bojů.

Na druhé straně je třeba vidět i značné složitosti, zejména v případě přenesení směru hlavního úderu na jiný směr. Vytváření úderného uskupení v tomto případě vyžaduje vyvádění vojsk z boje, složité přeskupení a manévr podél fronty pod přímou palbou nepřítel. Kromě toho tento způsob nevytváří předpoklady k tomu, abychom rozhodujícím způsobem změnili poměr sil na frontě.

Proto vytváření úderného uskupení pouze z vojsk prvního sledu nebude vždy možné a naopak zejména při přenášení hlavního úderu na jiný směr bude výjimkou.

b) ze svazků druhého sledu.

Ukazuje se, že tento způsob vytváření úderného uskupení zejména při současném přenášení směru hlavního úderu je nevhodnější. Nevyžaduje složitých manévrů, vyvádění vojsk z bojové situace a podobně. Důležité je i to, že nenarušujeme celistvost prvního sledu armády a zasazením druhého sledu podstatně změníme i poměr sil na frontě.

Určitou nevýhodou však může být, že nepřítel může přesun k frontě narušit nebo přímo znemožnit. Dále bude otázkou, zda vždy budeme mít v dyna-

mice armádní útočné operace tak silný druhý sled (nejméně dva bojeschopné svazky).

Proto i vytváření úderného uskupení pouze ze svazků druhého sledu nebude vždy možné.

c) ze svazků prvního a druhého sledu.

Tato varianta může být nejpřijatelnější a to jak na původním směru hlavního úderu, tak i v případě jeho přenesení na jiný směr.

Výrazným kladem je, že úderné uskupení bude splňovat požadavek, aby jeho zasazením byl změněn poměr sil na frontě, jeho vytvoření a zasazení může proběhnout bez složitých manévřů.

Ve všech případech bude problematika organizace úderného uskupení náročná na práci velitele a štábu, neboť bude vyžadovat nejenom potřebné soustředování sil a prostředků, ale také manévr vojsky, jejich přesuny na krátké i velké vzdálenosti k frontě i podél fronty, začleňování posilových prostředků, zasazování vojsk, otázky zabezpečení bojové činnosti, velení vojskům apod. Přitom je ovšem fakt, že bez vytvoření nového úderného uskupení a jeho zasazení na potřebném směru nemůžeme přenést směr hlavního úderu na jiný směr.

Úderné uskupení nebude v operační sestavě armády „autonomní“ prvek a bude předurčováno především k tomu, aby:

a) v dané situaci na rozhodujícím směru svoji údernou i palebnou silou vytvořilo převahu nad nepřítelem, zničilo jeho hlavní síly, získalo operační iniciativu, ovládlo a udrželo stanovený prostor;

b) vzhledem k situaci na frontě jeho zasazením na jiném směru byl přenesen směr hlavního úderu ke zničení nepřítele v daném prostoru a rozvíjení operace na výhodnějším směru.

Ve vztahu k ostatním silám a prostředkům v operační sestavě armády musí být svazky a vojska úderného uskupení přednostně zesíleny posilovými prostředky a materiálně technicky všestranně zabezpečeny.

Vzhledem k předpokládanému mnohdy časově omezenému působení úderného uskupení nebude nutné vytvářet „zvláštní“ systém velení. Velení údernému uskupení, vzhledem k jeho poslání, musí zabezpečovat přímo velitelské stanoviště především proto, že v dané době toto úderné uskupení v rámci armády plní rozhodující úkol.

Tudíž můžeme učinit závěr, že vytváření úderného uskupení v útočné operaci je dáno především základními principy operačního umění. Mezi ně patří zejména **soustředování úsilí a vytvoření nezbytné převahy nad nepřítelem, překvapení a přenášení hlavního úderu na jiný směr. To může být zejména v těchto situacích:**

1. při překonávání připravené, včas zaujaté obrany nepřítele.

Organizace a vlastní průlom je jedním ze složitých a pro práci velitele, štábu a vojsk značně náročných úkolů.

Prolamování takovéto obrany může značně zpomalit postup a způsobit vysoké ztráty útočícím vojskům.

Proto bude v některých případech vhodnější na daném směru se pouze částí sil příkrýt, přeskupením a zasazením sil z druhého sledu vytvořit úderné uskupení a přejít do útoku na jiném směru;

2. při odrážení protiúderu nepřítele, zejména jeho operačních záloh. V tomto případě bude charakteristické, že činnost nepřítele bude směřovat k rozbití hlavního uskupení útočících vojsk.

Z těchto důvodů bude proto zpravidla účelné na dřívějším směru hlavního úderu přejít částí sil dočasně do obrany a vytvořením nového úderného uskupení a přenesením hlavního úderu obnovit rozvíjení útočné operace na jiném směru;

3. při nutnosti překonávat na směru hlavního úderu těžko průchodný terén, rozbořený, zatarasený a zamořený prostor.

V takovém případě bude zřejmě účelnější daný prostor blokovat, popř. pronikat menšími silami a hlavními silami útočit na jiném výhodnějším směru.

Z uvedeného vyplývá, že vytváření úderných uskupení i přenášení hlavního úderu na jiný směr bude v soudobých operacích častým jevem. Z těchto důvodů je proto třeba promyslet a rozpracovat zásady činnosti velitele a štábu při vytváření úderného uskupení s přenesením směru hlavního úderu a hluboce si ujasnit způsoby a rozsah všestranného zabezpečení.

BOJOVÉ MOŽNOSTI msd (s BVP) V OBRANĚ

Pod pojmem bojové možnosti svazků v obraně rozumíme jejich schopnosti odrazit útok předpokládaného uskupení nepřítele ve vymezeném obranném pásmu s přihlédnutím ke všem vlivům situace. Umožňují nám vyhojnotit schopnost svazku k ničení nepřítele a na základě toho stanovit šířku a hloubku obranného pásma, které je schopen bránit (tvoří kritérium pro stanovení bojových úkolů).

Soudobá obrana musí být schopna zejména čelit úderům jaderných zbraní, dělostřelectva, letectva a odrážet hromadné útoky tanků a jiné pancéřované bojové techniky. Proto v bojových možnostech svazků hodnotíme zejména:

- schopnost ničení taktických prostředků jaderného napadení a odolnost proti jaderným úderům,
- schopnost odrážení úderů vzdušného nepřítele,
- schopnost ničení tanků, obrněných transportérů a jiných bojových vozidel, zejména protitankových.

Pro boj s taktickými prostředky jaderného napadení nepřítele může msd použít vlastní taktické rakety, dělostřelectvo divizní, plukovní a přidělené. Podle plochy rozmístění nepřátelských prostředků a palebných možností raketového vojska a dělostřelectva může pro ničení baterie taktických prostředků jaderného napadení (tj. raket i dělostřelectva nepřítele) použít jeden jaderný úder, nebo palbu tří baterií s klasickou municí. Za předpokladu, že divize bude mít pro obranu přiděleny 4 až 6 jaderných náplní a 2 až 3 oddíly dělostřelectva, je schopna ničit 11 až 14 jaderných baterií při boji bez jaderných zbraní a při menším posílení dělostřelectva 6 až 7 jaderných baterií. To jsou ovšem její maximální možnosti. Přidělené jaderné náplně i dělostřelectvo nemůže použít pouze na prostředky jaderného napadení, ale musí ničit i další objekty jako místa velení, dělostřelectvo, tankové a mechanizované jednotky, prostředky radioelektronického boje apod. Dále musí počítat i s vlastními ztrátami. Proto reálné možnosti ničení prostředků jaderného napadení nepřítele budou činit 4 až 5 jaderných objektů. Část bude ničit též letectvo, dělostřelectvo a raketové prostředky nadřazených stupňů, ovšem těžiště jejich působení bude na sborové a operační prostředky nepřítele. Počty jaderných objektů nepřítele převyšují naše možnosti. Např. divize USA má 14 objektů (baterií) prostředků jaderného napadení, svazky NSR o třetinu až polovinu méně, tedy 7 až 9. Přítom beru v úvahu, že proti divizi v obraně mohou útočit až dvě divize nepřítele. Proto budeme nuceni zaměřit úsilí na ničení nejdůležitějších objektů, tj. HJ, Lance, H 203,2 mm. Ostatní prostředky bude umlčovat

dělostřelectvo. Máme na zřeteli, že v obraně bude ve srovnání s útočником vždy nedostatek sil a prostředků. Proto se rovněž zaměříme na schopnost uchránit síly obránce před účinky jaderných úderů jednak přiměřeným rozptýlením, jednak využitím obranných a ochranných vlastností terénu, včetně ženijních úprav a maskování.

Nepřítel podle svých zásad počítá s 12 až 18 jadernými údery převážně malé ráže na divizi v obraně. Chceme dosáhnout toho, aby divize byla schopna odolat úderu takovéto síly a neztratila bojeschopnost. Organizační struktura divize zahrnuje orientačně do 30 objektů praporečného typu kolem 20 objektů na stupni rota—baterie (např. 15 tpr a mspr, ovr, 9 míst velení divize a pluků, 8 baterií PVO, 6 protitankových a 15 dělostřeleckých baterií, týlové součásti, přidělené posilové prostředky atd.). Potom objekt používáme pro prvky sestavy divize za předpokladu, že z daných 12 až 18 jaderných úderů nepřítel bude 50 až 70 % malé ráže se schopností vyřadit jedním úderem asi rotní prvek a 30 až 50 % jaderných úderů schopných vyřadit jedním úderem praporeční prvek, pak mohou vyřadit 6 až 12 rotních a asi 6 praporečnických prvků. Bude to hodnota ztrát do 30 %. Účinky těchto úderů se ovšem snižují ženijními úpravami terénu a ukrytím vojsk, maskováním a klamáním nepřítele, umlčováním a ničením jeho prostředků jaderného napadení i dalšími vlivy. Tak např. ženijní budování za 6 hodin snižuje 2 až 3násobně poloměry vyřazení živé síly. Bojové možnosti msd v obraně bude tedy výrazně ovlivňovat efektivnost jaderných náplní i čas, který má na budování obrany. Tyto se mohou v závislosti na uvedených faktorech výrazně lišit. Z hlediska hodnocení bojových možností pro stanovení úkolu měli bychom počítat s co nejméně příznivou variantou.

Pro odrážení úderů nepřítele ze vzduchu vycházíme z norem hlavních kapitalistických armád, které předpokládají podporu prvosledové divize v útku 80 až 150 letounovými vzlety na den s úsilím 3 až 7 vzletů. Tzn., že divizi mohou podporovat zpravidla 2 letky a tedy na vlastní divizi v obraně mohou působit orientačně 4 letky po 12 až 24 letounech a to v omezené válce s použitím konvenčních zbraní. V jaderné válce se předpokládá úsilí letectva nepřítele asi poloviční. Pro vojskovou protivzdušnou obranu má divize 8 baterií protiletadlového dělostřelectva, dále v její prospěch působí armádní prostředky a letectvo. Posilové prostředky PVO v obraně divize zpravidla nebude mít přiděleny, ale nadřizený bude sestavu divize zabezpečovat vlastními prostředky. Přesto počítáme s tím, že část letectva nepřítele pronikne k bráněným objektům. Vzhledem k tomu, že na ničení prostředků v obraně je třeba většího počtu letounů (např. na umlčení mspr a tpr orientačně asi letka, k ničení až dvojnásobek, na ostatní prvky sestavy naopak asi poloviční hodnota), znamená to, že maximálním úsilím letectva může nepřítel způsobit vojskům divize ztráty 5 až 10 %. Opět to závisí na efektivnosti vlastní PVO, ženijním budování, maskování a dalších vlivech.

Nejdůležitějším kritériem pro hodnocení bojových možností msd v obraně je **schopnost ničení nepřátelských tanků, obrněných transportérů** a jiných bojových vozidel, zejména s protitankovými prostředky. Údery vlastního letectva a přehradnou palbou dělostřelectva můžeme vyřadit jen poměrně malou hodnotu nepřátelských tanků a obrněných transportérů (viz Vševojsk-51-16 str. 67). Proto hlavní úlohu v tomto směru mají protitankové zbraně přímou střelbou.

Zkušenosti a propočty bojových možností jednotlivých palebných prostředků v obraně ukazují vyšší efektivnost palby při ničení nepřátelských tanků v útoku a to s koeficienty, které vyjadřují schopnost ničení útočníka v určitém poměru. Tak např. protitankové řízené střely na pancéřovaných bojových vozidlech, tanky a samohybná děla s koeficientem efektivnosti 2,5, přenosné protitankové řízené střely, protitankové kanóny 100 mm mají koeficient 2, bezzákluzové kanóny koeficient 1, RPG proti tankům koeficient 0,3 a proti obrněným transportérům koeficient 1, vše ve vybudované obraně z okopů.

Na základě toho můžeme vyvodit bojové možnosti msd k odrazení silnějšího nepřítele obrannými formami boje. Vycházím z předpokladu, že u msd budou tři motostřelecké pluky vést obranný boj ve vybudovaných postaveních, tankový pluk bude připraven k vedení protizteče, tedy s koeficientem 1.

Vezmeme-li organizaci msd s bojovými vozidly pěchoty podle cvičné organizace (čj. 006570-OMS-77), můžeme uvažovat — viz tab. 1.

Tabulka 1

Prostředek	Počet	Koeficient efektivnosti	Zničení nepřátelských bojových vozidel
PTŘS na BVP	90*)	2,5	225
PTŘS přenosná	45	2	90
BzK	12	1	12
PTK 100 mm	18	2	36
Tanky msp (v okopu)	117*)	2,5	292
Tanky tp (při protizteči)	90*)	1	90
Celkem			745

Poznámka: *) — nejsou započítány velitelské a průzkumné tanky a bojová vozidla pěchoty na stupni praporu a pluku.

Při ničení obrněných cílů je kvalitativní rozdíl mezi tanky a OT vzhledem k jejich rozdílným palebným možnostem i pancéřování. Podle sovětských materiálů je efektivnost RPG značně vysoká a proti OT na vybudované obraně se rovná 1.

Kromě uvedených počtů budeme brát v úvahu RPG u bojových jednotek, tedy po 27 ks u mspr, celkem 243 pancéřovek, které nejúčelněji využíváme v boji s obrněnými transportéry. Celkem tedy msd vyzbrojená bojovými vozidly pěchoty na plných počtech je schopna vyřadit 745 tanků a 243 obrněných transportérů. Obdobnou hodnotu má tanková divize. Stejným způsobem vyvodíme možnosti divizí vyzbrojených obrněnými transportéry, které jsou schopny vyřadit 450 tanků a 243 obrněných transportérů.

Počty tanků, obrněných transportérů a protitankových prostředků bojového sledu u divizí USA a NSR se pohybují kolem 600 cílů. Vycházíme-li z poznatků

Velké vlastenecké války SSSR, že útok je zpravidla odražen při více jak 50 až 60% ztrátách útočnicka, pak se srovnání uvedených počtů vyplývá, že svými prostředky msd a td v obraně je schopna čelit úderu až dvou divizí nepřítele a v případě vyzbrojení bojovými vozidly pěchoty až tří divizí nepřítele. Je třeba ovšem uvažovat i vlastní ztráty v důsledku jaderných a leteckých úderů nepřítele, které (jak jsem ukázal) mohou v nejméně příznivém případě dosáhnout až 40 %. Tzn., že divize vyzbrojená bojovými vozidly pěchoty nebude schopna vyřadit 1000 obrněných cílů, ale pouze 600 a čelit tedy reálně dvěma divizím útočnicka a divize vyzbrojená obrněnými transportéry bude schopna vyřadit do 400 obrněných cílů a čelit hodnotě půldruhé divize útočnicka.

Na rozhodujících směrech úsilí nepřítele, zejména při útoku bez jaderných zbraní, předpokládám, že sestavy nepřítele budou více nahuštěny, než jak uvádějí taktické normy kapitalistických armád. Za předpokladu, že divize nepřítele bude útočit s 5 až 6 prapory v prvním sledu v průměru po 3 km, může se její pásmo pohybovat 15 až 20 km. Pak 1½ až 2 divize nepřítele mohou útočit v šíři od 20 do 40 km. Těto hodnotě tedy odpovídají bojové možnosti divize v obraně co do šířky pásma na směru hlavního úderu nepřítele, při čemž msd vyzbrojená obrněnými transportéry může bránit pásmo 20 až 30 km a divize vyzbrojená bojovými vozidly pěchoty 30 až 40 km v závislosti i na dalších faktorech, zejména terénu.

Šířka a hloubka obrany spolu souvisí. Čím užší pásmo má divize, tím výhodnější podmínky pro členění bojové sestavy do hloubky. Hloubka pásma obrany divize musí zabezpečovat narůstání odporu do hloubky, manévry vojsk i jejich rozptýlení k ochraně před zbraněmi hromadného ničení. Narůstání odporu dosahujeme uspořádáním palebného systému, vyčleněním silných druhých sledů a záloh a jejich manévrem podél fronty i z hloubky. S přihlédnutím k těmto požadavkům a zejména časovým i prostorovým možnostem druhých sledů bude celková hloubka pásma obrany divize 25 km.

V současných podmínkách (jak ukazují i zkušenosti ze cvičení sovětských vojsk) dostává divize na hlavním směru pásmo obrany široké 20 až 40 km a 25 km hluboké v závislosti na početních stavech, výzbroji a charakteru terénu. Při větších ztrátách dostává divize užší pásmo. Při obraně v terénu, který není plně dostupný pro činnost vojsk a zejména bojové techniky, se šířka pásma divize zvětšuje. Tyto taktické normy jsou jednotné jak při používání jaderných zbraní, tak i při bojové činnosti bez jaderných zbraní.

Za specificky odlišných podmínek mohou být bojové možnosti výrazně odlišné. Např. charakter velkých měst podstatně ovlivňuje bojové možnosti i taktické normy. V bojích ve Vietnamu útočí prapor USA dvěma až třemi souběžnými ulicemi v šířce 1 až 1,5 km, brigáda v šíři 2 až 3 km, divize kolem 5 km. Na jedné straně tedy větší předpokládané hustoty nepřítele, na druhé straně větší odolnost objektů velkých měst proti úderům zbraněmi hromadného ničení a palbám všeho druhu i omezený výhled a výstřel, omezené možnosti manévru, to vše ovlivňuje menší prostorový rozmach bojové činnosti ve velkých městech. Jestliže je divize schopna odolávat úderu až dvou divizí nepřítele a dvě divize nepřítele mohou při boji ve velkých městech útočit v pásmu kolem do 12 km, pak šířka pásma obrany divize při obraně velkých měst může činit 10 až 12 km, hloubka 6 až 8 km. Mezery mezi opěrnými body rot v husté zástavbě mohou být 200 až 400 m. Při odkrytých úsecích budou orientačně poloviční než v polních podmínkách, tedy 500 až

800 m. Rota brání opěrný bod 600 m široký a 300 až 400 m hluboký. Prapor brání rajón 1,5 až 2 km široký a 1 km hluboký. Pluk brání úsek 4 až 5 km široký a 3 až 4 km hluboký. Vzdálenost mezi jednotlivými postaveními ve struktuře obranného pásma mohou být 1 až 1,5 km.

Naopak v nedostupném či obtížněji dostupném terénu např. v horách, bojové možnosti ovlivňuje počet přechodů a průběžných komunikací přes bránná pásma. Divize za útoku potřebuje 4 až 6 přechodů, každý s kapacitou pro prapor. Jestliže jeden přechod se v horském terénu vyskytuje v průměru na každých 5 km fronty, potřebuje divize útočnicka pásmo 30 km široké a půldruhé divize 45 km. Divize je tedy schopna bránit v horském terénu pásmo široké 45 i více km a hluboké 25 až 30 km. Kromě toho před předním okrajem obrany si vytváří zabezpečovací pásmo až 25 km hluboké, jak ukazují zkušenosti ze cvičení Sovětské armády.

Bojové možnosti divize v obraně jsou hodnota proměnlivá, která závisí především na organizační struktuře a výbroji svazků vlastních i nepřítelů, jejich ztrátách či doplnění, přidělovaných prostředcích, zejména jaderných, na terénu a dalších vlivech, včetně vycvičenosti vojsk a jejich morálním stavu. V článku ukazují možnou metodu přístupu při hodnocení bojových možností divize pro obranu a zdůvodnění taktických norem. Divize vyzbrojená kvalitativně novou bojovou technikou, tj. bojovými vozidly pěchoty, má bojové možnosti zhruba o třetinu vyšší oproti ostatním svazkům.

VYVEDENÍ PLUKU NA ČÁRU ZTEČE

Rozkaz soudruha ministra národní obrany ukládá v širším měřítku procvičovat přesuny s překonáváním vodních překážek a zasazování vojsk do boje z chodu. Větší pozornost věnovat operačním a taktickým propočtům, metodice souběžného plánování boje ve zkrácených časových lhůtách a důraz položit na operačně taktické propočty účelným používáním zavedené výpočetní techniky a prostředků mechanizace. Do náročných propočtů řadíme i propočty vyvedení pluku při organizovaném útoku z chodu.

Útok z chodu je nejčastějším způsobem zahájení útočného boje. Pluk bude působit zpravidla v sestavě divize ve výjimečných případech samostatně. Útok z chodu může zahájit přímo z posádek (protorů soustředění po bojovém poplachu) nebo v průběhu vedení bojové činnosti z vyčkávacího prostoru, nebo bez jeho zaujetí. V článku řešíme útok pluku z vyčkávacího prostoru. Jeho zvláštností je, že hlavní opatření organizace útočného boje probíhají v hloubce, mimo přímý dotyk s nepřitelem.

Pobyt ve vyčkávacím prostoru má být co nejkratší. Nejvýhodnější je, když pluk zaujme tento prostor během jedné noci a během téže noci se přesune na čáru zasazení. Celková doba pobytu ve vyčkávacím prostoru nemá přesahovat dobu 4—6 hodin.

Při přípravě pochodu z vyčkávacího prostoru na čáru zteče:

- máme volit co nejvíce pochodových os (na pluk prvního sledu zpravidla 2),
- pochodová sestava má umožňovat organizovaný přechod do předbojové a bojové sestavy (pochodová sestava se tvoří na základě zámyslu velitele pro útok),
- pochodová rychlost musí být co nejvyšší a odpovídat stavu komunikací a techniky (při přesunu na čáru zteče neuvažujeme se zastávkami),
- vzdálenosti mezi jednotlivými proudy odpovídají stanoveným vzdálenostem pochodu,
- pro kalkulaci nezbytného času potřebného k rozvinování vojsk z pochodové do předbojové sestavy (včetně času na upřesňování úkolů jednotkám) počítáme s pochodovou rychlostí rovněž $2/3$ až $1/2$ pochodové rychlosti z vyčkávacího prostoru po čáru rozvinování do praporečních proudů,

— pochod a rozvinování zpravidla propočítáme k času „Č“ a později přepočítáváme na skutečný čas tak, aby vojska zahájila zteč předního okraje nepřítelů ve stejnou dobu.

Výchozím bodem základních propočtů je doba zteče předního okraje nepřítelů (Č-). Zpravidla zástupce náčelníka štábu s náčelníkem dělostřelectva propočítává předsunutí dělostřelectva popř. předsunutého odřadu a přesun hlavních sil pluku na čáru zteče.

Časový propočet vyvedení vojsk na čáru zteče obsahuje:

- určení délky každé pochodové osy,
- dobu průchozu jednotlivých proudů výchozí čarou a čarami rozvinování do praporek a rotních proudů,
- dobu vyjítí hlavních sil pluku na čáru zteče,
- stanovení doby překročení čáry bezpečnostní vzdálenosti (je-li třeba),
- dobu zaujetí palebných postavení dělostřelectva a předsunutými prvky bojové sestavy,
- vyvedení proudů pluku do výchozí čáry (výchozího místa) z vyčkávacího prostoru,
- rozpočet sil a prostředků pořádkové služby.

Výchozími podklady pro tento propočet jsou tyto údaje:

- vzdálenost čáry zteče od předního okraje nepřítelů a stanovená doba vyjítí na ni,
- doba zaujetí palebných postavení předsunovaným dělostřelectvem a předsunovanými prvky bojové sestavy,
- vzdálenosti čar rozvinování a výchozí čáry od čáry zteče,
- vzdálenosti výchozí čáry od pomocných výchozích míst jednotek,
- pochodová sestava pluku a bojová sestava pro zahájení útoku, délky proudů a vzdálenosti mezi nimi,
- průměrná pochodová rychlost po čáru rozvinování do praporek (rotních) proudů,
- průměrná rychlost při rozvinování vojsk.

Vyvedení vojsk na čáru zteče propočítáme zpravidla tímto způsobem:

— z bojového rozkazu velitele divize zakreslíme na mapu pochodové osy pluku, které od výchozí čáry po čáru zteče rozdělíme na stejné 5—10 km úseky (se započtením opravného koeficientu vzhledem k terénu a měřítku mapy),

— zakreslíme výchozí čáru (místo) a čáry rozvinování do praporek a rotních proudů a čáru zteče,

— pak určíme délky pochodových os z výchozí čáry na čáru zteče a vzdálenost mezi jednotlivými čarami,

— v dalším podle rychlosti pochodu a vzdálenosti mezi jednotlivými čarami propočítáváme čas, vzhledem k času „Č“,

— nakonec propočítáváme vyvedení pluku z pomocných výchozích míst do výchozí čáry (místa).

K propočtu je vhodný vzorec:

$$T_2 - T_1 + \frac{60 \times Y}{v}$$

- kde T_z = hledaný čas pro dosažení jednotlivých čar vojsky (minuty),
 T_1 = doba vyjití vojsk na čaru zteče, nebo již předem vypočítaná doba k dosažení předcházející čary (minuty),
 60 = konstanta (počet minut v hodině),
 Y = vzdálenost mezi čarami (km),
 v = pochodová rychlost vojsk (km/h).

Pro vypočtení doby pro dosažení stanovených čar rozvinování čely proudů jednotek prvního sledu štáb s ohledem na hloubku proudů a stanovené vzdálenosti mezi nimi propočte rovněž k času „Č“ doby průchodu všemi proudy výchozí čarou.

Po obdržení času „Č“ od nadřízeného štábu převede štáb pluku propočty na astronomický čas.

V některých případech může být doba průchodu některými čarami (hlavně výchozí čarou rozvinování do praporečnických proudů) a vyjití na čaru zteče stanovena v bojovém rozkaze velitele divize. V dalším pak se propočítává (zase k času „Č“) průchod jednotlivých proudů pomocnými výchozími místy (k seřazení proudů pluku na výchozí čáře nebo místu) podle stejných zásad.

Přesuneme-li některé prvky před hlavní síly pluku (např. dělostřelectvo), přesun propočteme v astronomickém čase podle údajů z rozkazu velitele divize.

Příklad:

Je stanovena doba vyjití prvního sledu pluku na čaru zteče v Č — 5 min. Pluk se přesunuje po jedné pochodové ose.

Výchozí místo od čary zteče je vzdáleno 60 km. Čara rozvinování do praporečnických proudů je vzdálena 10 km od čary zteče. Čara rozvinování do rotních proudů je vzdálena od čary zteče 4 km. Pochodová rychlost z výchozí čary na čaru rozvinování do praporečnických proudů je 20 km/h a od čary rozvinování do praporečnických proudů po čaru zteče 15 km/h.

Řešení:

Propočítáme dobu průchodu čela proudů jednotek prvního sledu čarou rozvinování do rotních proudů, aby v Č — 5 min byly jednotky prvního sledu rozvinuty na čáře zteče:

$$T_z = T_1 + \frac{60 \cdot Y}{v}, T_z = 5 + \frac{60 \cdot 4}{15} = 21 \text{ minut.}$$

To znamená, že čaru rozvinování do rotních proudů projdou čela jednotek prvního sledu v Č — 21 minut.

Podobně propočítáme dobu průchodu ostatními čarami.

Dobu průchodu čela proudů čarou rozvinování do praporečnických proudů vypočítáme:

$$T_z = 21 + \frac{60 \cdot 6}{14} = 45 \text{ minut.}$$

To znamená, že čaru rozvinování do praporečnických proudů projdou vojska v Č — 45 minut.

Doba průchodu čely proudu výchozím místem:

$$T_{\epsilon} = 45 + \frac{60 \cdot 50}{20} = 195 \text{ minut} = 3 \text{ h } 15 \text{ min.}$$

To znamená, že vyvedení vojsk z vyčkávacího prostoru musíme zahájit tak, aby čelní proud hlavních sil pluku prošel výchozím místem v Č — 3 h 15 min.

Na výchozí čáře (místu) je nezbytné propočítat i průchod zádi každého proudu pluku. Doba průchodu zádi se stanoví algebraickým připočtením délky proudu (v minutách) k době průchodu čela proudů. Např. 2. mspr, který pochoduje v čele hlavních sil pluku má délku proudu 3,5 km = 10 min. Má-li být čelem ve výchozím místě Č — 3 h 15 min, bude tam zádi Č — 3 h 5 min.

Stejným způsobem určíme i dobu průchodu čelem a zádi každého proudu pomocným výchozím místem. Základem pro tento propočet je vypočítaná doba průchodu daného proudu výchozí čarou (místem) a stav komunikací do výchozí čáry (místa). Proto je vhodné volit pro vyvádění pochodové osy stejné kvality jako pro přesun z výchozí čáry na čáru rozvinování do praporečnických proudů — čímž je zabezpečena stejná průměrná pochodová rychlost. Není-li to možné, volíme více os pro vyvedení do výchozí čáry (místa) a pak můžeme počítat i s nižší pochodovou rychlostí pro vyvádění. Např. na ose stejné kvality je pomocné výchozí místo 2. mspr vzhláeno od výchozí čáry (místa) 6 km:

$$T_{\epsilon} = T_1 + \frac{60 \cdot Y}{v} = 195 + \frac{60 \cdot 6}{20} = 213 \text{ min pro čelo, pro záď } 213 - 10 = \\ = 203 \text{ min.}$$

To znamená, že 2. mspr projde pomocným výchozím místem čelem v Č — 3 h 33 min a zádi v Č — 3 h 23 min.

Převod na operační (skutečný) čas přepočteme známým způsobem.

Příklad: čas „Č“ stanoven na 6.00 h, 2. mspr projde výchozí čarou (místem) čelem v 2 h 45 min a zádi v 2 h 55 min. Pomocným výchozím místem čelem 2 h 27 min a zádi 2 h 37 min.

Vidíme, že výpočet pochodu ke smlouvenému času „Č“ a zvláště přepočet na skutečný čas je poměrně náročný a v praxi je zdrojem mnohých chyb.

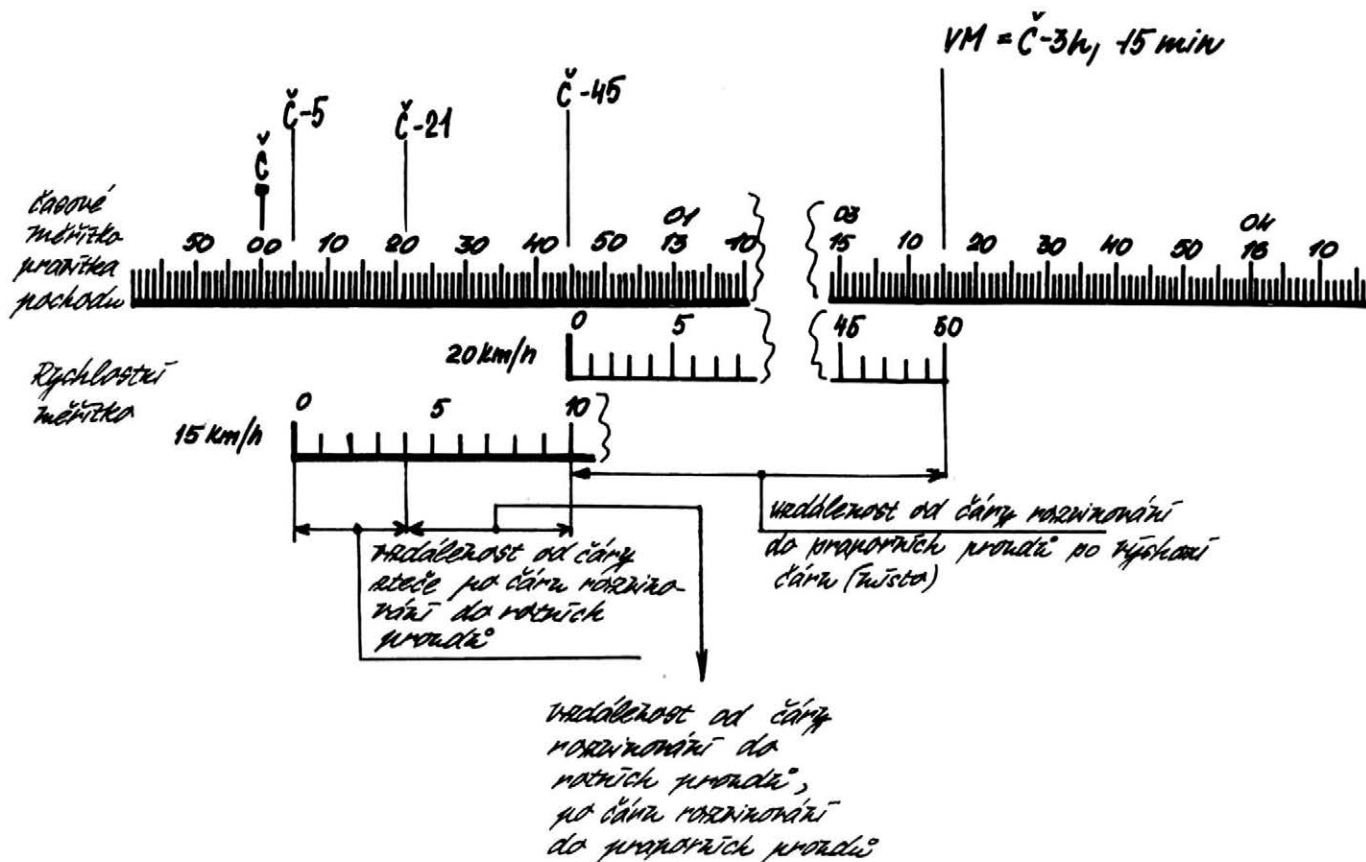
Abychom odstranili tyto problémy a zvýšili rychlost propočtu, je výhodné používat k výpočtu pochodu mechanizační prostředky. S výhodou použijeme ručních kalkulačků pro výpočet pochodu a pravítka pochodu. Tyto pomůcky zcela odstraňují problémy s přepočtem minut na hodiny a minuty, neboť na nich přímo odečítáme hodiny a minuty.

V článku ukážeme způsob využití nejjednodušší pomůcky — pravítka pochodu.

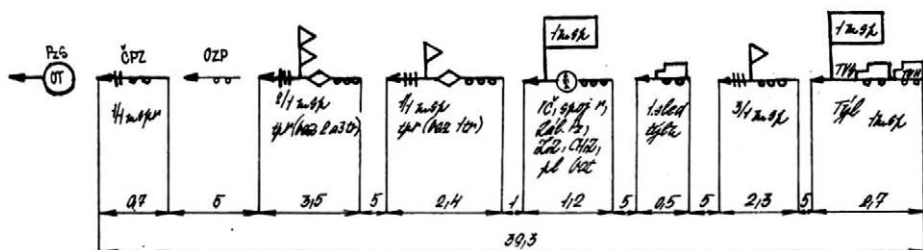
Příprava pravítka pochodu pro výpočet — viz **obr. 1**.

Uvedené časy zapíšeme do mapy k jednotlivým čarám.

Postup výpočtu pochodu pluku na čáru zteče (vyvedení pluku na čáru zteče z vyčkávacího prostoru). Pro výpočet volíme stejné výchozí údaje, jako v předcházejícím příkladu:

a) Sestavení pochodové sestavy (čelo hlavních sil = 2/1 msp) — viz obr. 2;

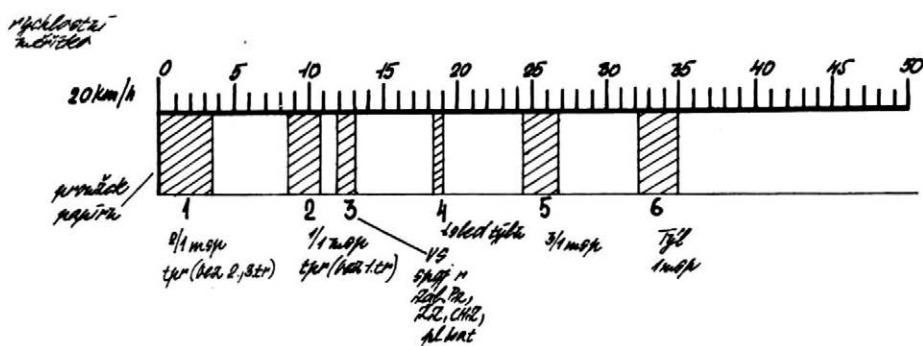

Obr. 2

b) stanovení času („Č“) dosažení čáry rozvinutí do rotních praporečnických proudů a výchozí čáry (místa) čely hlavních sil;

c) určení času průchodu („Č“) čela a zádí každého pochodového proudu výchozím místem.

Vyneseme pochodovou sestavu pluku na proužek papíru (šířka 1,5 cm) a čelo hlavních sil označíme silnější čarou. Je-li stanovena rychlost pochodu 20 km/h, zvolíme pro vynášení pochodových proudů pluku rychlostní měřítko pro tutéž rychlost. Značku čela a zádí každého proudu prodloužíme přes celou šířku proužku papíru — viz obr. 3.

Obr. 3

Na časové pravítko vztýčíme kolmicí k době průchodu čela hlavních sil výchozím místem. Přiložíme na proužku papíru vynesenu pochodovou sestavu silnou čarou (čelo hlavních sil) k výchozímu místu, které je označeno na časovém pravítku, a plynule vyčítáme a zaznamenáváme průchody čel a zádí jednotlivých pochodových proudů pluku do tabulky pochodu (viz tab. 1):

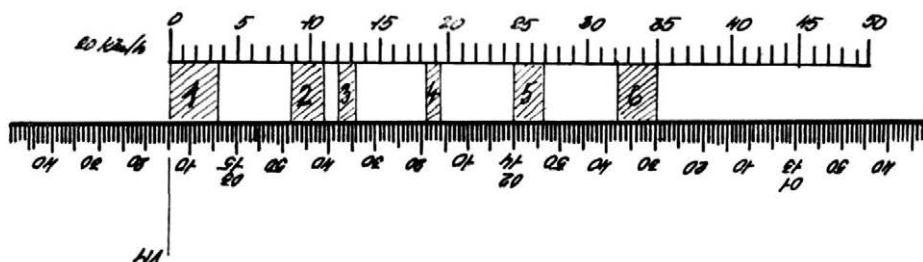
Tabulka pochodu

Jednotka		Průchod VM			
		čas „Č“ –		skutečný čas	
		čelem	zádí	čelem	zádí
1	2/1 msp, tpr (bez 2., 3. tr)	3,15	3,04	2,45	2,56
2	1/1 msp, tpr (bez 1. tr)	2,48	2,41	3,12	3,19
3	VS 1 msp, spojr, pz záloha, ŽZ, CHZ, plbat	2,38	2,34	3,22	3,26
4	1. sled týlu	2,18	2,16	3,42	3,44
5	3/1 msp	2,00	1,53	4,00	4,07
6	týl 1 msp	1,38	1,30	4,22	4,30

↑
↑
↑
přepočet na skutečný čas při
stanoveném Č = 6.00

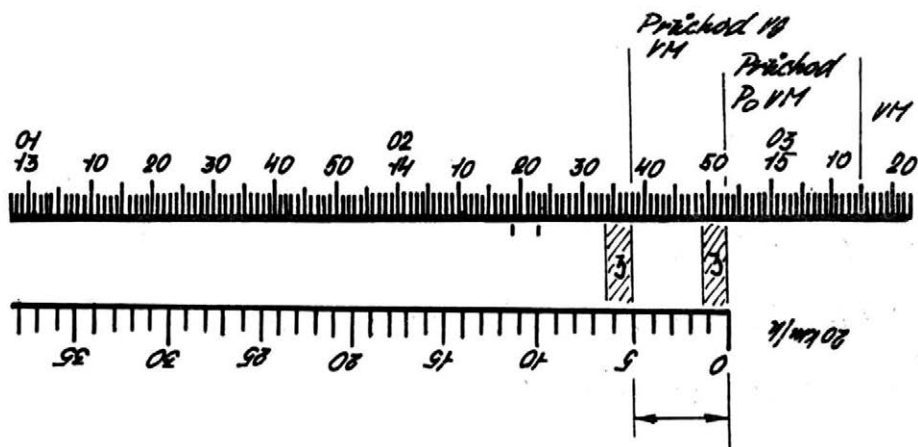
je-li proud (proužek papíru s pochodovou sestavou) orientován od výchozího místa doprava – v čase „Č+“ a při orientaci od výchozího místa doleva v čase „Č–“.

Příklad řeší vyčítání údajů Č– — viz **obr. 4**

Obr. 4

d) určení času průchodu (zahájení pochodu) pomocným výchozím místem každé jednotky — viz **obr. 5**

Obr. 5

— změříme vzdálenosti jednotek ze zaujatého prostoru do výchozího místa a vzdálenosti pomocného výchozího místa od výchozího místa a výsledky zapíšeme do připravené tabulky,

— z rychlostního pravítka 20 km/h pořídíme vždy úsečku, která odpovídá změřené vzdálenosti, a přiložením k časové ose pravítka pochodu vyčteme počet minut, které přičteme k času průchodu jednotky výchozím místem (VS 1. msp pochoduje přes PoVM, které je vzdáleno od výchozího místa 5 km, výchozí místem má projít čelem v Č — 2,38, zádí v Č — 2,34, 5 km překoná za 15 minut, tzn. v Č — 2,53 čelem, v Č — 2,49 zádí). Obdobným způsobem pokračujeme i u ostatních prvků sestavy pluku.

Po obdržení času „Č“ přepočítává štáb vypočtený čas v hodnotách „Č—“ na astronomický, doplňuje tabulky pochodu. Je-li např. stanoven čas Č = 6,00 h na čáře zteče, přepočtený čas vpíšeme do tabulek na mapě — viz **tabulku 1** — průchod VM.

Závěr

Přesné a reálné propočty vyvedení pluku na čáru zteče jsou důležitou činností štábu pluku. K jejich pořízení je výhodné používat prostředků malé mechanizace (pravítka a kalkulatoru pochodu).

Pro vyvedení pluku na čáru zteče je vhodné volit co nejvíce pochodových os, zpravidla pro pluk dvě osy (i když ne vždy to bude možné). V tomto případě pak štáb divize nestanoví čáru rozvinování praporek proudů, ale pouze čas průchodu výchozí čarou čelem a zádí pluku a dobu vyjití hlavními silami pluku na čáru zteče.

K VYUŽITÍ VÝPOČETNÍCH AUTOMATŮ CONSUL VE ŠTÁBU DIVIZE

Výpočetní automaty typu Consul patří k prostředkům střední mechanizace. Prvním členem řady výpočetních automatů Consul je programovatelný automat 2. generace, řízený děrnou páskou a označený výrobcem jako Consul 261. Programovací schopnost tohoto automatu umožňuje řídit všechny jeho funkce programem na děrné pásce. Kombinace samočinného čtení údajů z děrné pásky s údaji vkládanými pomocí elektronického psacího stroje a údaji vybíranými z paměti umožňuje jeho široké využití. Může sčítat, odčítat, násobit, dělit, umocňovat, odmocňovat, automaticky vypočítávat procenta a samočinně zaokrouhlovat výsledky na zvolený počet desetinných míst.

Je vzhledem ke vhodnému kódu děrné pásky, kterým je mezinárodní osmistopý kód IBM 8 BCD, kompatibilní se stroji jak nižšího řádu (např. s organizačním automatem Consul 253), tak i některými stroji vyššího řádu (např. všemi počítači JSEP). Tuto osmistopou pásku lze upravit převodníkem na pásku pětistopou a dosáhnout tak kompatibility s jinými prostředky pro zpracování a přenos informací.

Pro své schopnosti, dobré technické vlastnosti a požadavky praxe byl výpočetní automat Consul 261 upraven jako převodný a pracuje na některých velitelských stupních polního systému velení.

Výpočetní automaty typu Consul mohou štáby vhodně využívat:

— ke zpracování písemných dokumentů, kde část opakujícího se textu je nadřována na děrné pásce a vypisuje se samo-

statně a část textu s konkrétními údaji se vkládá ručně z klávesnice psacího stroje,

— ke zpracování písemných dokumentů se současným vyděrováním děrné pásky určených k dálkovému přenosu po zařízení pro přenos dat,

— k přípravě děrné pásky obsahující vstupní data pro řešení operačně taktických úloh na samočinném počítači nebo výpočetním automatu,

— k operačně taktickým propočtům, ve kterých se výpočty řídí automaticky podle děrné pásky, na níž ve formě programu je popsán algoritmus řešení, a vstupní hodnoty se vkládají buď ručně z klávesnice psacího stroje, nebo z předem pořízené děrné pásky.

Uvedené oblasti aplikace lze vzájemně kombinovat, přičemž těžiště musí ležet na výpočtech. Tam, kde nejde o výpočty, je vhodnější používat jednodušší a méně nákladné jednoúčelové přístroje např. organizační automaty, elektrické psací stroje s děrovači děrné pásky, dálnopisná přístroje s děrovači a snímači pásky apod.

Funkční možnosti výpočetních automatů jsou tedy značně široké. Avšak vzhledem k tomu, že ve velení hraje důležitou roli čas, jsou praktické možnosti výpočetního automatu Consul 261 poměrně omezené. V řadě případů, kdy se na cvičeních ověřovala jeho použitelnost, se ukázal jako pomalý.

V současné době je výpočetní automat Consul 261 již překonán největším typem 3. generace — výpočetním automatem Consul 266, kterým budou štáby postupně vybavovány.

Předností nového typu výpočetního automatu Consul 266, vybaveného rychlejší výpočetní jednotkou a rychlejšími periferními prvky (především bodovou tiskárnou a fotoelektrickým snímačem děrné pásky) ukazuje **tabulka 1**.

výsledků dosahují orgány výzbrojní služby, TAZ, týlu a nejslabší výsledky jsou u operačních skupin. Je to tím, že

— ucelenost, rozpracovanost a integrovanost programového díla je nejlepší v oboru výzbrojní služby, TAZ a týlu,

Tabulka 1

**Srovnání výpočetních automatů CONSUL 261 a CONSUL 266
podle vykonávaných funkcí**

Funkce	Srovnávací kritérium	Parametry		Průměrné zvýšení výkonu	
		C - 261	C - 266	funkce	celkem
Sčítání	Operací za sekundu	125	5000	Aritmetické operace	U automaticky vykonávaných funkcí průměrně 20 ×
Násobení		5	330		
Dělení		3,3	165		
Snímání děrné pásky	Znaků za sekundu	10 až 20	12,5—300	20 ×	
Děrování děrné pásky		10	12,5— 55	5 ×	
Tisk		10	12,5—100 a více	cca 10 ×	

Ze vzájemného srovnání vyplývá, že nově zavedený automat bude pracovat efektivněji. Výkon u automaticky řízených a vykonávaných funkcí se zvýší v průměru dvacetkrát. Naproti tomu čas potřebný na ruční manipulaci, zejména přípravu vstupních dat, zůstane stejný. Proto praktické zvýšení výkonu při řešení operačně taktických úloh bude záviset na poměru ruční manipulace k automatickým operacím. Odhaduje se, že v průměru by mělo být pětkrát až desetkrát vyšší. Tím bude překonán limitující faktor času, který nedovoloval, aby pomocí Consulu 261 bylo v období plánování a přípravy boje řešeno v VS vševojskové divize více než 5 až 7 úloh a na TVŠ 6 až 8 úloh. Snížením času potřebného na řešení jedné úlohy se vytvoří předpoklady pro řešení dalších nových úloh. Vzhledem k tomu, že období vybavování míst velení novými výpočetními automaty stojí bezprostředně před námi, je aktuální zabývat se tím, co na těchto prostředcích budeme řešit.

Dosavadní poznatky a zkušenosti ukazují, že jednotliví uživatelé využívají VA C261 a programového díla při sledovaných cvičeních rovnoměrně. Nejlepších

— osobní vztah některých funkcionářů k využívání výpočetní techniky není na požadované úrovni. Toto vyplývá z neznalosti programového díla a technických možností výpočetního automatu,

— fluktuací výpočetních automatů u jednotlivých svazků a pozdní požadavky jednotlivých uživatelů na dílčí úpravy a doplňky programů,

— neobsazení obsluhy výpočetních automatů úplnou stálou, odborně přípravenou osádkou,

— určitou nezkušeností náčelníků výpočetních automatů při práci v polních podmínkách.

Bude třeba, aby orgány MAV pokračovaly ve zdokonalování znalostí metodiky práce velitele a štábu. Zabezpečovat výběr programů pro jednotlivé cvičení tak, aby mohly být využity pro praktickou činnost štábů. Zobecňovat praktické zkušenosti a ovlivňovat velitele a náčelníky, aby tyto zpracovali do vlastních metodik práce a tím vytvořili lepší podmínky pro další cvičení.

Měly by spolupracovat se štáby ve zkvalitňování projektového díla, pomáhat

jim při formulaci požadavků na novelizaci programů nebo na tvorbu nových úkolů.

V přípravě kádrů bude vhodné pokračovat ve zdokonalování programátorů i operátorů ve znalostech zpracovaných programů. Organizovat přípravu uživatelů této techniky na jednotlivých stupních velení, ze všech oblastí kde může být výpočetních a organizačních automatů využito k dosažení racionalizace práce jednotlivých složek štábů.

Postupnou mechanizací a automatizací nahrazovat rutinní práce, dosáhnout větší přesnosti a odstranit rozpor mezi možnostmi, které poskytuje soudobá bojová technika, a schopnosti velitelů a štábů tuto techniku plně využívat pro vedení bojové činnosti.

Vybavení míst velení výpočetními automaty

Široké zavedení a používání prostředků mechanizace a automatizace v procesu velení vede k nové kvalitě systému velení — v možnosti zpracování informace ve větším objemu, vyšší kvalitě a v kratších časových lhůtách.

Vytvoření automatizovaného systému velení je však dlouholetý proces. Jde o postupné zavádění výpočetní techniky — především samočinných počítačů.

Předpokládané začlenění prostředků výpočetní techniky na velitelských stupních divize a armáda do konce roku 1980 — viz **tabulku 2**.

Tabulka vychází ze schválené koncepce zavádění prostředků mechanizace a automatizace velení v ČSLA. Vidíme, že zatím co na armádním stupni budou výpočetní automaty doplňkem mobilních minipočítačů, tak na divizním stupni budou hlavními výpočetními prostředky. Proto bude třeba věnovat pozornost právě diviznímu stupni.

Na TVS divize budou doposud používané výpočetní automaty Consul 261 postupně nahrazeny novým typem — výpočetními automaty Consul 266. O začlenění výpočetních automatů jako organických prostředků štábů vševojskových divizí se zatím neuvazuje. Je to proto, že vlastnosti přepravních prostředků, na nichž jsou pojízdné výpočetní automaty instalovány, částečně nevyhovují požadavkům kladeným na vozidla, určená pro VS. To ale nevylučuje možnost, aby byly na období plánování a přípravy boje dočasně přiděleny. Perspektivně se počítá se zabudováním prostředků výpočetní techniky do obrněných transportérů.

Programové zabezpečení výpočetních automatů a jeho další zdokonalení

Vybatvit štáby výpočetní technikou samo o sobě nestačí, pouze vytváří předpoklady pro její používání. K tomu, aby se tato technika stala skutečně pomocníkem velitelů a štábů, musí pro ni být zpracovány vhodné programy a přípravě lidí.

Počátkem tohoto roku bylo pro výpočetní automat Consul 261 zpracováno více než 60 programů využitelných na operačním stupni a 26 programů, které lze použít na taktickém stupni.

Možná varianta využití programového díla v období plánování a přípravy boje na VS a TVS divize — viz **tabulky 3 a 4**.

Z tabulek vyplývá, že kapacita výpočetních automatů Consul 261 využívaných na VS a TVS je v současné době plně vyčerpána. Zpracovávat další projekty, které by byly v období plánování a přípravy boje řešeny na výpočetním automatu Consul 261, je nereálné, neboť z nedostatku kapacity nemohou být použity. Pozornost je nutně

Tabulka 2

Předpokládané vybavení míst velení na taktickém a operačním stupni programovatelnými výpočetními prostředky

Prostředek \ Stupeň a místo velení	Armáda		Divize	
	VS	TVS	VS	TVS
Minipočítač ADT 4300	1	1	—	—
Převozný výpočetní automat C - 266	1	2	nemá — může být přidělen	1

Možné využití převozného výpočetního automatu CONSUL 261 na VS divize při plánování a přípravě boje

Projekt		Činnost velitele a štábu				
		studium úkolu	ujasnění úkolu	hodnocení situace, rozhodnutí	dokončení zpracování bojových dokumentů	rekognoskace a organizace součinnosti
číslo	uživatel	hodina	1	2	3	4
název						
31100	Operační skupina		-----		-----	
Výpočet poměru sil a hustoty						
Nesystémový	Operační skupina		-----		-----	
Propočet plánu pochodu						
32841	Náčelník RVD		-----			
Palebné možnosti dělostřelectva						
32502.D	Ženíjní náčelník			-----		
Možnosti zatarasování						
Nesystémový	Operační skupina				-----	
Napsání rozkazu (bojový nebo pro pochod)						
Vyhrazeno pro styčnou skupinu týlu		-----				-----

Možné využití převozného výpočetního automatu CONSUL na TVS divize při plánování a přípravě boje

Projekt		Činnost velitele a štábu				
		studium úkolu	ujasnění úkolu	hodnocení situace, rozhodnutí	dokončení zpracování bojových dokumentů	rekognoskace a organizace součinnosti
číslo	uživatel					
název		hodina				
36351	Služba PHM			—		
Plán zásobování PHM						
36130	Zdravotnická služba		—			
Plán zdravotnického zabezpečení						
32323	Výzbrojní služba			—	—	
Váhové údaje pro žádanku na dopravu						
32327	Výzbrojní služba	—				
Předpokládané ztráty výzbrojního materiálu						
32970	ZVT		—			
Výpočet předpokládaných ztrát TA techniky						
32324	Výzbrojní služba				—	—
Přidělení munice pro útvar						

zaměřit na inovaci programů a nahradit nepožadované programy novými.

Současně bude nutné převést projekty z výpočetního automatu Consul 261 na typ 266. Přitom však nemůže jít jen o prostý převod, ale rovněž o současnou inovaci projektů. Spolu s převodem a inovací je třeba zahájit činnost i na zpracování nových projektů.

Efektivnost ve využívání výpočetních automatů spočívá především ve zkracování času potřebného na řešení úloh.

Jž jsme uvedli, že praktická rychlost řešení úloh závisí na poměru doby potřebné na automatické vykonání operací strojem k době potřebné na ruční obsluhu. Čím více se zkrátí ruční manipulace, tím více se zrychlí úlohy. Tento závěr je nutné při volbě úloh a způsobu jejich zpracování plně respektovat, má-li se přednost nového typu výpočetního automatu výrazně uplatnit.

Zpracovatelé nových úloh musí především usilovat o zmenšení rozsahu vstupních dat, která se vkládají ručně při vlastním řešení úlohy a dobu řešení nejvíce ovlivňují. Toho dosáhnout předběžným zpracováním informačních masivů na děrných páskách, paralelním děrováním vstupních údajů do děrných pásek pořizovaných mimo výpočetní automat a systémovou skladbou projektů, kdy výstup z jedné úlohy je vstupem pro úlohu druhou.

Další cestou je výběr vhodných úloh, tj. takových, které umožňují svým charakterem, aby byly rozloženy na elementární činnosti vykonávané automaticky strojem. K nim patří především úlohy výpočetní, které obsahují velký počet aritmetických operací.

Z dosavadních projektů je vhodné rozšíření výpočtu poměru sil na kvalitativní poměr sil a přepracování úlohy propočet pochodu tak, aby vedle časových kalkulací obsahovala i výpis plánu pochodu.

Je třeba zkoumat využitelnost výpočetních automatů Consul 266 k řešení dalších výpočetních úloh jako jsou přehledy počtů, bojeschopnosti, výpočty ztrát, palebných a ničivých možností prostředků jaderného napadení, možných dávek radiace, výpočty spojené s násilným přechodem vodního toku, s využitím prostředků REB a rovněž i propočty náčelníků druhů vojsk a speciálních vojsk.

Několikaleté zkušenosti získané při využívání výpočetního automatu Consul 261 ukazují, jaké úlohy z činnosti štábu divize v období přípravy a plánování boje budou pro nově zaváděný Consul 266 vhodné. Je nutné dořešit otázku, kdo pro ně zpracuje

projekty. Štáby divizí nemají organicky začleněné výpočetní automaty a proto nemají také možnost vyhotovit si projekty vlastními silami. Přitom kapacita centrální složky, která se zabývá projekční činností pro výpočetní automaty, je tak malá, že zdaleka nemůže uspokojit potřebu.

Avšak i zde jsou rezervy. Zásady práce s výpočetním autorem a jeho programování ovládá řada důstojníků vykonávajících jiné funkce. Zařazením aktuálních projektů do tematických plánů zlepšovatelejších návrhů by se vytvořily předpoklady pro zaměření iniciativy na jejich řešení.

Využívání projektů

Rozšíření počtu operačně taktických úloh pro výpočetní automaty a zkrácení času potřebného na získání výsledků je přelomem ve využívání střední výpočetní techniky ve velení. Uzavírá se etapa experimentů a živelnosti, kdy bylo často ponecháno na vůli funkcionářů štábů, zda při cvičeních využijí zpracované projekty, neby výsledky získají tradiční metodou. Nebyly výjimkou ani případy, kdy propočty byly pro jistotu pořizovány obojím způsobem. Mnohdy se výpočty na automatech dělaly dokonce dodatečně a to jen proto, aby se „prokázalo“ sledované využívání prostředků MAV.

Z toho je vidět, že i když určující roli v procesu mechanizace a automatizace velení má výpočetní technika a její programové vybavení, nelze přitom opomíjet človeka-uživatele.

Má-li se výpočetní technika stát nástrojem, který pomáhá funkcionářům štábu, musí být nejen k tomu způsobilá, ale také jí tito musí umět využívat.

V obecné rovině zásady využívání výpočetních automatů ve velení upravuje: „Metodická směrnice pro zadávání, řešení, schvalování, zavádění a registraci projektů úloh pro výpočetní automaty“, kterou vydalo MNO.

Konkrétní popis algoritmu řešení operačně taktické úlohy, popis programu, pokyny pro uživatele a obsluhu obsahuje projekt každé úlohy. Z něj se uživatel dozví vše, co potřebuje k správnému zadání úlohy. Osvojení si znalostí projektů podle odbornosti musí se proto stát součástí odborné přípravy všech funkcionářů štábů.

K úspěšnému využívání výpočetních automatů je však potřeba vedle správného zadávání vstupních dat též i řídit pořizování výpočtů. Jedním z nástrojů tohoto řízení je metodika práce velitele a štábu

divize v poli. Ta musí stanovit, jaké činnosti v práci velitele a štábu se mají řešit s využitím výpočetního automatu, určovat, kdo pro řešení úloh připraví podklady, kdo zpracuje zadání a kdy se toto zadání musí předat výpočetní skupině.

Druhým nástrojem jsou vlastní pokyny náčelníka štábu divize pro využití výpočetní skupiny, které jsou součástí celkových pokynů pro práci štábu. V nich se pak určují konkrétní projekty, které budou použity, pořadí jejich řešení a způsob předávání vstupních údajů a výsledných sestav.

Na základě pokynů náčelníka štábu a s přihlédnutím k metodice práce štábu zpracuje náčelník výpočetní skupiny harmonogram řešení operačně taktických úloh na výpočetním automatu a dá jej schválit náčelníkovi štábu.

Na první pohled se může zdát, že toto organizování práce výpočetního automatu je dalším beřemenem pro štáb, který je již tak dost přetížený vlastní prací. Avšak hladký průběh řešení úloh si to vyžaduje. Stroj má svůj režim, daný technickými parametry. K vyřešení potřebuje stanovený čas, který nelze zkrátit, i když uživatel výsledek potřebuje v krátké časové lhůtě. Uživateli, který připravuje zadání, si musí být vědom toho, že stroj na rozdíl od člověka nedovede vyřešit chybně zadaný úkol, byť by byla chyba sebestmenší.

Naučí-li se proto uživatelé při využívání výpočetních automatů uvedené požadavky respektovat, stanou se pro ně výpočetní automaty neocenitelnými pomocníky a mohou přispět k racionalizaci práce velitelů a štábů.

BOJ DĚLOSTŘELECTVA S POZEMNÍMI PROTITANKOVÝMI PROSTŘEDKY NEPŘÍTELE V ÚTOKU

Tankové jednotky tvoří hlavní údernou sílu pozemních vojsk a na bojišti plní převážně nejdůležitější úkoly. Jejich význam výrazně vzrostl po zavedení zbraní hromadného ničení. Tanky se vyznačují mohutnou výzbrojí, vysokou pohyblivostí, větší odolností proti účinkům jaderných úderů a schopností vést bojovou činnost bezprostředně po jaderném napadení. Kvalita i kvantita tanků často rozhoduje o výsledku boje a operace. Proto se věnuje jejich rozvoji ve všech vyspělých armádách soustavná pozornost.

Hromadné použití tankové techniky na válčišti má zpětně za následek rychlé zkvalitňování protitankových (PT) zbraní a široké zvyšování jejich početních stavů u pozemních vojsk.

Chceme-li tedy úspěšně použít vlastní tankové jednotky v soudobém boji a operaci, musíme zničit hlavní PT prostředky nepřítele ještě do zahájení útoku vlastních tanků, neboť nebude-li poměr mezi tanky a PT prostředky včas změněn ve prospěch útočících tanků, nebude útok tanků úspěšný.

V článku rozeberu boj dělostřelectva s pozemními PT prostředky nepřítele jako jsou ruční PT zbraně, stíhače tanků a protitankové řízené střely (PTRS).

Charakteristiku pozemních PT prostředků nepřítele neuvádím, protože byla již několikrát publikována a je známá.

K průzkumu PT prostředků nepřítele

PT prostředek jako objekt průzkumu se projevuje charakteristickým obrysem, činností obsluhy, trakčním prostředkem, manévrem a palbou. Jednotlivé příznaky můžeme kvalifikovat různou četností a vahou.

Při použití PT prostředků v opěrných bodech je nejméně demaskujícím projevem manévru a trakční prostředek. Tyto faktory naopak vystoupí do popředí v případě použití PT prostředků v rámci protitankové zálohy.

Využití palby PT prostředku k jeho zjištění je sice možné a vzhledem k jiným projevům objektu je příznakem naprosto zjevným, avšak je spojeno s pravděpodobností vlastních ztrát na obrněné technice.

Důležitým momentem pro zjištění objektu je bezesporu jeho charakteristický obrys nebo tvar. Demaskuje jej v případě manévru pohybem. Naopak na palebném stanovišti ztrácí obrys poněkud na významu úpravou terénu a maskováním.

Trakce jako demaskující činitel má své výhody i nevýhody. Zatím co u kanónového stíhače tanků je demaskujícím příznakem prvního řádu, není tomu tak u ostatních prostředků. Např. obrněný transportér jako přepravní pro-

středek PTRS je snadněji zjistitelný než samotná PTRS. Ovšem ne každý transportér je PTRS vyzbrojen.

Nejméně charakteristických příznaků pro zjišťování mají PTRS Milan a Dragon, které obsluhují jednotlivci ze země. V takovém případě může být demaskujícím činitelem specifická činnost obsluhy a její umístění v rájónu obrany. Tuto činnost můžeme charakterizovat jako skrytý pohyb dvou vojáků, zvolené místo má vždy skrytou přístupovou a ústupovou cestu do týlu nebo do stran, dobrý výhled a někdy také ženíjní úpravu.

K průzkumu pozemních PT prostředků nepřítele máme jako rozhodující tyto průzkumné síly a prostředky:

— pozemní pozorování bez překročení předního okraje (především dělostřelecké pozorovatelný),

- radiolokátor SNAR - 10,
- fotografování ze země (panoramatické snímky),
- pozorování v hloubce sestavy nepřítele (bojové průzkumné hlídky praporů, průzkumné skupiny pluku a divize, skupiny hloubkového průzkumu),
- pozorování ze vzduchu (zvláště průzkumné vrtulníky),
- snímkování ze vzduchu (svíslé letecké snímky).

Dělostřelecké pozorovatelný jsou schopny zjistit PT prostředky nepřítele umístěné v rájónech obrany či opěrných bodech, na palebných stanovištích (čarách zasazení) nebo na přesunu za podmínky přímé viditelnosti.

Radiolokátor SNAR - 10 může zjistit pohybuující se PT prostředky, zvláště protitankové zálohy na přesunu a při zaujímání čar zasazení, až do vzdálenosti kolem 15 km při jeho výhodném umístění.

Dobré výsledky dosáhneme též pomocí pozemního fotografování. Z panoramatických snímků lze zjistit všechny PT prostředky, umístěné na přímou viditelnost. Vyžaduje to však čas na vyměření stanovišť fotografování, snímkování a na zpracování snímkového materiálu (pro úsek obrany nepřátelské brigády jedním fotografickým družstvem 12 až 15 hodin).

Pozorování bojových průzkumných hlídek praporů, průzkumných skupin pluků a divizí a skupin hloubkového průzkumu v hloubce sestavy nepřítele má velké možnosti, neboť postihuje současně celou hloubku rozmístění všech pozemních PT prostředků.

Vzdušný průzkum má určitá omezení. Průzkumný letec není s to zjistit jednotlivé PT prostředky zvláště pro jejich malé rozměry. Průzkumný vrtulník je schopen zjišťovat i jednotlivé PT prostředky ovšem při průzkumu bez přeletu předního okraje jen do hloubky asi 2 km. U cílů větších rozměrů se může hloubka zjištění zvětšit 2 až 3X.

Jedním z výhodných zdrojů zpráv o PT prostředcích jsou letecké snímky. Mohou jednorázově s dostatečnou přesností i možností opakování zobrazit všechny PT prostředky. Jedním z podstatných kritérií pro zjištění je však schopnost rozlišení zobrazovaného objektu vzhledem k jeho rozměrům.

Použití dělostřelectva k umlčování (ničení) PT prostředků nepřítele

V boji s PT prostředky nepřítele mají všechny zbraňové systémy dělostřelectva svou nezastupitelnou úlohu, neboť nezávisle na meteorologických podmínkách, denní a roční době, na terénu a jeho reliéfu jsou schopny spolehlivě umlčovat (ničit) objekty PT obrany nepřítele.

Zkušenosti z Velké vlastenecké války a rozbor lokálních válek jednoznačně svědčí o tom, že útok může být úspěšný jen v tom případě, kdy je bezpeč-

ně vyřazen systém PT obrany nepřítele. Proto organizace překonání PT obrany, tj. mimo jiné zvláště boj s PT prostředky nepřítele, je jedním z nejdůležitějších opatření při přípravě i v průběhu útoku.

Zobecnění zkušeností ze cvičení i teoretická zkoumání umožňují učinit některé závěry o organizaci boje dělostřelectva s PT prostředky nepřítele.

Organizace boje s PT prostředky zahrnuje tato hlavní opatření:

- průzkum systému PT obrany,
- určení sil a prostředků pro její umlčení (ničení),
- vydání úkolů prostředkům, vyčleněným pro tento úkol,
- organizaci součinnosti mezi nimi a útočícími vojsky v souladu se zámyslem vedení bojové činnosti.

Tato opatření organizují odpovídající velitelé a štáby.

Dělostřelectvo vede boj s PT prostředky nepřítele nepřetržitě, při přechodu do útoku, při překonávání obranných postavení, při rozvíjení útoku v hloubce, při odrážení protiztečí (protiúderů), při zasazení druhých sledů a záloh, při překonávání vodních překážek i při upevnění dosažených čar. Přirozeně způsoby a metody plnění palebných úkolů budou různé.

Při organizaci boje s PT prostředky bude nutně nejprve umlčet četné opěrné body v prvním sledu a v blízké hloubce, protože v jejich sestavě je značné množství granátometů, pancéřovek, tarasnic, stíhačů tanků i odpalovacích zařízení PTRS.

Hlavní metodou umlčování opěrných bodů je soustředěná palba oddílů (skupiny baterií) ze zakrytých palebných postavení, doplněná palbou děl pro přímou střelbu na jednotlivé cíle. Přitom kalkulačně je oddíl podle druhu a ráže schopen umlčet spolehlivě (v závislosti na konkrétních rozměrech) jeden až dva takové objekty.

Současně s umlčováním (ničením) živé síly a palebných prostředků v četných opěrných bodech vedeme palbu na PT prostředky, rozmístěné mezi nimi, které mohou představovat bodové cíle (odpalovací zařízení PTRS, stíhač tanků apod.) nebo plošné cíle (četa PTRS nebo stíhačů tanků aj.).

K ničení bodových cílů je účelné přibírat vlastní prostředky pro přímou střelbu; jsou-li tyto cíle nepozorované, pak je umlčujeme dělostřelectvem ze zakrytých palebných postavení. V tomto případě bude obvykle dostačovat palba čtyř nebo baterií.

PT prostředky jako plošné cíle obvykle ničíme soustředěnou palbou dělostřelectva ze zakrytých palebných postavení. Přitom vedeme palbu takovým způsobem, abychom způsobili ztráty co největšímu množství palebných prostředků. Kalkulačně počítáme na jeden objekt jeden až dva oddíly (skupinu baterií).

Důležitý význam má podrobná organizace palby na PT prostředky v protitankových zálohách. Umlčením těchto objektů můžeme ztížit a v některých případech i zmařit manévry nepřítele na ohrožené směry, což oslabuje celý systém jeho PT obrany na tankových směrech.

K vedení palby na prostory rozmístění protitankové zálohy nepřítele je výhodné použít dalekonosné dělostřelectvo a raketometry, zvláště ze sestavy dělostřeleckých skupin vyšších stupňů velení (pokud jsou vytvořeny). V závislosti na rozměrech takového objektu a jeho rozmístění můžeme k ničení přibrat jeden či více oddílů, které vedou soustředěnou nebo hromadnou palbu. Poněvadž tyto cíle obvykle nejsou pozorovatelné z pozemních pozorovatelů, je účelné pro pozorování palby použít vrtulníky ev. průzkumné letectvo.

Letectvo může nepřetržitě pozorovat umlčování objektů a nedovolit jejich manévr (opustit postřelovaný prostor).

Důležitou úlohu v systému PT obrany nepřítel má také baterie v zakrytých palebných postaveních. Tyto jsou schopny způsobit ztráty našim tankům v prostorech soustředění, při přesunu k přednímu okraji, na čarách rozvinování i v průběhu rozvíjení útoku. V případě vyjití vlastních jednotek do hloubky obrany mohou být tyto baterie velmi účinně použity k vedení přímé střelby. Organizace boje s nepřátelským dělostřelectvem v článku neřeším.

Jedním z prvků boje dělostřelectva s PT prostředky nepřítel je umlčování jeho míst velení, radiolokačních stanic, přístrojů pro noční vidění a jiných prostředků průzkumu. Jejich včasné umlčení narušuje systém velení a řízení PT prostředků a snižuje účinnost jejich použití. Tyto palebné úkoly mohou plnit v závislosti na charakteru objektu baterie a oddíly ze zakrytých palebných postavení, nebo také prostředky pro přímou střelbu.

K boji s PT prostředky můžeme též výhodně použít dýmového střeliva a to k oslepení míst velení a prostředků průzkumu a nebo i palebných prostředků na palebných stanovištích a čarách zasazení. Účinné je také použití zápalného střeliva ke způsobení požárů v prostorech činnosti PT prostředků (samozřejmě tak, aby tyto později nebránily vlastní činnosti).

Chceme-li zabezpečit vysoké tempo útoku, musíme věnovat trvalou a intenzivní pozornost boji s PT prostředky nepřítel i v období činnosti vlastních vojsk v hloubce jeho obrany. V tomto období můžeme použít palebné případy oddílů dalekonosného dělostřelectva a raketometů na PT prostředky druhých sledů a na zálohy (v to PT). Umlčovat (ničit) v prostorech soustředění, na čarách zasazení ev. při rozvinování k protizteči (protiúderu) můžeme úspěšně hromadnou, soustředěnou či přehradnou palbou dělostřelectva se zakrytých palebných postavení a prostředky pro přímou střelbu.

Určitou zvláštností je to, že v průběhu útoku při boji s PT prostředky nepřítel palebné možnosti dělostřelectva narůstají. Je to dáno tím, že v dynamice boje vedeme palbu na některé cíle s charakterem nekrytí živé síly, tzn. s menší spotřebou střeliva, což umožňuje umlčet (ničit) více cílů.

S cílem snížit tempo útoku se bude obránce snažit oslabit všemi dosažitelnými prostředky (v to PT) úderné uskupení a nedopustit organizované zasazení do boje druhých sledů k dalšímu rozvíjení úspěchu. Útočící strana bude proto muset cílevědomě usměrnit palebnou činnost dělostřelectva na umlčování protitankových záloh, dělostřelectva v zakrytých palebných postaveních a také PT prostředků, umístěných bezprostředně před čarou zasazení svých vojsk. Přitom část dělostřelectva předem připraví hromadné (soustředěné) palby k zabezpečení odkrytých křídel a styků. K ničení PT prostředků v pásmu zasazení přibíráme maximální množství dělostřelectva ze sestavy vojsk prvního sledu a organické a posilové dělostřelectvo zasazovaného druhého sledu. Mimo to vedeme manévr palbou z boků.

Neméně důležitý je boj s PT prostředky i při odrážení protizteči (protiúderů), poněvadž k zabezpečení čar rozvinování protiúderného uskupení a jeho boků používá nepřítel protitankové dělostřelectvo, tanky a jiné prostředky. Z toho vychází potřeba vést na ně palebné údery dělostřelectva (v součinnosti s jinými prostředky ničení) a tím ztížit rozvinutí vojsk nepřítel k protizteči (protiúderu). Mimo to ničíme PT prostředky, které jsou v sestavě protiúderných uskupení v rámci hromadných paleb (palebného přepadu). Svůj význam má také včasné zahájení přehradné palby (pohyblivé

i nepohyblivé) k zabránění manévru druhými sledy, zálohami a dělostřelectvem. Přehradné palby můžeme spojit se soustředěnou palbou na PT prostředky v prostorech jejich rozmístění a s palbou děl pro přímou střelbu na čáry rozvinutí.

Zvláště efektivní je k boji s PT zbraněmi nepřítele využití prostředků pro přímou střelbu. Při ní je spotřeba střeliva podstatně menší a palebný úkol trvá kratší dobu. Přímou střelbou můžeme při cílevědomé organizaci systému paleb současně ničit PT prostředky rozmístěné v různých výškách a na různých dálkách, což je pro nepřímou střelející dělostřelectvo úkol značně náročný. Prostředky pro přímou střelbu musíme však umístit tak, aby pravděpodobnost zásahu jednotlivých typů prostředků byla optimální. Chceme-li podle propočtů zabezpečit maximální účinnost jednotlivých zbraňových systémů (pravděpodobnost zásahu cíle kolem 80 až 90 %), musí ruční PT prostředky postupovat bezprostředně v sestavě prvosledových čet a rot, PT kanóny musí být umístěny v rozmezí 500 až 1200 m a PTRS 800 až 2500 m od předního okraje.

Beze zbytku lze splnit za útoku tento požadavek u ručních PT zbraní, bezzákluzových kanónů a PTRS; s řadou těžkostí, vyplývajících z trakce a hmotnosti, u PT kanónů.

Úspěšný boj s PT prostředky není jednorázovou záležitostí a pouze jednoho druhu palebného prostředku, tj. dělostřelectva. Naopak boj s PT prostředky představuje celý komplex opatření, která vyúsťují do účinné palebné činnosti různých zbraňových systémů, které mohou vyřazovat PT prostředky v různých vzdálenostech od předního okraje. Jinak řečeno svou roli při plánování, organizování a řízení tohoto boje má i rozdělení povinností a odpovědností mezi jednotlivé stupně velení.

Boj s PT prostředky je nedílnou součástí vševojskového boje a patří k rozhodujícím momentům boje o vybojování palebné nadvlády. Zvláštností v činnosti PT prostředků je, že se musí dříve či později objevit v blízkosti čáry dotyku. To je ovšem pro vlastní vojska nevýhodné, neboť na základě teoretických rozborů západních odborníků bylo zjištěno, že nejvíce tanků ztratí nepřítel do 2000 m od čáry dotyku. Proto se musíme snažit umlčet (zničit) maximum PT prostředků nepřítele dříve, než se vlastní tankové jednotky dostanou do vzdálenosti 2000 m od čáry dotyku. I v našem případě musí platit zásada, že za ničení (umlčování) odpovídá ten stupeň velení, který má příslušné prostředky průzkumu a ničení. Nelze tedy zřejmě při rozdělování povinností a odpovědností mezi jednotlivé stupně velení postupovat jinak, než že bojiště bude rozděleno do zón a v nich budou jednotlivé stupně velení boj s PT prostředky nepřítele plánovat a řídit.

Možné rozdělení povinností a odpovědností při boji s PT prostředky — viz tab. 1.

Celkově můžeme říci, že pluk bude odpovídat za ničení (umlčování) PT prostředků na úrovni praporů 1. sledu, divize praporů 2. sledu a záloh, armád a brigád 2. sledu (ev. divizí bližších operačních záloh), front divizí hlubších operačních záloh.

Na závěr chci zdůraznit, že ve všech případech dosáhneme úspěchu při boji s PT prostředky nepřítele jen tehdy, kdy se jej zúčastní všechny dostupné pozemní síly a prostředky i letectvo a kdy je mezi nimi co nejtěsnější součinnost. Tuto organizuje vševojskový velitel. Je-li součinnost na potřebné úrovni a využijeme-li optimálně bojových možností jednotlivých zbraňových systémů, pak můžeme s PT prostředky nepřítele bojovat i v soudobých podmínkách vcelku úspěšně.

Stupeň velení	Vzdálenost od čáry dotyku	Hlavní prostředky průzkumu	Prostředky ničení	Charakteristika PT prostředků
Front Armáda	20 km a více	Vzdušný průzkum (pozorování, snímkování), skupiny hloubkového průzkumu, rádiový průzkum	Raketové vojsko Letectvo Bojové vrtulníky Diverzní skupiny	PT prostředky v sestavě svazků v prostorech soustředění, ve vyčkávacích prostorech či za přesunu k frontě
Divize	Od 3–5 km (dosah přímé viditelnosti) po 20 km	Vzdušný průzkum (zvláště vševojskové letectvo), průzkumné skupiny divize, skupiny hloubkového průzkumu, rádiový a radiolokační průzkum, pozemní pozorování (výjimečně)	Raketové vojsko Vyčleněné letectvo Dělostřelectvo ze zakrytých palebných postavení	PT prostředky v prostoru rozmístění, ve vyčkávacích prostorech, v samostatných rajónech obrany, za přesunu
Pluk	Od čáry dotyku po 3–5 km (dosah přímé viditelnosti)	Pozemní pozorování, pozemní fotografování, bojové průzkumné hlídky praporů, průzkumné skupiny pluků	Dělostřelectvo ze zakrytých palebných postavení. Dělostřelectvo pro přímou střelbu. Prostředky motostřeleckých a tankových jednotek	PT prostředky v rámci sestavy čet a rot či samostatně, na čáře zasazení, na palebném stanovišti

Poznámka: Raketové vojsko při boji s použitím ZHN

MASKOVÁNÍ LETECTVA A LETIŠŤ

V soudobých vojenských operacích nabývá stále většího významu utajení příprav a činnosti vojsk, jejich rozmístění, stavu, vyzbrojení, směru připravovaného úderu, manévru, přisunování druhých sledů a záloh. Vzhledem k vzrůstající účinnosti ničivých prostředků a zvyšující se přesnosti zaměřování a navádění, je pro zachování bojeschopnosti vojsk bezpodmínečně nutné ukryt před pozorováním nepřítele a naváděním jeho prostředků ničení všechny důležité objekty a prvky sestavy vlastních vojsk. K prvořadým cílům napadení patří letectvo — jeho bojová technika a základny.

Objekty letectva tvoří komplex prostorově rozsáhlých, rozčleněných a různorodých cílů, které jsou organicky velmi úzce spjaty svými vazbami. Značnou nevýhodou letectva je jeho závislost na letištích s rozsáhlým a charakteristickým technickým a zabezpečovacím vybavením. Tyto objekty může nepřítel svými průzkumnými prostředky snadno zjistit. Soudobé letectvo může vést boj převážně ze zpevněných letišť, které jsou známy již v míru. Letectvo (kromě vrtulníkového) nemůže plně využít maskovacích vlastností terénu ke skrytému manévru a rozptylu. Jeho základny značně prozrazuje rádiový provoz, činnost prostředků radiotechnického zabezpečení a vlastní lety. Zranitelnost letectva je dána nízkou odolností letecké techniky proti účinkům prostředků ničení.

Proto je pro letectvo maskování včetně klamné činnosti velmi důležitým prvkem bojového zabezpečení a životní otázkou pro zachování bojeschopnosti. Vždyť většinu času jsou letouny na zemi, trvale vázány na letištní plochy.

Za současného stavu demaskujících příznaků letišť a průzkumných možností nepřítele můžeme klást reálně pro maskování tyto cíle a úkoly:

- přispět a podílet se na utajení rozmístění letectva, jeho sestavy, počtů a druhů na jednotlivých letištích, stupně bojové pohotovosti jednotek a útvarů, směrů jeho činnosti a zámyslu využití;

- skrýt rozmístění letecké techniky na konkrétním letišti, ztížit nepříteli zjištění správných a přesných zpráv průzkumu a znesnadnit mu přesné zasahování cílů. Tím dosáhnout snížení ztrát při napadení nepřítelem;

- zvýšit počet cílů a oklamat nepřítele, předložit mu nesprávné informace o rozmístění a směrech činnosti letectva, svést úder nepřítele na klamná letiště a do prostorů neobsazených skutečnou technikou. Tím vyčerpat úsilí nepřítele nebo ho donutit k použití větších sil a prostředků.

Při posuzování otázek maskování letectva bereme v úvahu možnosti nepřátelského průzkumu.

Průzkum nepřítel pracuje převážně s **novými druhy fotografického materiálu**, který je schopen zjistit i nedokonalosti maskování. Infracitlivý materiál může zjistit objekty i za méně příznivých podmínek (v noci, ze mlhy atd.) a také maskovací pokrivy a nátěry, které nemají správnou infraremisi. Spektrozonální snímek pak ukáže i zamaskované objekty, které mají maskovací pokrivy a nátěry se spektrozonální remisí neodpovídající okolí. Odhalí i maskování řezaným přírodním materiálem, který není čerstvý [již za několik hodin].

Velké možnosti poskytuje **radiotechnický průzkum** a to jak při zjišťování skutečné techniky, tak i klamných objektů. Radiolokační a rádiový průzkum patří v současné době k hlavním zdrojům získávání informací. Vede se převážně z vlastního území (pozemními zařízeními nebo ze vzduchu).

Rovněž rychle se rozvíjí a zavádí **infratechnický průzkum**, a to přístroji, které využívají buď vlastního zdroje infračerveného záření, nebo osvětlení terénu nebeskými tělesy a odrazy světla od mraků. Dále pak přístroji, které zjišťují vyzařování infračerveného záření sledovaným cílem (výfukové plyny letounů, vozidel atd.). V poslední době se mluví o „termovizi“, která zaznamenává zdroje tepla i poměrně malé teplotní rozdíly na terénu.

Vizuální a fotografický průzkum začíná doplňovat televizní průzkum, který zjišťuje zejména činnost vojsk.

Zvláštní postavení má **kosmický průzkum**, který vede nepřítel nepřetržitě z družic Země. Využívá všech průzkumných technik a je velmi nebezpečný právě tím, že vytrvale prozkoumává všechna místa na našem území. Může zjistit předměty již od velikosti asi 50 centimetrů.

Nové průzkumné možnosti poskytuje i **laserová technika** a není jistě daleko doba, kdy se tento princip uplatní v průzkumu v masovějším měřítku.

K získání věrohodných zpráv využívá nepřítel vždy více zdrojů informací. Vyhodnocovací technika neumožňuje získat rychle přehled a porovnat více údajů. Proto všechna maskovací opatření musí splňovat **požadavek komplexnosti a účinnosti proti všem druhům průzkumu současně**. K rozvedení tohoto požadavku uvedu dva příklady:

1. Při zřizování klamného letiště nestačí jen imitovat letištní plochy a objekty, rozmístit makety příslušných druhů techniky a postavit masky (s určitými nedostatky). Prvořadým požadavkem je „oživit“ klamně letiště. To znamená z něj startovat a na něj přistávat (skutečné nebo demonstrační přilety a odlety v malých výškách mimo dosah průzkumných prostředků nepřítel), uvádět v době letů v činnost radiolokační a rádiové prostředky (skutečné nebo jen imitátory vysílání elektromagnetických vln příslušné intenzity a kmitočtu). Organizovat na letišti hodnověrnou činnost a pohyb. V neposlední řadě je nutné imitovat i hodnověrně účinky napadení. Nepřítel si může ověřit skutečnost o jaké letišti jde a bombardovat a ostřelovat letiště z jednotlivých letounů nebo malých skupin.

2. Při maskování letiště používáme výhradně masek, které mají infra a spektrozonální efekt. Tyto masky doplníme přírodním materiálem. Je-li to materiál řezaný (větve, tráva), musí se často obměňovat (nejpozději do 6 hodin). Rovněž použité nátěrové hmoty musí splňovat tento požadavek. Pro krátkodobé maskování jsou to kaseinové maskovací barvy práškové (ze žeminých a souprav maskovacích barev zimních a letních). Pro trvalé nátěry se

hodí pouze speciální barva „S 2125 — email syntetický matný pro zvláštní účely“. Velmi důležité je i potlačení a rozbití stínů. Toho dosáhneme rozmístěním deformačních prvků nebo osázením keřů a stromů. Např. svislé stěny můžeme tvarově rozčlenit připevněním maket keřů (lze vyrobit kostru ze zbytků betonářské oceli a potáhnout ji zbytky maskovacích sítí). Stejně tak musíme rozbit jednotvárnost a jasový kontrast komunikací (nátěry a umístěním přenosných maket keřů). Vzhledem k tomu, že maskovací pokrvy jsou barevně a skvrnitostí přizpůsobeny různobarevnému terénu, musí se široké okolí zamaskovaného objektu také rozskvrnit (např. posypem škváry, písku, hlíny, kamenné drti nebo srýpnutím drnu zemními stroji, popř. vypálením skutečným nebo pomocí chemikálií). Jinak masky do terénu nezapadnou.

Současně musíme učinit všechna dostupná opatření radiolokačního maskování. Vzhledem k tomu, že předměty (zejména kovové) a objekty na terénu nelze skrýt před radiolokačním průzkumem, je nutné vytvořit komplex radiolokačních odrazů za účelem znesnadnění vyhodnocení skutečných cílů. K tomu používáme různé typy odražečů a tzv. radiolokační masky. Dále je nutné zastřít veškeré zdroje vyzařování tepla. K nim patří zejména zdroje vyrábějící elektrický proud. Elektrocentrály můžeme umístit v lese nebo zakrýt střechou s násypem vlhké zeminy. Jejich výfuky pak zavést pod rozptylovací stříšku nebo do místa, které nelze pozorovat.

Zvláštní důležitost přisuzují maskování spojovacích a radiolokačních prostředků. Samotné maskování tento nesnadný úkol splnit nestačí. Je nutný speciální režim provozu, klamný provoz, neustálé měnění stanovišť, rušení nepřátelského průzkumu a další. Dobrého výsledku mohou dosáhnout i klamná opatření. K tomu využijeme poškozených radiolokátorů (mají-li schopnou vysílací část) nebo imitátorů elektromagnetických vln. Velmi obtížně se maskují anténní jednotky lokátorů a anténní věže nebo stožáry (zejména zabezpečující retranslaci signálu). Buď ční vysoko nad terén nebo se hýbají. Mohou prozrazovat rozmístění velitelských stanovišť, naváděcích stanovišť, vysílačích a přijímacích středisek.

Prakticky nezamaskovatelné jsou letištní plochy. U nich se můžeme pokusit o zkreslení skutečné situace: dokonale zamaskovat dráhy vedoucí do rozptylovacích prostorů, vytvořit další komunikace vedoucí do klamných prostorů, zamaskovat část vzletové a přistávací dráhy a pojízďečící dráhy, vytvořit klamné prodloužení směrem ke klamnému rozptylu apod. Po úderu nepřítel na letiště (bez větších následků) je účelné vytvořit zdání silného poškození a vyřazení z činnosti: nátěry znázornit krátery (vystínované k dosažení dojmu hloubky), rozmístit okolo VPD a PD vraky letounů a ostatní techniky, předstírat velké opravy, uskutečnit dezinformační vysílání v rádiové síti, v některých případech je dobré znázornit požáry a výbuchy (imitace zničení skladů LPH, cisteren atd.), popř. využít zadymění. To vše musíme však předem připravit a dobře zorganizovat.

—☆—

Ve spojitosti s maskováním se projevuje celá řada problémů a závažných otázek. Velmi citlivého přístupu vyžaduje např. řešení vlivu maskování na bezpečnost létání. Na jedné straně vyžadujeme jasně viditelné značení drah i jejich osvětlení a na druhé straně chceme nápadnost a viditelnost drah potlačit. I tyto protichůdné požadavky můžeme sladit vzájemně. Např. světle-

technická zařízení zapínat jen na nezbytně nutnou dobu a opatřit kryty tak, aby byla viditelná jen ze směru a výšky přistání. Bílé pruhy vyznačující kontury letiště, středy drah a prahy nahradit terčí viditelnými opět jen ze směru a výšky přistání. Tento směr pak v prvé řadě bránit prostředky PVO.

Dalším problémem maskování je kdy použít nátěry na technice. Praxe ukazuje, že ani nejdokonalejší maska nedokáže dokonale zastřít techniku, která není opatřena znesnadňujícími deformačními maskovacími nátěry. Proto je účelné veškerou techniku a odolné objekty opatřit trvalými deformačními nátěry již ve výrobě (při výstavbě) nebo při středních a generálních opravách. Tuto zásadu bychom měli dodržet pro veškerou leteckou a leteckou zabezpečovací techniku. Trvalé maskovací nátěry barvou S 2125 jsou dokonalejší než kaseinovémi ze souprav maskovacích barev a náklady spojené s jejich pořízením v rámci generálních oprav jsou nepodstatné (14—20 Kčs na 1 m²). Toto je celosvětový trend jak ukázaly poslední aerosalony v Orly, kde většina předváděných letounů byla opatřena tzv. kamuflážními nátěry (a nejen letouny, ale i startovací a zkušební vozíky, rakety, pumy a další zabezpečovací technika a výzbroj).

Zatím co maskování s použitím ženíjního materiálu (sítí, nátěrů, maskovacích konstrukcí) je vcelku dobře rozpracováno a v dostatečné míře žito, v oboru ostatních druhů maskovacích prostředků je nutný další rozvoj jak po linii výzkumné a vývojové, tak i po linii operačního rozpracování. Ve výzkumné etapě řešíme otázky maskování proti infratechnickému průzkumu (včetně termovize) a průzkumu pomocí principu laserových paprsků. Poměrně dostatečně jsou známé principy radiolokačního maskování. Radiolokační průzkum je součástí radioelektronického boje a plní nejlépe (spolu s rádiovým průzkumem) úkoly průzkumu i navádění na cíle a řízení letů. Na jeho funkci má malý vliv denní a roční doba, počasí a může působit do značné hloubky mimo přímý dotyk s protivníkem (zejména ze vzdušných stanovišť).

Úkol pasivního protiradiolokačního rušení plní různé typy odražečů. Pod pojmem „pasivní radiolokační rušení“ rozumíme signály vytvořené na vstupu rušeného radiolokátoru odrazem elektromagnetické energie speciálně konstruovanými odrážecími prostředky. Signály přijaté radiolokátorem vytvoří na jeho stínítku nebo indikátoru značky, které ztěžují popř. znemožní vyhodnocení a sledování cíle. Tyto značky mohou objekt buď skrýt, nebo mohou být podobné či shodné se značkami skutečných cílů a tím být za ně zaměněny. Prostřednictvím pasivního radiolokačního rušení tedy objekty buď maskujeme, nebo imitujeme neexistující (vytváříme klamně). K tomu používáme protiradiolokačních odrážeců různých typů: Dipólové odrážecí, používané nejčastěji k maskování vzdušných cílů, vyvolávají maskovací pozadí tím, že rozptylují elektromagnetické vlny, které na ně dopadají. Zhotovují se z kovových fólií, pokovaného papíru popř. skleněných nebo jiných dielektrických vláken pokrytých vodivou vrstvou. Délka dipólových odrážeců a síla metalizovaného povrchu závisí na vlnové délce rušeného radiolokátoru. Dipólové odrážecí můžeme na zemi využívat k vytvoření odrazu elektromagnetických vln od maket bojové techniky a od anténních stožárů.

Koutové odrážecí zpravidla tvoří tři navzájem kolmé kovové nebo pokované desky, které jsou elektricky propojené. Při poměrně malých rozměrech (např. hraně dlouhé 50 cm) mají značnou odrazovou efektivní plochu. Jejich stěny mohou mít tvar trojúhelníka, čtverce nebo kruhové výseče. Efektivní odrazová plocha koutového odrážecí čtvercového typu (při stejné délce hra-

ny) je asi 9X větší než u trojúhelníkového a u kruhové výseče asi 4X větší. Efektivní odrazná plocha je kromě závislosti na tvaru desek přímo úměrná rozměrům hran a nepřímo úměrná délce vlny. Pro zajištění rovnoměrného odrazu ve více směrech vytváříme sestavy několika koutových odražečů (4 až 16).

Rušení radiolokátorů, které používají kruhovou polarizaci, je však těmito klasickými koutovými odražeči málo účinné. Proto používáme modifikované koutové odražeče, u kterých je jedna stěna pokryta dielektrickou vrstvou. Další možnosti zlepšení odrazu poskytují bikónické odražeče. Je o dva kužele umístěné proti sobě tak, že jejich povrchové přímky svírají navzájem pravý úhel. Bikónické odražeče kombinují horizontální efektivní odraznou plochu válce s jejím vertikálním průběhem, čímž jsou méně závislé na směru ozařování. Nedostatky předchozích odražečů se také snaží odstranit speciální odražeče tím, že mají větší šířku odrazové charakteristiky a zabezpečují odraz ve všech směrech. Např. tzv. Lunebergova čočka je koule složená z jednotlivých vrstev umělé hmoty, při čemž část stěny na odvrácené polovině koule je pokovena a tvoří vlastní odražeč. Ten pak soustřeďuje vysokofrekvenční vlny v širokém rozmezí dopadového úhlu a odráží je zpět do směru, odkud přišly. Odražeč „Van-Attův“ tvoří anténní řada složená z dipólů a spirál. Přezařovaný signál může být amplitudově modulován tím, že se do napájecího kabelu spojujícího pár dipólů zapojí příslušný fázový generátor.

Tento přehled technických možností není úplný a nevyčerpává všechny existující možnosti. Z dalších chci upozornit na interferenční vrstvy, disperzně absorpční vrstvy, magnetické fólie apod. Na využití těchto technických principů pro radiolokační maskování bude však ještě třeba zaměřit intenzivní vývojové úsilí.

— ☆ —

Nově vznikající problémy v maskování vedou k tomu, že tento obor proniká do všech oblastí vojenské techniky. V praxi nemůžeme předpokládat úplné zamaskování letišť a letecké techniky. Proto za velmi důležitý prvek maskování považujeme široké využívání klamných opatření a klamných prostředků. Jejich nápadité a cílevědomé využití spojené s demonstrací skutečné činnosti bude velmi efektivní. K tomu jsou třeba zejména makety letounů, vrtulníků, radiolokátorů, rádiových vozů, anténních stožárů, automobilní techniky se speciálními nástavbami a dalších prostředků, doplněných o vhodné imitátory (elektromagnetických vln vysílaných radiolokátory a rádiovými stanicemi, tepelného vyzařování atd.). Dnes již nepočítáme s tím, že můžeme makety vyrobit v případě potřeby z náhradního materiálu z místních zdrojů. Současná technika vyžaduje, aby makety splňovaly celou řadu technicky náročných podmínek. Tím jak rostou náklady na techniku, stoupá i efektivnost použití maket. Např. již 200 maket nahradí cenově jeden bojový letoun a tedy se vyplatí již při uchránění jednoho letounu. U nové techniky tento poměr stoupá až na 340:1. Tím ovšem není celkový efekt využití maket vyčerpán, neboť počítáme i to, že uchráněný letoun splní další bojové úkoly.

K tomu, aby makety věrohodně imitovaly skutečnou techniku, budeme klást na ně náročné požadavky:

- musí mít shodný vnější vzhled se skutečnou technikou (barvy, rozměry, jas atd.),
- vykazovat stejné vyobrazení jako skutečná technika na všech druzích

leteckých snímků, při pozorování radiotechnickými a infratechnickými prostředky,

- musí mít co nejmenší hmotnost, být skladné, snadno přepravitelné [i letecky] co nejmenším množstvím dopravních prostředků,
- rychlá instalace s minimálním počtem sil,
- umožňovat částečné zamaskování,
- imitovat charakteristickou činnost techniky [např. u maket radiolokátorů se požaduje otáčení anténní jednotky a vyzářování elektromagnetických vln příslušné charakteristiky].

Nepřítel se bude snažit vždy vyhledávat a ničit nejnovější a neúčinnější techniku a proto musíme používat v první řadě makety právě této techniky.

S klamnou činností letectva souvisí i otázka budování klamných letišť. Při soudobých tempích operací a hlavně při soudobé letecké technice, která převážně není schopna startovat z nebezpečných povrchů, není snadné nepříteli oklamat budováním klamného letiště dřívějším způsobem [tj. na tzv. „zelené louce“]. Za klamná letiště bude účelné využít stálá, záložní i další operační letiště dočasně neobsazená, vhodné dálniční úseky, letiště Svazarmu a civilní letiště. Často můžeme efektivně používat metody „dvojitýho klamu“. Na skutečném letišti vytvořit dojem klamného neobsazeného. Tomu však musí odpovídat veškerá činnost [včetně pohybu na letišti, provozu spojovacích sítí, řízení letů a řada dalších].

K důležitým a často opomíjeným opatřením k zabezpečení dokonalého maskování je důkladná a nepřetržitá kontrola. K tomu je nutné plánovat vždy kontrolní oblety, jejich výsledky urychleně vyhodnocovat, zjištěné závady bez průtahů a do důsledku realizovat.

— ☆ —

Důležitost a účinnost maskování a klamné činnosti zdůrazňují ve svých memoárových pracích všichni sovětsí vojevůdci. Můžeme v nich nalézt velmi poučné příklady: Maskování a klamná soustředění v kurské operaci umožnily shromáždit na rozhodujícím směru převahu sil. Utajení přesunu tankové armády generála Rybalka při překročení Dněpru pomohlo získat na novém směru hlavního úderu rychlý úspěch. Soustředěním letectva v kijevské operaci na úkor vedlejších směrů bylo dosaženo nadvlády ve vzduchu. Vše bylo při tom promyšleno do podrobností: Gen. Rybalko musel na původním místě [které se stalo klamným] ponechat i své ražisty, neboť fašisté znali jejich charakteristické rysy práce. Na místě klamného soustředění byly instalovány makety a část tanků ponechaná na místě pojížděla intenzivně a imitovala činnost. Podobně tomu bylo i při přemístění letectva.

Je zákonité, že v soudobém boji úloha maskování a klamání dále stoupá právě proto, že průzkumné prostředky jsou stále dokonalejší a schopné zjišťovat potřebné údaje s přesností na celém území protivníka. Tomu však odpovídají i nové principy a metody maskování. Povinností všech velitelů i ostatních vojáků je, aby iniciativně, nápaditě, chytře a vytrvale využívali všech technických a organizačních možností utajení činnosti vlastních vojsk, jejich soustředění a zámyslu, k dezinformaci nepřítel o sestavě, síle, výzbroji a operačních zámyslech.

VLIV NIČIVÝCH ÚČINKŮ JADERNÝCH ZBRANÍ A MOŽNOSTI OCHRANY VOJSK

Na vyřazení tankové a automobilní techniky a živé síly v ní působí vešchny ničivé účinky jaderného úderu. **Tlaková vlna** způsobuje destrukční ničení techniky a zranění osob. **Světelným zářením** vzniká vznícení povlaků, hoření, znehodnocení pryže a plastických hmot a popáleniny osob. **Pronikavá radiace** způsobuje proudem paprsků gama a tokem neutronů funkční poškození techniky a nemoc z ozáření osob.

Stupeň poškození, vyřazení nebo zničení závisí především na **ráži a druhu výbuchu**, odolnosti objektu proti ničivým účinkům, na ochranných vlastnostech terénu, jeho členitosti a zalesnění, na vybudování ochranných okopů a na povětrnostních podmínkách. Na ráži jaderného úderu závisí i proporce jednotlivých druhů ničivých účinků.

Množství vyřazené techniky a osob je úměrné **plošnému okruhu** příslušného poloměru dosahu ničivých účinků jaderného výbuchu. **Porovnáním plošných okruhů** vyřazení osob ukrytých v technice a plošných okruhů vyřazené techniky dostaneme **násobek plošného vyřazení osob vůči technice**.

Tyto údaje jsou v Oper 51-4 pro velmi malou, střední a velkou ráži v přiložených grafech a tabulce při nízkém vzdušném jaderném výbuchu pro rovinný, horský a zalesněný terén. Různé povětrnostní podmínky nejsou uvažovány. Dosahy účinků proti optimálním podmínkám se úměrně snižují. Proporce násobku plošného vyřa-

zení osob vůči technice se v podstatě nemění. Grafické i tabulkové vyjádření obsahuje poloměr vyřazení techniky a poloměry vyřazení osob v rovinném terénu, v lese a v horách a k tomu příslušný násobek plošného vyřazení osob vůči technice. Porovnání ploch vyřazení techniky a živé síly v technice pro různé ráže jaderné munice — viz obr. 1, 2 a 3.

Obr. 1 platí pro tanky, obr. 2 pro obrněné transportéry a obr. 3 pro automobily.

Porovnání okruhů vyřazení techniky a okruhů vyřazení osob v různém terénu při nízkém vzdušném jaderném výbuchu v průběhu prvního dne a násobek plošného rozsahu vyřazení osob vůči technice (okruhy vyřazení v km), (Výpis z Oper-51-4) — viz tabulku 5.

Z toho vyplývá:

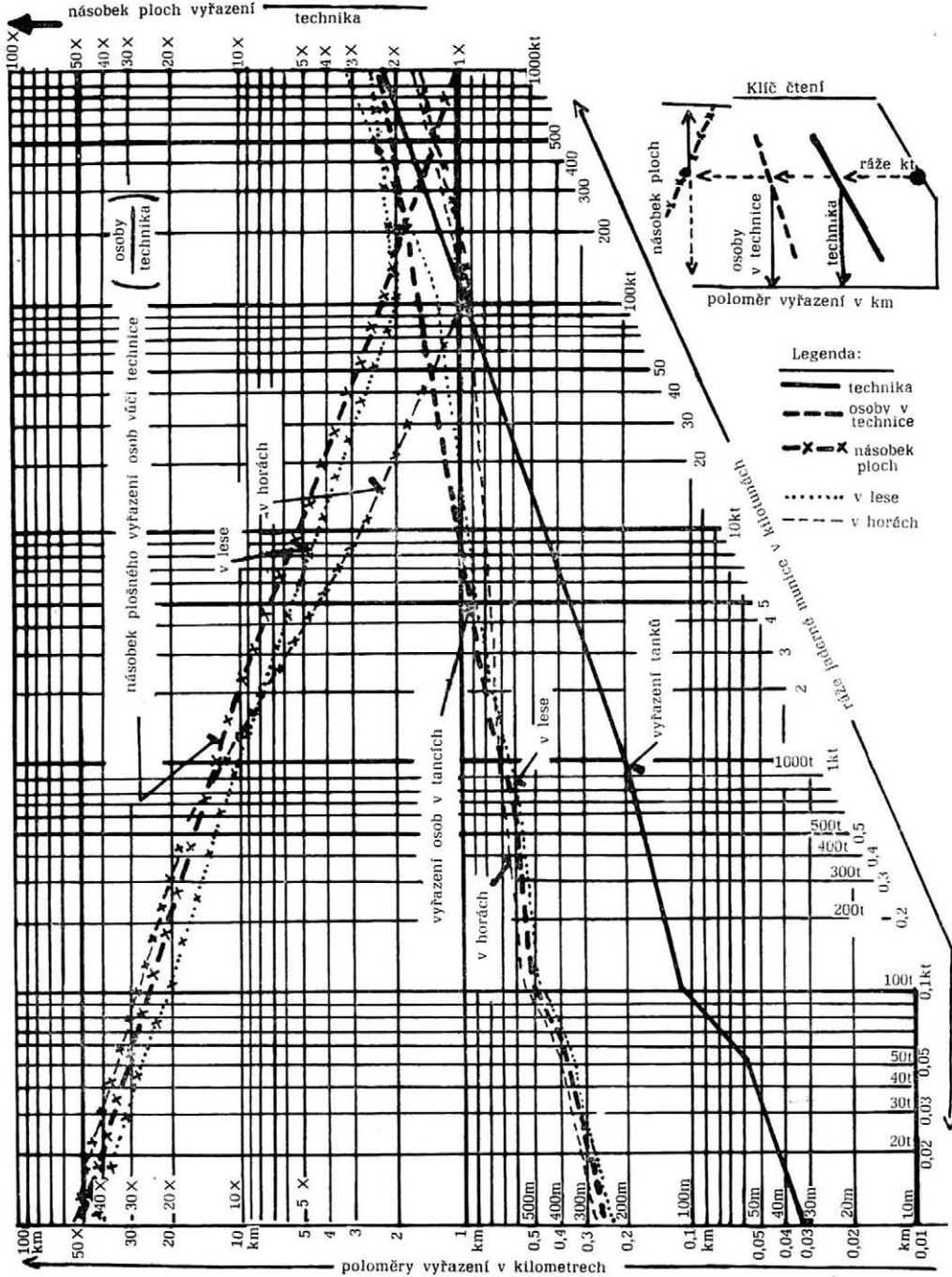
1. Se **zvyšováním mohutnosti ráže** jaderných zbraní účinek **pronikavé radiace klesá a stoupá destrukční účinek tlakové vlny**.

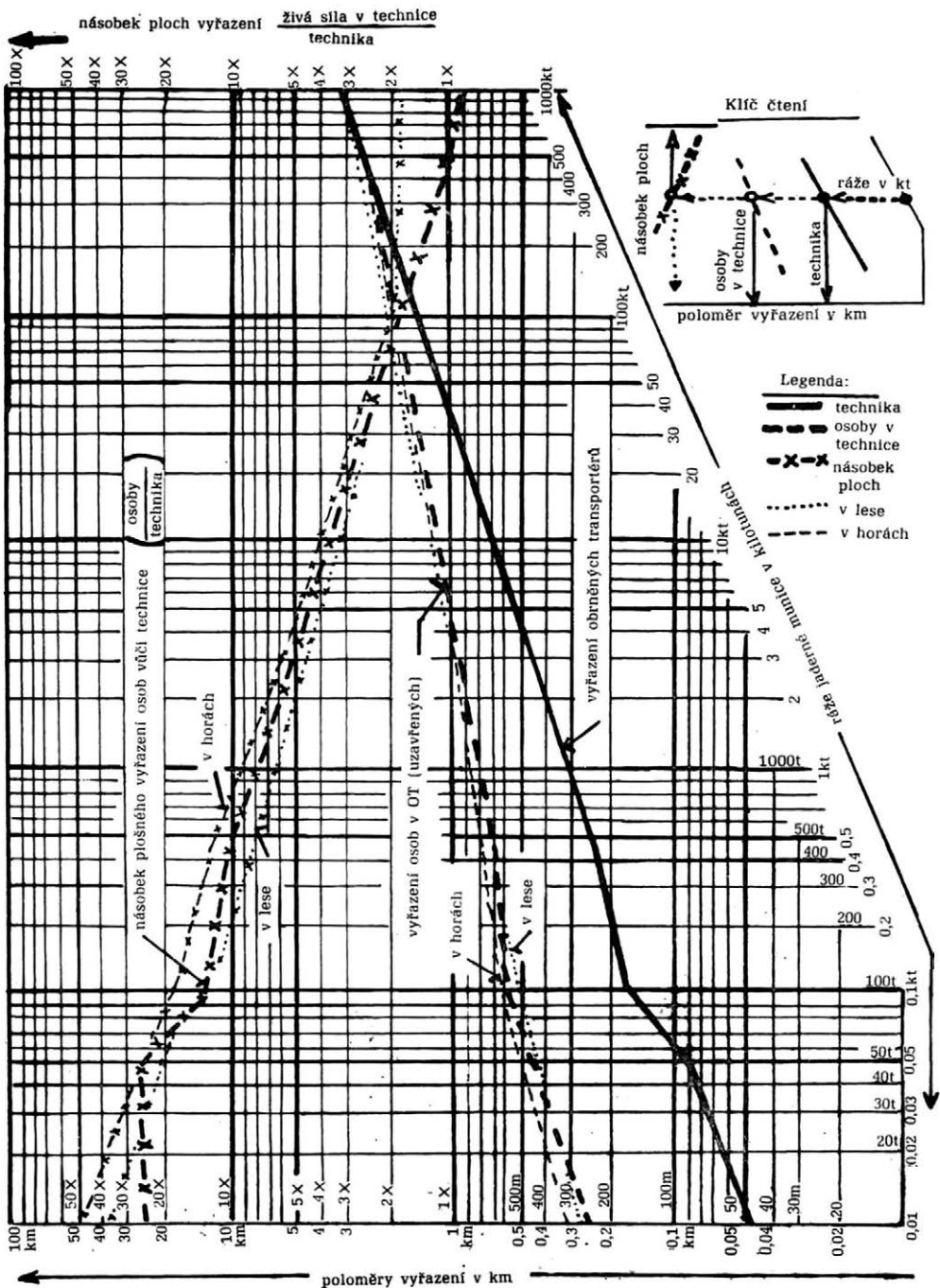
2. **Zmenšováním mohutnosti atomového výbuchu hodnota proniknutí radiace roste a okruh destrukčních účinků tlakové vlny se značně snižuje**.

3. **Plošný okruh vyřazení osob mnohonásobně převyšuje plošný okruh vyřazení techniky**.

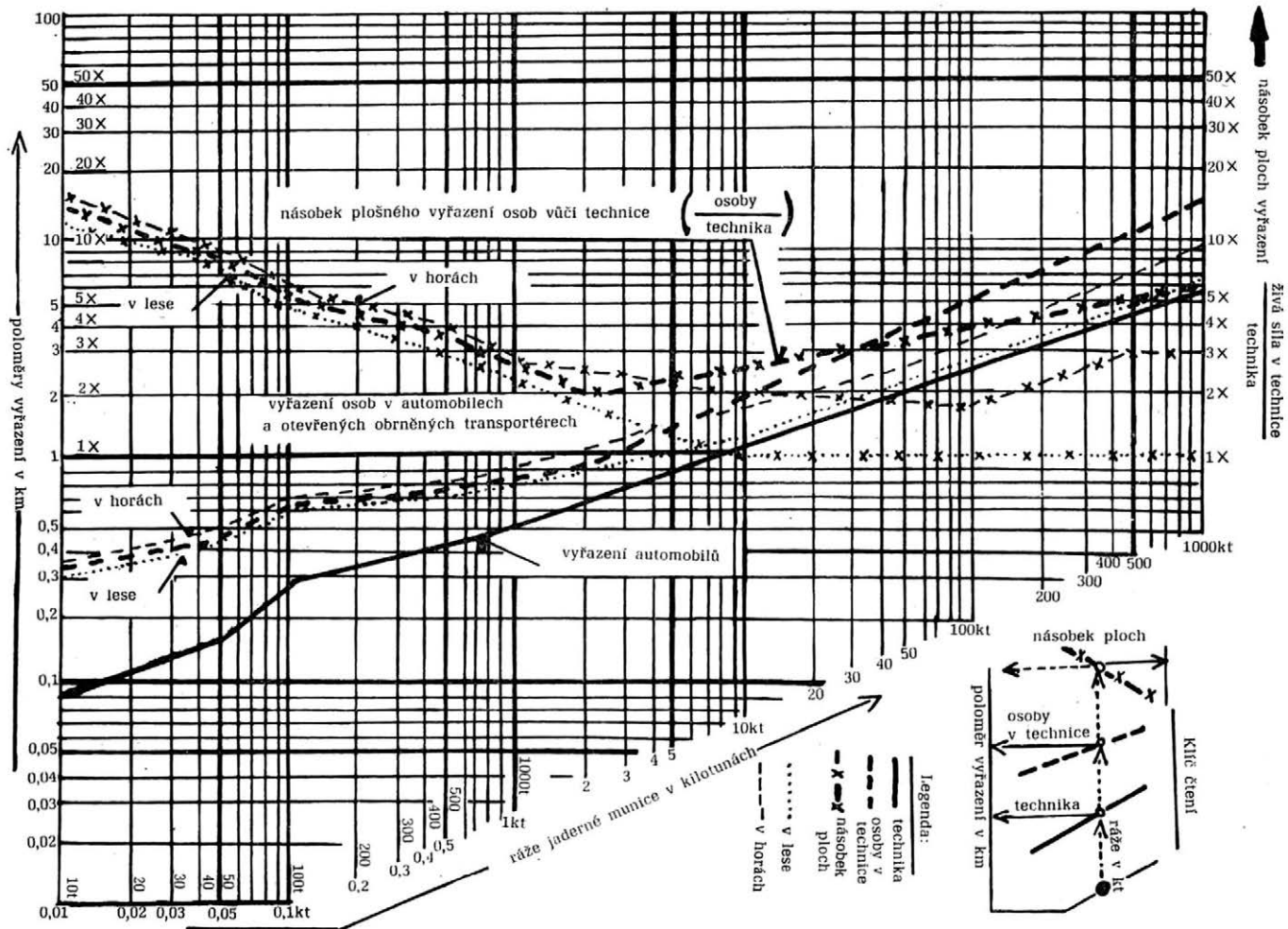
U obrněné bojové techniky se zvyšující se ráží klesá násobek plošného vyřazení osob vůči technice (viz tabulka 1 a 2.

živá síla v technice

Obr. 2

Obr.3

Tabulka 5

Ráže kt	Tanky							Obrněné transportéry							Automobily						
	R technika	vyřazení osob						R technika	vyřazení osob						R technika	vyřazení osob					
		v rovině		v lese		v horách			v rovině		v lese		v horách			v rovině		v lese		v horách	
		R	nás. ploch	R	nás. ploch	R	nás. ploch		R	nás. ploch	R	nás. ploch	R	nás. ploch		R	nás. ploch	R	nás. ploch	R	nás. ploch
0,01	0,033	0,23	49	0,22	45	0,24	51	0,048	0,23	23	0,29	36	0,34	48	0,09	0,32	12,5	0,30	11	0,34	14
0,05	0,06	0,35	31	0,34	32	0,365	37	0,09	0,46	26	0,42	21	0,48	28	0,16	0,46	8	0,44	7,8	0,48	9
0,1	0,11	0,50	25	0,48	19	0,53	38	0,16	0,55	12	0,51	12,5	0,68	18	0,28	0,65	5,2	0,61	4,8	0,68	6
0,5	0,16	0,60	14	0,58	13	0,620	15	0,23	0,77	11	0,70	9	0,81	12	0,41	0,77	3,5	0,74	3,2	0,81	3,9
2	0,26	0,83	10×	0,8	8×	0,72	7,8	0,38	0,96	6×	0,9	5,6	0,98	6,6	0,68	0,97	2×	0,9	1,8	1,05	2,3
10	0,45	1	5×	1	5×	0,85	2,5	0,65	1,25	3,7	1,25	3,7	1,3	4×	1,2	1,95	2,6	1,2	1	1,7	2×
50	0,77	1,3	2,8	1,2	2,4	0,9	1,4	1,1	1,6	2,1	1,65	2,2	1,7	2,4	2	4	4×	2	1	2,7	1,9
100	0,97	1,5	2,4	1,4	2,1	0,95	0,98	1,4	1,8	1,7	2	2×	1,9	1,8	2,5	5,4	4,6	2,5	1	3,4	1,9
500	1,7	2	1,4	2,5	2,2	1,3	0,6	2,4	2,4	1	3,4	2×	2,6	1,2	4,3	10	5,2	4,4	1,05	7,4	3
1000	2,1	2,4	1,3	3,1	2,1	1,7	0,65	3	3	1	4,3	2,1	3	1	5,4	13	5,8	5,5	1,05	9,7	2,9

Tabulka 1

		Násobek plošného okruhu vyřazení osob vůči technice		
		velmi malá ráže	malá ráže	velká ráže
Tanky v	rovině	50	10	1,3
	lesích	45	8	2,1
	horách	50	7,8	0,65
Obrněné transportéry v	rovině	23	6	1
	lesích	36	5,6	2,1
	horách	48	6,6	1

Poznámka:

U velké ráže v horách okruh vyřazení osob v tancích je dokonce menší než okruh vyřazení techniky. U velké ráže se okruh vyřazení osob a techniky ztotožňují.

Tabulka 2

		Násobek plošného okruhu vyřazení osob vůči technice		
		velmi malá ráže	malá ráže	velká ráže
Automobily v	rovině	12	2	5,8
	lesích	11	1,8	1,05 klesá
	horách	14	2,3	2,9

U automobilů (otevřených OT) se zvyšující se ráží klesá od velmi malé k malé ráží a od malé k velké ráží násobek plošného vyřazení osob vůči technice stoupá viz tabulku 2.

Ochranný vliv horského zalesněného terénu na vyřazení živé síly v technice je v důsledku rozptýleného radioaktivního záření malý.

Charakteristickým dělítkem mohutnosti jaderného výbuchu je velmi malá a malá ráže, kde výrazně převyšují ničivé účinky pronikavé radiace a neutronového záření. U střední, velké a velmi velké ráže převyšují destrukční účinky tlakové vlny.

Charakterem ničení při použití velmi malých a malých ráží je vysoký nárůst pronikavé radiace (paprsky gama a částice beta) a toku neutronů. Energetická přeměna v teplo proti středním a velkým rážím je velice nízká, proto i destrukční účinky tlakové vlny jsou nízké.

Orientační rozložení uvolněné energie jaderného výbuchu pro vznik jednotlivých ničivých účinků — viz tabulku 3.

Považují za účelné podrobněji rozebrat účinky radioaktivního záření, protože některým jevům a druhotným účinkům věnujeme menší pozornost.

Ničivé účinky **radioaktivního záření** vznikají především **pronikavou radiací**, působením záření gama, jehož dávka u klasické jaderné muince zpravidla převyšuje dávku neutronů.

Proud **paprsků gama** při průchodu materiálem se zeslabuje. Čím **hutnější materiál**, tím je **polovrstva slabší**. Polovrstva zeslabuje 2krát.

Proud neutronů naopak zeslabují látky z lehkých kovů a málo hutné (vodík, uhlík atd.). Proto čím je **hutnější materiál**, tím je **polovrstva větší** — viz tabulku 4.

	Střední a velká ráže v %	Velmi malá a malá ráže v %
Tlaková vlna	55—70	do 15
Neutronové a gama záření	3—10	až 60—80
Světelné záření	30—40	4 až do 15
Zamoření terénu	7—10	5—7

Tabulka 4

Materiál	Speciální hmota g/cm ³	Polovrstva v cm pro paprsky	
		gama	neutrony
Olovo	11,3	2	8,7
Pancíř	7,8	3	4,7
Zemina	1,6	14	12
Dřevo	0,7	30	10
Voda	1	23	3

Radioaktivní záření se šíří přímočaře. V ovzduší vlivem odrazu od jeho částic vzniká **rozptýlené záření**. Proto **terénní překážky a ochranné okopy** (ať kryté nebo nekryté) poskytují **jen částečnou ochranu**.

Tvar terénu a lesní masivy nemají proto podstatný vliv na úroveň radiace.

Příklady vzniku a působení rozptýleného radioaktivního záření — viz obr. 4.

Druhotná (sekundární) **radioaktivita** vzniká tím, že neradioaktivní atomy se stávají radioaktivními. Tokem neutronů při primárním proudu vlivem gama záření se ionizují pouze některé izotopy prvků. Hlavním zdrojem jsou příměsy manganu, který je ve značném množství v kolejových pásech tankové techniky.

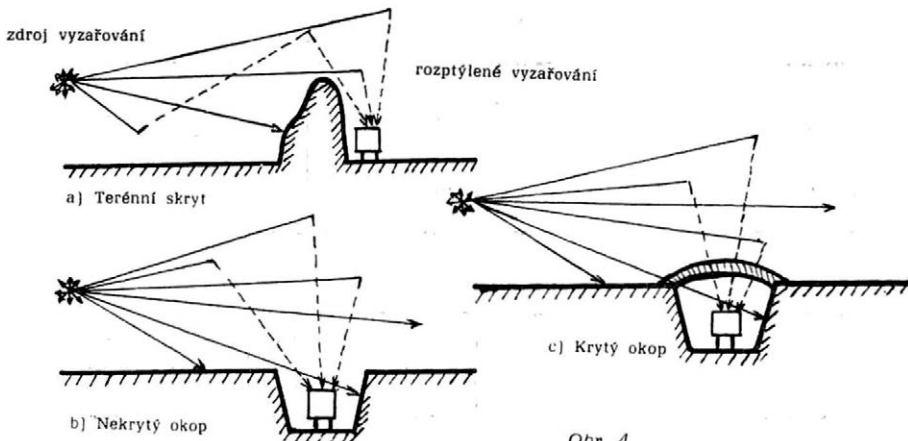
Zčernání optiky a skel pozorovacích a zaměřovacích přístrojů vlivem proudu neutronů, především na přivrácené straně k ohnisku jaderného výbuchu. Technika nebude poškozena, ale jsou zasaženy funkční prvky — pozorovací a zaměřovací přístroje a tím ztrácí bojeschopnost. Z hlediska svého určení nemůže být používána z části nebo zcela (k vyhledávání cílů a zaměřování při střelbě a některá ani k jízdě).

Elektromagnetický impuls, což je krátkodobý elektromagnetický jev, který vzniká tím, že kvanta paprsků gama ionizují atomy hmoty, uvolní rychlé záporné elektrony a kladné ionty zůstanou na místě.

Dojde ke krátkodobému rozdělení kladných a záporných nábojů. Z každého rychlého elektronu vzniká 10—20 tisíc pomalých elektronů, které spolu s kladnými ionty **prudce zvyšují vodivost**. Spolu se zemskými magnetickými a elektrickými poli ovlivní vznik elektromagnetického impulsu v trvání několika desetin sekundy. Může se šířit na vzdálenost od několika m (voda, země) do několika km (přízemně), nebo i do stovek km (atmosféry, kosmický prostor) od ohniska jaderného výbuchu.

Intenzita a směr elektromagnetického pole závisí na zemských elektromagnetických podmínkách a může být **velká, malá** nebo **žádná**.

V důsledku působení elektromagnetických polí na kovové objekty se indukují vysoké elektrické potenciály, které mohou poškozovat přístroje a rušit činnost elektrických systémů a zařízení na ně napojených. Může vzniknout **probití izolace**, poškození vstupních elementů jako vinutí relé, transformátorů, indukčních cívek apod. Působením obrovského nárazu proudu dojde k **poškození nízkonapěťových** kondenzátorů, odporů, polovodičových přístrojů apod. Vysoké potenciály mohou způsobit elektrické výboje na zem nebo blízko položené kovové uzemněné předměty. Elektrické výboje mohou způsobit i **elektrický oblouk a hoření nebo výbuch** v pro-

Obr. 4

storách, kde jsou plyny, výpary nebo prach hořlavín.

Může se stát, že daleko za okruhem destruktivního vyřazení bojové, dopravní a speciální techniky tlakovou vlnou dojde na základě účinků elektromagnetického impulsu u nepoškozené techniky k vyřazení elektro a radiotechnického vybavení tanků, obrněných transportérů a automobilů. Rádiovy systém spojení a dodávka elektrické energie nebude způsobitá provozu a tím dojde k vyřazení techniky, aniž by byla účinky tlakové vlny poškozena. Vyřazení dodávky elektrické energie v podstatě nevyřadí provozuschopnost naftových motorů, kromě elektrického startování. Proto je u tanků jako základní spouštění motoru vzduchem. Benzinové motory s dynamobateriovým nebo magnetoelektrickým zapalováním nebudou provozuschopné.

Poloměry pásma vyřazení tanků, obrněných transportérů a automobilů, které jsou udávány v předpisech, jsou hranicí pásma, kde dojde k poškození vozidla jako celku působením destruktivních účinků tlakové vlny.

Daleko za okruhem pásma vyřazení techniky u malých a velmi malých ráží u jinak nepoškozené techniky může dojít působením pronikavé radiace a elektro-

magnetického impulsu k vyřazení funkčních prvků vozidel.

Tanková a automobilní technika ztrácí bojeschopnost a z hlediska svého určení nemůže být používána, i když bude vzhledově neporušena.

Radioaktivní záření způsobuje u osob nemoc z ozáření. Dávky 500—800 r způsobují funkční zeslabení a na několik týdnů vyžadují hospitalizaci. Několika tisícová dávka způsobuje dočasnou nebo trvalou neschopnost osob a smrt. Přístupné dávky při jednorázovém ozáření jsou 50 r (opakovaně do čtyř dnů) a 100 r při opakovaném ozáření do 10 dnů.

Při použití velmi malých, malých, středních i velkých ráží vyřazení živé síly v technice převyšuje okruhy vyřazené techniky. U velmi malých a malých ráží je rozdíl mnohonásobný. To znamená, že mnohem větší počet nepoškozené tankové a automobilní techniky nebude bojeschopný tím, že budou vyřazeny osádky. Počet poškozené techniky bude podstatně nižší, zvláště u velmi malých a malých ráží. U obrněné techniky při středních a velkých rážích se okruhy vyřazení osob a techniky sblíží, až ztotožní. U automobilní techniky okruhy vyřazení osob převyšují vždy okruhy vyřazení techniky.

Možnosti ochrany techniky a osob před ničivými účinky jaderných zbraní

Při řešení ochrany tankové a automobilní techniky před ničivými účinky jaderných zbraní je pro bojeschopnost vojsk zásadní:

— z hlediska různorodosti typů výzbroje, především u automobilní techniky, není žádného rozdílu v odolnosti bojové, do-

pravní a speciální techniky a svazu spojeneckého složení;

— při použití velmi malých ráží proud neutronů několikanásobně přesahuje pásmo vyřazení techniky a způsobí u jinak bojeschopné techniky zčernání optiky na přivrácené straně. Současně se mohou pro-

jevit i účinky elektromagnetického impulsu. Tím může dojít ke ztrátě bojeschopnosti, nebo z hlediska svého určení nebude možné techniku používat. Může dojít k **částečnému**, nebo z **hlediska funkčního k úplnému vyřazení techniky** u mnohem větším okruhu, než předpokládá pásmo vyřazené techniky;

— při použití **velmi malých a malých ráží vyřazení osob v technice mnohonásobně převyšuje vyřazení techniky**. Mnohem větší počet nepoškozené tankové a automobilní techniky nebude bojeschopný tím, že budou vyřazeny osádky. Počet poškozené techniky bude podstatně nižší;

— horský terén do ráže 100 kt snižuje poloměry pásem vyřazení 1,3krát. Při výbuchu velké mohutnosti se dosahy nemění;

— ochranné okopy snižují pásma vyřazení u tankové techniky 1,2 až 1,5krát, u automobilní techniky 1,4 krát.

Z toho vyplývá, že nemůžeme zvýšit odolnost bojové techniky (tanků, BVP, OT), dopravní a speciální techniky (automobilní), která je ve výzbroji vojsk a týlů, **kromě rozptýlení a vhodného rozmístění v členitém terénu a ochranných okopech** vhodné ženijně vybudovaných. Tímto opatřením můžeme **dosáhnout 30—40 % snížení ztrát techniky** od ničivých účinků jaderných zbraní.

Ochranné okopy budujeme:

a) **s využitím ženijní mechanizace** (Buldozer vyhloubí jámu, dokončovací práci včetně vyhloubení jímky pro vodu dělá řidič. Pro střední nákladní automobil počítáme na úkryt — okop pro 1 vozidlo — 1 h 40 min až 2 h 10 min, pro 2 vozidla — 2 h 45 min);

b) **ručně** (Objem výkopových prací pro úkryt středního nákladního automobilu je 50 m³. Při využití terénu můžeme jako minimální průměrný objem počítat 30 m³ na vozidlo. Norma na výkopové práce je 3 m³ na muže a den. Jeden řidič by budoval ochranný okop pro svoje vozidlo 10 dní);

c) **ručně s využitím trhavin** (Použití trhavin zkracuje ruční budování o 2/3. Ochranný okop pro střední nákladní automobil vybuduje jeden řidič za 3—4 dny, 2—3 členná posádka za 1—1,5 dne).

Posoudíme-li možnosti jednotlivých prvků bojové sestavy z hlediska začlenění ženijních prostředků a ženijních možností budování ochranných okopů před ničivými účinky jaderných zbraní na tankovou a automobilní techniku, můžeme operační nebo bojovou sestavu rozdělit na:

— **bojový sled**, který má vlastní organické kapacity pro strojní ženijní práce a část bojové techniky je vybavena zahlubovacím zařízením. Bojová a speciální technika má své vícečlenné osádky;

— **týlový sled**, kde jsou ženijní kapacity velmi omezené. Převažují zde dopravní automobily, které mají **pouze jednoho řidiče**. V této části operační sestavy jsou sice i ženijní svazky, útvary a jednotky, ovšem jejich úkoly jsou specifické pro zabezpečení bojové činnosti. Tomu odpovídá jejich vybavení a **s využitím těchto ženijních kapacit pro týlový sled nemůžeme počítat**. Můžeme počítat, že **v bojovém sledu je v operačním měřítku 25—35 % tankové a automobilní techniky** (u vševojskových útvarů asi 40—50 %) pro něž **můžeme využít ženijní mechanizační prostředky**. Z tohoto počtu techniky má 75—85 % organické osádky, zbytek tvoří dopravní automobily s jedním řidičem.

V týlovém sledu bude v operačním měřítku 65—75 % převážně automobilní techniky (u útvarů 50—60 %), **pro kterou budeme budovat ruční ochranné okopy**. Část techniky asi do 30 % má vícečlenné osádky (např. dílenské spojovací jednotky), zbytek tj. více než 70 % **jsou dopravní vozidla s jedním řidičem**.

Na ukrytí tankové a automobilní techniky v ochranných okopech celých útvarů a svazků můžeme počítat:

— při **využití ženijní mechanizace** v bojovém sledu **1—1,5 dne**;

— při **ručním budování** ochranných okopů s **využitím trhavin** v týlovém sledu osádkou 1—1,5 dne a jedním řidičem 3 až 4 dny;

— při **ručním budování** ochranných okopů **bez využití trhavin** osádkou 3—4 dny a jedním řidičem 10 dní.

Čas je limitujícím faktorem pro rozsah zemních úprav **při budování ochranných okopů** pro techniku v návaznosti na dobu pobytu v daném prostoru.

Z těchto časových hodnot vyplývá, že **celou bojovou sestavu** můžeme ukryt pouze v určitých fázích bojové činnosti jako např. při zaujímání operační sestavy, při stabilizaci fronty, při přechodu do obrany v obranném boji.

Zde musíme rozhodnout v každém konkrétním případě, jak řešit určité rozpory. Zda budovat ochranné okopy pro týlový sled, bude-li doba pobytu kratší než 3—4 dny. Nebudeme-li budovat, může dojít k **vyřazení značné části vojenského materiálu** pro materiální zabezpečení bojové činnosti vojsk a tím je i ohroženo splnění cílů operace. Budovat ochranné úkryty pro vozidla v týlovém sledu pomocí trhavin,

keré zkracují dobu budování o 2/3, tj. 3 až 4 dny, ale vyžaduje obrovské množství trhavin. Nebo budovat jen ručně a vybudování okopu pro vozidla si vyžádá 10 dní?

Zde bereme v úvahu, že horský, kopcovitý, členitý terén, komunikace v hlubokých terénních zářezích a úvozích na teritoriu státu a v zájmovém prostoru středoevropského válčiště poskytuje možnost přirozené ochrany před ničivými účinky jaderných zbraní asi pro 30—50 % techniky. Pro část dopravních automobilů, určených k doplnění materiálu, které budou neustále v pohybu, není účelné ochranné úkryty budovat. V cílových prostorech využíváme především ochranných vlastností terénu.

Budeme-li počítat, že v bojovém sledu bude do 25 % a v týlu do 20 % dopravních automobilů neustále v pohybu, je to

z celkového počtu tankové a automobilní techniky 12—14 %, pro něž nebude účelné budovat ochranné úkryty ani při zaujímání operační sestavy.

Charakteristikou útočné operace je dynamika bojové činnosti. V útočné operaci je značný počet tankové a automobilní techniky v pohybu, můžeme počítat 40 až 50 %. Aby útočná operace neztratila svůj dynamický charakter z hlediska tempa útočné operace, nebude účelné a možné stále budovat ochranné okopy. Ke zvýšení ochrany tankové a automobilní techniky v průběhu útočné operace bude účelné plánovitě využívat vybudované a vojsky prvního sledu opuštěné ochranné úkryty. Na území nepřítel, po důkladné prověrce proti zaminování budeme využívat ochranné úkryty, které opustil nepřítel.

Při zaujímání operační sestavy a vedení útočné operace je **čas limitujícím faktorem pro rozsah zemních úprav při budování ochranných okopů** pro tankovou a automobilní techniku v návaznosti na dobu pobytu v daném prostoru. Částečně vybudované mělké úkryty v podstatě neposkytují ochranu proti vyřazení techniky. V tom případě záleží na účelném rozmístění využívaných ochranných vlastností terénu.

Pro dopravní automobily, které mají jednoho řidiče, vybudování ochranného úkrytu pro vozidlo s využitím trhavin trvá 3—4 dny. Proto především pro dopravní techniku budeme využívat ochranných vlastností terénu. Nebude-li dopravní technika ukryta, může dojít k vyřazení značné části vojenského materiálu pro zabezpečení bojové činnosti a tím k ohrožení splnění cílů operace.

Řešení ochrany bojové, dopravní a speciální techniky v útočné operaci naráží na zásadní disproporční otázky, vyplývající z dynamiky bojové činnosti a časových možností k vykonávání ženijních úprav terénu a době pobytu na místě. Pro bojové

sledy je nepřetržitá dynamika boje prvořadá. Týlové sledy vojsk setrvávají na místě aspoň jeden den, týly svazků i několik dnů. Pro osoby je účelné ochranné okopy budovat.

Pro opravářské útvary je hlavní zásadou maximálně využívat kapacit pro opravy poškozené techniky a snížit ztrátové časy pro neopravářskou činnost. Protože činnost dílenských specialistů je při opravách vázána na práci na poškozené technice v nekrytém prostředí při opravách techniky je nutné pro ně budovat pohotovostní úkryty, které zaujmou v případech bezprostředního nebezpečí. Pro dílenskou techniku využíváme jak ochranných vlastností terénu, tak i vybudovaných ochranných okopů. Prostory odsunu tankové a automobilní techniky budou zpravidla v prostorech, kde vojska prvního sledu měla pro sebe tyto objekty již vybudovány.

Ochrana vojsk a techniky před účinky jaderných úderů je vzhledem k obrovskému rozsahu nejsložitějším úkolem a nelze ji v mřu předem zajistit a vybudovat.

K ČINNOSTI TÝLU

V PODMÍNKÁCH TERITORIA

Základní výcvikové dokumenty kladou v oblasti operační přípravy důraz na součinnost polního a územního sledu velení. Orgány týlu teritoria plní úkoly, které mají značný vliv na dosažení úspěchu při vedení operační činnosti vojsk. Na operačním stupni jde zejména o součinnost řešení:

— způsobu soustředění a předání týlových svazků, útvarů a zařízení,

— vyvezení a soustředění materiálních prostředků na jednotlivé směry operační činnosti,

— zabezpečení přesunů vojsk a přeprav materiálu podle dopravního plánu,

— řízení provozu na komunikacích teritoria, jejich obsluhy, údržby a obnovy,

— způsobu zásobování polních vojsk do doby vytvoření polního zásobovacího systému,

— způsobu úhrady zničených nebo jinak vyřazených zásobovacích zdrojů a zdravotnických zařízení na teritoriu předurčených pro zabezpečení polních vojsk,

— využití odsunových, léčebných a hygienicko-epidemiologických zařízení teritoria k zabezpečení polních vojsk, zejména při likvidaci ohnisek napadení,

— zabezpečení pořádku v týlovém pásmu.

Tyto úkoly jsou předmětem řešení při cvičeních. Získáváme poznatky a zkušenosti, které promítáme do metodik práce a do forem řízení jak polního, tak územního sledu velení.

Při prioritě polních vojsk a zásadní orientaci úsilí jednotlivých prvků týlu teritoria na zabezpečení prvořadých zájmů polních vojsk nemůžeme přehlížet ani význam opatření, která máme souběžně plnit ve prospěch zabezpečení územního sledu, ve prospěch zabezpečení teritoria.

V článku chci zobecnit některé poznatky a zkušenosti z této oblasti a pokusit se o vyvození závěrů pro jednotlivé úseky činnosti.

Podíl týlu okruhu na rozvinutí a zabezpečování polního zásobovacího a odsunového systému

Pro zabezpečení včasné a účinné aktivity všech prvků operačního týlu má zásadní význam jeho organizované a plánovitě rozvinuté a soustředěné na požadovaných směrech a určených prostorech.

Jednotlivé prvky týlu okruhu, mírovými zařízeními počínaje a náčelníky týlových služeb okruhu konče, plní v tomto procesu takové zásadní úkoly, jako je např. postavení a stmelení jednotlivých útvarů a zařízení, zabezpečení jejich hladkého a včasného přesunu do stanoveného prostoru a konečně předání orgánům týlu polního sledu velení.

Celá činnost může probíhat jak v podmínkách relativního klidu, tak v podmínkách rušení nepřítelem, ať už klasickými prostředky, či hromadnými údery zbraní hromadného ničení.

Jde o to, promyslet a připravit taková opatření, která by zaručovala aktivaci polního zásobovacího odsunového systému za jakýchkoliv podmínek. To znamená zabezpečit takovou odolnost a pružnost tohoto systému, aby nedošlo k narušení plynulého zabezpečení vojsk i v podmínkách odlišných od zplánovaných variant.

Na splnění tohoto cíle má vliv už mírová dislokace. Vedle rozptýlenosti a účelnosti rozmístění jednotlivých týlových zařízení musí dislokace umožňovat také rozvinutí všech stacionárních týlových útvarů a zařízení určených pro polní sled a vytvářet optimální podmínky pro jejich hladký přesun do prostoru předpokládaného použití. Dalším činitelem, který je limitující pro včasné zahájení činnosti všech týlových svazků, útvarů a zařízení, je způsob zaujetí místa v sestavě týlu. Jde o to, abychom ze všech možností vybrali tu nejvhodnější z hlediska rychlosti, spolehlivosti a bezpečnosti. V tomto smyslu máme ještě značné rezervy. Zejména možnosti nepřítele rušit činnost na teritoriu je třeba omezit na minimum. Cesta k tomu je mimo jiné i ve způsobu přesunů, jeho de-

centralizací a výběrem nejvhodnějších, nejméně zranitelných os přesunu.

Zvláštní význam tu má obejití zranitelných přechodů přes velké vodní toky, velkých komunikačních center, složitých křižovatek, odkrytých prostorů bez přírodní masky apod. Pro řízení přesunů má svůj význam síť spojení na teritoriu, abychom mohli proudy průběžně sledovat a ovlivňovat.

Přesuny týlových svazků, útvarů a zařízení, stejně jako přesuny vojsk z hloubky do operační sestavy probíhají především s využitím sítě určených vojenských automobilních silnic obsluhovaných kontrolními pořádkovými stanovišti, silami silničních pořádkových praporů teritoria a silami družstev silničního dozoru veřejné bezpečnosti. Na zvlášť důležité a frekventované úseky jsou navíc nasazovány prostředky silničních svazků a útvarů polního sledu. Tuto síť komunikací využíváme v souladu s dopravním plánem zejména pro přesuny větších celků. Působením zbraní hromadného ničení může dojít k jejímu narušení, k nutnosti zřízení (vytyčování) objížďek, popř. k její reorganizaci. Týl okruhu v součinnosti s polním velením musí proto citlivě reagovat na konkrétní situaci na komunikacích, na konkrétní přesuny a vytvářet s využitím všech vyčleněných sil a prostředků podmínky k tomu, aby poruchy v plnění dopravního plánu byly minimální ať už vytyčováním objížďek, či zabezpečením obnovy průchodnosti dosavadní sítě.

Souběžně se soustřeďováním týlových svazků, útvarů a zařízení a zabezpečováním jejich prvního použití na jednotlivých operačních směrech plní oba sledy týlu úkoly bezprostředního materiálního a zdravotnického zabezpečení vojsk.

Vedle zabezpečení municí připadá přitom významné místo zvláště doplňování spotřeby PHM. Boj v hraničním pásmu může trvat krátkou dobu, ale též může pře-

růstat v delší bojovou činnost a vést k vyčerpání nebo ke ztrátě, či zničení zásob zanechaných v posádkách a v dalších zdrojích v prostoru bojové činnosti. Proto vycházíme ze zásady, že

— spotřebu uhradíme v první řadě z teritoriálních zdrojů odběry vlastními prostředky vojsk,

— jen výjimečně využijeme prvků polního zásobovacího systému operačního týlu.

Náročným úkolem je **zabezpečení přesunů svazků a útvarů pohonnými hmotami a mazadly**. Tato náročnost nespočívá jen ve zplánování přesunů, určení zdrojů doplňování zásob v místech zastávek a denního odpočinku, ale zejména v nutné krátkosti vytvoření a přípravy těchto zdrojů zásob na teritoriu péčí vojenského okruhu v součinnosti s orgány národního hospodářství.

Spotřebu uhradíme odběry z jednotlivých okruhových skladů, ze skladů FHR nebo ze zvlášť pro tento účel zřizovaných výdejních zařízení služby PHM na železničních stanicích. Přitom svazky a útvary vybavené automobilními cisternami budou orientovány k odběru PHM v okruhových skladech a ve skladech FHR, cstatní útvary a zařízení k odběrům do malých obalů v připravených železničních stanicích. Jednotlivá vozidla a malé skupiny mohou odebírat PHM v etapních stanicích a v posádkových výdejních. Při odběrech PHM z posádek musíme počítat s možností výpadku elektrické energie a s dalšími poruchami zařízení skladů. Vozidla musí být proto vybavena vlastním motorickým čerpadlem nebo do skupiny vozidel jedoucích pro odběr musí být zařazena automobilní cisterna schopná čerpat pohonné hmoty z podzemních nádrží. Ve zvláštních případech může být svazek nebo útvar napojen na odběr PH ze státního produktovodu. Tyto odběry zabezpečíme výhradně automobilními cisternami nebo do převozných nádrží.

Pro doplňování zásob proviantu je nezbytné plně využívat zejména zásob zane-

chaných v posádkách. Proviant si zde budou odebírat nejen útvary, které v nich proviant zanechaly, ale i útvary a svazky, které vešly do operační sestavy po přesunech z hloubky teritoria. Tyto svazky a útvary za přesunu si mohou spotřebované zásoby doplňovat z posádkových výdejen proviantu zřizovaných ve vhodných posádkách péčí proviantní služby okruhu. Zvláštní význam má přitom včasná kompletace těchto zásob.

Jednou z hlavních povinností teritoriálních orgánů je **zabezpečení nepřetržitého přísunu materiálu všeho druhu vojskům polního sledu** i po rozvinutí polního zásobovacího systému. V operaci dochází k nárůstu vzdálenosti mezi zásobovanými vojsky a zdroji zásob na teritoriu. Přitom může dojít k značnému narušení železniční dopravy. Doprava materiálu vojskům bude v převážné míře odkázána na silniční přepravu automobilními prostředky. Výjimku bude tvořit pouze doprava pohonných hmot s využitím budovaného polního potrubí.

Při reálném maximálním koloběhu automobilních prostředků operačního týlu do 300—400 km denně musíme hledat cesty jak dopravit zásoby za vojsky tak, aby nedocházelo k jejich poklesu a ohrožení plynulého zásobování. Ukazuje se, že za určitých podmínek bude účelné do přísunu zásob za vojsky více zapojit i prostředky teritoria. Vytvořením automobilního transportu týlu okruhu v hodnotě jednodenní potřeby hlavního operačního uskupení by bylo možné zabezpečit denní přísun ze zdrojů na teritoriu do mobilních zásobovacích etap operačního týlu a transport operačního týlu orientovat jen na přísuny vojskům.

Váženým úkolem teritoria je **zdravotnické zabezpečení** polních vojsk v první fázi bojové a operační činnosti.

Zdravotnické zabezpečení v tomto období bude probíhat ve velmi složitých a obtížných podmínkách, přičemž prostředky polních vojsk musíme maximálně šetřit pro plnění úkolů v hloubce.

Zdravotnické ztráty vojsk za přesunu na teritoriu budou v závislosti na prostředcích používaných nepřítelem rozdílné a mohou se pohybovat v průměru kolem 3 % (při překrytí hranic kolem 5 %) z celkového počtu vojsk. Při bojové činnosti v pohraničním pásmu mohou dosahovat v podmínkách bez použití ZHN 5 — 10 % a při použití ZHN 15 — 25 %. Pro poskytování lékařské a odborné lékařské pomoci v těchto podmínkách je třeba se orientovat na plné využití zdravotnických zařízení teritoria jako jsou dočasná lékařská ošetřovací střediska, pomocné vojenské nemocnice a zejména odsunové nemocnice

ministerstva zdravotnictví. Přitom součinnost mezi zdravotnickou službou polních vojsk a teritoria se uskutečňuje zejména se skupinami pro řízení spádových území jednotlivých krajů. Tato součinnost probíhá až do stupně zdravotnické služby svazků a musí zahrnovat i informace o hygienicko-epidemiologické situaci, zejména pak upřesnění možností využití teritoriálních zařízení při poskytování pomoci po vzniku hromadných ztrát u útvarů a svazků zvláště v důsledku hromadných úderů ZHN, včetně využití výjezdních oddílů vojenských nemocnic.

Místo krajských vojenských správ při realizaci úkolů týlového zabezpečení na teritoriu

Hlavním organizátorem týlového zabezpečení na celém území okruhu je týl vojenského okruhu, který soustřeďuje všechny síly, prostředky a zdroje na svém teritoriu. Krajským vojenským správám nepřísluší územní působnost v oblastech jednotlivých týlových služeb s výjimkou ubytovací a stavební služby. V rámci krajů jsou samostatné orgány pro řízení vojenské dopravy (Krajské správy vojenské dopravy) a zdravotnického zabezpečení kraje (Skupiny pro řízení spádového území), s nimiž KVS udržují úzkou součinnost.

Ubytovací a stavební oddělení KVS jsou výkonnými a kontrolními orgány ubytovací a stavební služby na území příslušného kraje. Za branné pohotovosti budou

— řídit převzetí a předání vojenských objektů a jejich střežení při změně uživatelů podle předem připravených plánů,

— zabezpečovat převzetí a péči o objekty převzaté vojenskou správou od civilního sektoru a od vojenských rozpočtových organizací,

— přebírat do péče rozestavěné investiční výstavby stavěné dodavatelsky i své pomocí,

— řešit ubytování útvarů na teritoriu,

— zabezpečovat provozuschopnost náhradních zdrojů elektrické energie a vody pro vojenské objekty a zabezpečovat v tomto směru součinnost s odbornými civilními orgány na teritoriu,

— v součinnosti s CO řídit protivzdušnou obranu vojenských objektů a zařízení.

Jednou z podmínek účinné práce na tomto úseku je úzká součinnost s mimoarmádními složkami kraje. V první řadě mají mít dostatek podkladů o stavu vodních zdrojů, způsobu jejich ošetřování, ochrany a možnostech jejich využití pro potřeby vojsk. Mají mít předem dohodnutý režim odběru, způsob prověření nezávadnosti zdrojů a náhradní zdroje. Obdobně musí organizovat součinnost s energetiky kraje o systému zásobování energií, o způsobu zabezpečení ochrany sítě a náhradních zdrojích.

Zdravotnické zabezpečení v kraji řídí za branné pohotovosti skupina pro řízení spádového území (SRŠÚ) v místě dislokace KVS.

Tato skupina je velitelsky i odborně podřízena zdravotnické službě okruhu a

— řídí zdravotnickou službu svazků a útvarů na území kraje,

— organizuje její posílení po napadení ZHN,

— vede přehled o prostředcích zdravotnické služby na území kraje a o jejich kapacitě a využití,

— vede hygienicko-epidemiologický průzkum a vede přehled o hygienicko-epidemiologické situaci vojsk a obyvatelstva na území kraje,

— řídí využití výjezdního oddílu vojenské nemocnice (VOVN) k rychlé likvidaci vzniklých zdravotnických ztrát a k vykonání potřebných hygienicko-epidemiologických opatření po úderech ZHN,

— řídí uvolňování etapních stanic zdravotnické pomoci na určených automobilních silnicích na území kraje od raněných a nemocných jejich odsunem do rozvinutých zdravotnických zařízení na území kraje.

V zájmu hladkého plnění funkčních úkolů musí skupina udržovat co nejtěsnější součinnost jak s KVS a s Radou obrany kraje, tak s orgány Civilní obrany. Lidových milicí a Ministerstvem vnitra na území kraje a odborně spolupracovat s hygienicko-epidemiologickými stanicemi a dalšími civilními zdravotnickými zařízeními v kraji.

Při vzniku větších zdravotnických ztrát bo za situace, kdy útvary nebo svazky za přesunu přes území kraje nestačí svými silami a prostředky včas splnit úkoly v léčebně odsunovém zabezpečení, vysílá náčelník SRSÚ jedno nebo dvě zdravotnická oddělení VOVN k likvidaci zdravotnických ztrát nebo prostředky hygie-

nicko-epidemiologické stanice VOVN k řešení vzniklé epidemické situace.

V místech zdravotnických ztrát VOVN třídí raněné a zasažené, poskytuje jim první lékařskou pomoc a zabezpečuje jejich odsun do nejbližších zdravotnických zařízení teritoria (VN, PVN, ON). Přitom k léčení lehce raněných může využívat i nejbližších vojenských ošetřoven. Po napadení biologickými bojovými prostředky nebo při vzniku epidemického ohniska vede výjezdní skupina hygienicko-epidemiologické stanice VOVN hygienicko-epidemiologický průzkum a odebírá vzorky, které laboratorně zpracovává.

Úkoly vojenské dopravy v rámci kraje zabezpečuje Krajská správa vojenské dopravy (KSVD), kterou přímo řídí týl okruhu.

Úkoly spojené s ostatními oblastmi týlového zabezpečení řídí přímo jednotlivé složky týlu okruhu. Ukazuje se potřeba vybavit KVS působností i v tomto směru zejména v zájmu plnění úkolů v souvislosti s výstavbou nových útvarů a svazků a dále pak k řešení úkolů, spojených s přesunem a pobytem svazků a útvarů na teritoriu kraje. Rozsah zásob zanechaných v posádkách po odchodu vojsk vyžaduje, aby byl i na stupni kraje orgán, který by zabezpečil jejich evidenci a organizované využití. Pro manévr těmito zásobami v rámci kraje podle dispozic a potřeb týlu okruhu jsou plně využitelné prostředky automobilů jednotek KVS.

Zabezpečení pořádku v týlovém pásmu

V soudobých operacích se do značné míry stírá rozdíl mezi válčištěm a zápolím. Působení nepřítel se neorientuje jen na prostor bezprostřední bojové činnosti vojsk, ale i prostory operačního týlu a teritoria. V podmínkách středoevropského válčiště navíc dochází k překrývání týlového pásma operačních svazků s teritoriem státu. Organizované a včasné plnění všech úkolů týlového zabezpečení polních vojsk vyžaduje zabezpečení nezbytného stupně pořádku v týlovém prostoru vojsk.

Udržení pořádku v týlovém prostoru vyžaduje vysokou organizovanost činnosti, neustálý přehled o situaci, úzkou součinnost všech orgánů, svazků, útvarů a zařízení v daném prostoru a uskutečňování opatření, která maximálně omezí činnost nepřítel a vytvoří podmínky pro plynulou činnost týlu k neselehávajícímu zabezpečení vojsk.

Hlavním prostředkem udržení pořádku v týlovém pásmu jsou útvary ochrany týlu

a v podmínkách teritoria také pohotovostní oddíly a státní útvary.

Hlavními úkoly těchto útvarů jsou zejména

— ochrana a obrana nejdůležitějších komunikací a zvláště důležitých objektů,

— boj s nepřátelskými záškodnickými skupinami,

— udržování pořádku ve stanoveném prostoru,

— a také organizace a zabezpečení shrmaždišť válečných zajatců a spoluúčast na zabezpečení evakuace přífrontového pásma.

Ochranu komunikací zabezpečuje v úzké součinnosti se silničními útvary. Mezi zvlášť důležité objekty je třeba zahrnout také prostory zásobovacích základů, trasy produktovodu, objekty na železnici včetně vykládacích stanic a výdejen materiálu.

K úplnému zabezpečení těchto úkolů nebude dostatek sil a prostředků. Některé objekty zabezpečíme v plném rozsahu, jiné pouze částečně sledováním a plánovaným variant zásahů. Přitom zásadní význam má pohotovost dostatečných sil a prostředků v záloze vhodně rozmístěných podle předpokládaných zásahů.

Proti jednotkám a skupinám nepřítele rozptýleným v týlovém pásmu bojují vyčleňené útvary podle zvláštní taktiky, která využívá zejména metody vyhledávání, blokování, obklíčování a pronásledování. K úspěšnému plnění úkolu musí tyto jednotky ovládat boj v noci, v lese, ve městě, používat lsti a projevovat vynalézavost bez jakýchkoliv šablon, znát taktiku záškodnických skupin a dobře se orientovat v terénu a místních poměrech.

Dosažení plného úspěchu v ozbrojeném střetnutí vyžaduje komplexní přístup a plné zapojení všech složek státu, v podmínkách ozbrojených sil pak zejména úzkou součinnost polního i územního sledu při prioritě úkolů zabezpečení polních vojsk.

Zkušenosti z operačních cvičení ukazují, že zůstává řada rezerv ve využití orgánů teritoria k uvolnění maxima sil a prostředků polních vojsk k zničení nepřítele. Řešení těchto otázek přispěje k dalšímu zvýšení bojeschopnosti a je plně v souladu s leninským chápáním úkolů obrany socialistického státu.

Úkolem útvarů ochrany týlu v součinnosti s útvary teritoria je také zabezpečení odsunů a střežení zajatců. Tento úkol zatím málo procvičujeme a málo využíváme zejména prostředků a sil teritoria.

Na vytvoření podmínek pro zabezpečení pořádku v týlových pásmech má svůj vliv také stupeň vysídlení (evakuace) obyvatelstva z přífrontového pásma a ze stanovených prostorů v týlu vojsk. Evakuace se může uskutečnit jak na vlastním území, tak na území nepřítele obsazeném vlastními vojsky s cílem vytvořit vhodné podmínky pro manévr vojsk, ztížit podmínky pro špionážní a diverzní činnost a v neposlední řadě také předejít obětem v řadách civilního obyvatelstva. Vysídlení probíhá na základě rozhodnutí vojenské rady frontu či armády do hloubky 50 i více km. Štáb týlu zpracuje plán vysídlení, který po schválení velitele předává k realizaci vykonavatelům, orgánům místní moci, místním vojenským velitelům a velitelstvím útvarů obrany. V plánu stanoví osady k vysídlení, potřebu a zabezpečení dopravních prostředků pro přepravy osob a materiálu, komunikace, materiální, technické a zdravotnické zabezpečení a opatření k ochraně majetku zanechaného na místě. Podíl jednotek a útvarů ochrany a jednotek teritoria bude spočívat zejména v zabezpečení pořádku a organizovanosti a v kontrole realizace plánů vysídlení. Přitom tyto úkoly budou plnit v součinnosti se silničními orgány, s orgány lidosprávy a s orgány vojenské správy území.

Všechna tato opatření jsou zvláště naléhavá v podmínkách rozsáhlé snahy potenciálního protivníka o využití všech prostředků diverze.

Práce v terénu

Redakčně zpracovaný a zkrácený článek generálplukovníka V. Z. Jakušina, uveřejněný v sovětském časopise „VOJENNAJA MYSL“ čís. 10/77.

Soudobá bojová činnost se vyznačuje výjimečnou dynamičností, vysokou manévrovostí, intenzitou, rychlými a náhlými změnami situace, velkým prostorovým rozmachem. Všechno to, dále i značné zvýšení rozsahu informací a nebyvalé zkrácení času potřebného na organizaci bojové činnosti nesmírně ztížilo práci velitelů a štábů a klade na jejich činnost neustále vyšší požadavky.

Jde zejména o zvýšení kvality splnění všech opatření při organizaci bojové činnosti, zdokonalování metod práce při přijetí rozhodnutí, plánování operace a boje, způsobů doručení bojových úkolů podřízeným vojskům, organizaci součinnosti atd.

Jedním z důležitých a velmi odpovědných opatření, které podstatně ovlivňuje kvalitu organizace bojové činnosti vojsk a nakonec i úspěšné plnění stanovených úkolů v útoku a obraně, je práce velitelů a dalších funkcionářů v terénu.

— ☆ —

Velitelé získávají schopnost dovedně a tvrdě velet vojskům v různých podmínkách situace praxí. Toto plně platí i na umění organizovat bojovou činnost, které prošlo složitou a těžkou cestou rozvoje v letech Velké vlastenecké války. V prvním jejím období, vzhledem k nedostatku bojových zkušeností, nedoceníli důležitosti přijatých rozhodnutí, stanovení bojových úkolů a organizace součinnosti bezprostředně v terénu, vojska častokrát nedosahovala plánovaných cílů a měla nedůvodněné ztráty.

V souvislosti s tím Hlavní stan vyžadoval, aby velitelé armád, divizí, pluků a praporů přijímali všechna rozhodnutí jen po osobní a pečlivě organizované rekonoskaci nepřítelů v terénu, a trval na tom, aby v jejím průběhu osobně studovali nepřítel, jeho uskupení, ale také těrér na směru hlavního úderu.

Je pochopitelné, že zásadní změny v činnosti velitelů a štábů se ihned neprojevily. Někteří velitelé svazků a útvarů stále ještě nedostatečně organizovali boj. Před zahájením útoku neorganizovali vždycky podrobnou rekonoskaci, neřešili součinnostní otázky v terénu; to se záporně projevilo v činnosti pěchoty, dělostřelectva a tanků.

Směrnice Hlavního stanu v dalším období měly důležitou úlohu při zdokonalování metod práce velitelů při organizaci bojové činnosti. Ve druhém období války, ale zejména v její závěrečné etapě, každé operaci a boji předcházela pečlivá práce velitelů v terénu.

V podmínkách plánované přípravy útočné operace byly plánovány výjezdy různých kategorií důstojníků a rekonoskačních skupin do terénu v různé době a rozdělovány časově od 8 dnů do jed-

noho měsíce. Tak např. při přípravě útočné operace v Bělorusku v létě roku 1944 v 1. pobaltském frontu bylo vyčleněno na velitelský průzkum a organizaci součinnosti:

— veliteli, štábu frontu a náčelníkům druhů vojsk 4 dny;

— velitelům, štábům armád, náčelníkům druhů vojsk a služeb a velitelům posilových prostředků 3 dny;

— zbývajícím stupňům velení — od velitelů sborů po velitele praporů po 2 dnech každému.

V průběhu práce v terénu byla věnována značná pozornost **studiu nepřítel**e. Např. při přípravě útoku byl podrobně zkoumán charakter obrany nepřítel, přesný průběh předního okraje, systém palby a zátarasů, byla určována slabá místa, mezery, odkryté boky atd. Všechny druhy průzkumu, včetně rekognoskace, zjišťovaly skutečné rozmístění palebných prostředků a objektů obrany nepřítel. To umožňovalo organizovat jejich spolehlivější ničení a napomáhalo úspěchu útoku.

Neméně důležitý význam v průběhu rekognoskace mělo **studium terénu**, protože terén značně ovlivňoval volbu směru hlavního úderu a použití jednotlivých druhů vojsk.

Podrobné studium terénu nejen že umožňovalo upřesnit dříve přijaté rozhodnutí ve vztahu ke směru hlavního úderu a obsahu bojových úkolů, ale také často vynutilo změnit původní zámýsl.

Zvláště podrobně a důsledně byly v terénu řešeny **součinnostní otázky**. V armádě byla obvykle organizována po obdobích operace, podle objektů, směrů a času. Nejpodrobněji byla činnost vojsk sladěna na dobu průlomu taktické hloubky obrany.

Celá práce, spojená s organizací součinnosti, byla jakoby rozdělena na dvě období. Nejdříve velitel armády na VS vyhlásil rozhodnutí na mapě, určil bojové úkoly velitelům sborů, náčelníkům druhů vojsk a služeb a vydal krátké pokyny o způsobu součinnosti sil a prostředků v průběhu útoku. Na rekognoskaci velitel armády upřesnil rozhodnutí v terénu a současně podrobně organizoval součinnost.

Součinnost nesměla být formální a povrchní. V této složité a odpovědné práci není a nemůže být maličkostí, které by velitel mohl opomenout.

Při praktickém řešení značného množství součinnostních otázek v terénu bylo nutné, aby:

— velitelé svazů a vševojskových svazků vydali přesné a jasné pokyny podřízeným velitelům a velitelům součinnostních

svazků a útvarů, náčelníkům druhů vojsk a služeb nejen o podstatě určených úkolů, ale také o způsobu jejich plnění, formách a metodách součinnosti, často do všech podrobností, charakteristických pro každé období plánované operace (boje);

— podřízení velitelé a velitelé součinnostních svazků a útvarů, náčelníci druhů vojsk a služeb přesně odpovídali na otázky vševojskového velitele, jak plánují plnit stanovené úkoly, aby přesně dohovoreli a vzájemně sladili bojové úkoly a způsoby jejich splnění;

— štáby všech druhů vojsk, zvláště vševojskové odpovědně pracovaly na přípravě a včasném zpracování dokumentů a různých pokladových materiálů; přesně zpracovaly zápis pokynů velitele pro organizaci součinnosti, prověřily pochopení podrobností součinnosti u podřízených, u velitelů součinnostních svazků a útvarů a představitelů jejich štábů.

Velitelé součinnostních svazků a útvarů a důstojníci jejich štábů, účastníci velitelského průzkumu nadřízeného velitele, měli být připraveni:

— zdůvodnit všechna opatření z hlediska plnění společného úkolu;

— klást otázky, které se týkaly společné činnosti;

— docílit správného pochopení pokynů nadřízeného velitele pro organizaci součinnosti;

— předložit potřebné podklady a počty k bojovému použití druhů vojsk, údaje o bojovém a početním stavu atd.

Zodpovědná předběžná příprava na práci v terénu, výborná znalost vlastních bojových úkolů, správné chápání operačního zámýslu nadřízeného velitele — to vše zabezpečovalo pracovní a konkrétní charakter společné práce velitelů a štábů na součinnosti. Existoval ve válce získaný názor na to, že na organizaci součinnosti není nikdy nadbytek času, dokonce ani v dlouhotrvající době na přípravu operace.

Ve válce byla zvláště kladně hodnocena činnost těch vševojskových velitelů, kteří v přípravném období věnovali hlavní pozornost praktické pomoci při organizaci součinnosti na velitelském stupni prapor — baterie — tanková rota, tj. na tom stupni, na kterém vzniká, je veden a končí bezprostřední boj.

Velitelé v závislosti na situaci používali různé metody organizace součinnosti. V jednom případě osobně vedli celou práci metodou vydávání pokynů. Přitom velitel v první řadě vysvětlil cíl součinnosti, probral možný charakter činnosti nepřítel a způsoby jeho zničení. Potom

vydal pokyny pro sladěné úsilí vojsk při plnění každého jednotlivého úkolu.

Často byly součinnostní otázky řešeny metodou válečné hry, kdy na každé jednotlivé období byla vytvořena taktická situace a byl stanoven možný charakter činnosti stran.

Důležitá úloha při zabezpečení organizace součinnosti patřila štábu, který obvykle:

— připravoval údaje o situaci a počty nutné pro velitele ke sladění činnosti vojsk co do cíle, času, místa a způsobu splnění bojových úkolů;

— dohovořoval všechny otázky s náčelníky druhů vojsk, služeb a se sousedy;

— doručoval všechny pokyny velitele vojskům;

— kontroloval práci podřízených atd.

Nejdůležitější otázky součinnosti obsahovala plánovaná tabulka boje, kterou zpracovával štáb společně s náčelníky druhů vojsk a služeb za řízení náčelníka štábu nebo náčelníka operačního oddělení. V ní byla zakotvena činnost vojsk v době dělostřelecké a letecké přípravy útoku, při průlomu hlavního a druhého pásma obrany, při obsazení důležitých prostorů [čar] v hloubce, při zasazení rychlé skupiny do průlomu atd.

Plánová tabulka obsahovala i takové otázky, jako nové podřízení dělostřelctva, ženijních vojsk, způsob použití ADS a PLDS, dále varovné signály, signály pro označení vojsk, součinnostní signály mezi pěchotou, tanky a dělostřelctvem.

V soudobé válce bude probíhat činnost velitele a štábu v napjatější, mnohotvárnější a složitější situaci. Vyplyvá to především z většího rozsahu a ze složitosti úkolů při přípravě k bojové činnosti, dále také z pronikavého snížení doby potřebné na splnění těchto opatření.

V těchto podmínkách bude účelné, aby velitelé a štáby používali takových metod práce, která jim umožní plně, v krátké době a vysoce kvalitně řešit všechny otázky, spojené s organizací bojové činnosti, a současně podřízeným vojskům vytvořit podmínky pro jejich plodnou práci ve prospěch splnění bojových úkolů. Zejména schopnost velitelů operativně přijímat zdůvodněná rozhodnutí a štábů rychle plánovat bojovou činnost a doručovat úkoly podřízeným vojskům mají důležitý význam pro úspěšnou činnost vojsk v jakémkoli druhu boje.

Cvičení posledních let svědčí o tom, že většina velitelů a štábů, při tvůrčí realizaci bohatých zkušeností Velké vlastenecké války, dovedně organizuje práci k přípravě bojové činnosti, dosahuje pronikavého zkracování času na uskutečnění jednotlivých opatření. Dosahuje toho díky přesnému plánování všech opatření, širokému zavedení prostředků automatizace a mechanizace pro přípravu různých operačně taktických propočetů a podkladových materiálů.

Přitom má důležitou úlohu, tak jako i dříve, všestranná organizace bojové činnosti bezprostředně v terénu. Ta přináší své kladné výsledky. Zorganizuje-li velitel do zahájení boje podrobnou práci v terénu, potom jeho jednotky, útvary a svazky většinou působí přesvědčivě, cílevědomě a vyznačují se sladěnou činností.

Současně s tím však se setkáváme v praxi vojskových cvičení s fakty, kdy v zájmu zkrácení času na organizaci bojové činnosti velitelé často upouštějí od práce v terénu. Je pochopitelné, že v důsledku omezeného času, který budou mít vojska k dispozici na přípravu bojové činnosti, nebude vždy možné vyjet do terénu. To však vůbec neznamená, že musíme docela ignorovat tuto práci.

Její potřeba i v soudobých podmínkách je mimo vši pochybnost. Ve všech případech velitelé jednotek, útvarů a svazků se musí snažit, aby kdykoli hledali možnost organizovat bojovou činnost v terénu.

Zkušenosti z bojové činnosti v lokálních válkách, ale i praxe vojskových cvičení ukazují, že přezíravý vztah k práci v terénu a snahy úplně se jí zříci mají neblahé následky.

V soudobých podmínkách mají výjimečný význam všestranné studium a zhodnocení nepřítele, které nám umožňují zjistit jeho sestavu a uskupení, možný charakter činnosti atd. Je pochopitelné, že mnohé z těchto otázek mohou být řešeny ve štábu nebo na velitelském stanovišti jako výsledek studia a analýzy průzkumových informací. V celé řadě případů však se nemůžeme obejít bez výjezdu do terénu. Například při přípravě útoku i v soudobých podmínkách je velmi složitým problémem průlom obrany nepřítele. Největší potíž tkví v organizaci spolehlivého ničení nepřítele palbou a v nejúčinnějším využití vlastních palebných prostředků. Toho můžeme dosáhnout dokonalým zjištěním skutečného rozmístění obrněných cílů, protitankových a jiných prostředků v obraně nepřítele a určením

způsobů jejich ničení bezprostředně v terénu.

Terén i v současných podmínkách má velký vliv na charakter bojové činnosti vojsk.

Ze zavedení raketových jaderných zbraní do výzbroje a jejich dalšího rozvoje vyplývá jako jeden z hlavních úkolů zhodnocení terénu z hlediska zabezpečení ochrany proti zbraním hromadného ničení nepřítele a neúčinnější použití vlastních jaderných zbraní. To podmiňuje zcela jiný přístup ke zhodnocení taktických vlastností terénu.

Sírokové používání obojživelných a aeromobilních prostředků v lokálních válkách na obou stranách ukázalo, že je velmi relativní v těchto podmínkách hovořit o samotném pojmu „těžkodostupný terén“. To znamená, že i z tohoto hlediska jsou nutná nová kritéria zhodnocení terénu.

V dnešních podmínkách nestačí přibližné zhodnocení terénu, ale přesná, podrobná kvalitativní a kvantitativní charakteristika fyzických zeměpisných podmínek, protože dovedné využívání vlastností terénu podstatně snižuje ztráty vojsk dokonce i v ženině nevybudovaném terénu, značně zmenšuje rozsah ženiných prací a zvyšuje účinnost použití všech prostředků palebného ničení.

Terén po jaderných výbuších se viditelně změní na poměrně velké ploše -- deformuje se reliéf, vytvářejí se značné prostory závalů, požárů atd. Proto má důležitý význam předvídání a zhodnocení ženiní a radiální situace a na základě toho upřesnění vedení bojové činnosti (ochrany vojsk) v daných podmínkách.

Rozsáhlá mechanizace a motorizace pozemních vojsk, jejich vyzbrojení těžkou a rozměrnou raketovou technikou, dále i potřeba přesunout v co nejkratší době na velké vzdálenosti značné množství vojsk a bojové techniky staví do přední úkol zhodnocení terénu z hlediska jeho průchodnosti, charakteru a hustoty silniční sítě v pásmu bojové činnosti.

Průchodnost terénu je důležité brát v úvahu při volbě směru hlavního úderu, stanovení šířky pásma útoku a úseku průlomu a rovněž při organizaci manévru vojsk, při volbě přisunovaných a odsunovaných cest.

V současné době má velký význam maskování. Dovedné využívání přirozených maskovacích vlastností terénu a dodržování pravidel a požadavků maskovací kázně u vojsk napomáhají utajit objekty nejen proti vizuálnímu pozorování nepřítele, ale s využitím různých technických prostředků i proti jeho průzkumu.

Cvičení „Karpáty“ znovu potvrdilo, že

úspěch boje v mnoha směrech závisí na umění velitelů všech stupňů využít ve svůj prospěch přirozené úkryty a maskovací vlastnosti terénu.

Jedním z úkolů, který se týká studia terénu, je určení opatření k ženinímu zabezpečení bojové činnosti vojsk. Vševojskový velitel musí především znát:

- charakter přirozených a umělých úkrytů, překážek, způsoby jejich překonávání a rovněž možnosti jejich využívání v průběhu bojové činnosti k ochraně proti zbraním hromadného ničení;
- stav zdrojů vody;
- charakter půdy atd.

Vzhledem k tomu, že terén je prvkem situace, každý velitel má zájem, aby napomáhal splnění bojového úkolu. Jednotlivé druhy vojsk jsou různým způsobem nezávisle na terénu a maskování, mají požadavky na potřebnou průchodnost, možnost vedení palby atd.

Každý druh vojska hodnotí terén z hlediska specifiky vlastní výzbroje a bojové techniky. Stupeň podrobnosti hodnocení terénu na různých velitelských stupních může být různý a je závislý především na charakteru a rozsahu plněných úkolů. Např. velitele jednotek a útvarů zajímají podrobné zprávy o terénu, velitele svazků a svazů mohou uspokojit obecnější údaje, ale o rozsáhlejšího prostoru.

Zmíníme se nyní o vlivu terénu na volbu směru hlavního úderu, protože stanovení nejvýhodnějšího směru je podstatou každého zámyslu a rozhodnutí, hlavním článkem plánů přípravy a vedení válečné činnosti jakéhokoli rozsahu.

Jedním z hlavních a v mnoha případech rozhodujícím faktorem při volbě směru hlavních úderů je sestava, situace sil a charakter činnosti nepřítele, který tvoří objekt použití vlastních sil a prostředků. Současně s tím podstatný význam pro volbu směru hlavních úderů má zhodnocení terénu. V letech Velké vlastenecké války při volbě směru hlavních úderů frontů a armád byly podmínky terénu zpravidla hodnoceny především z hlediska použití tankových vojsk. Prvořadý význam měly nejčastěji ty směry, kde terén nejlépe zabezpečoval úspěšné použití značného množství tanků, dále jejich skryté soustředění a rozvinování, jejich manévry v operační hloubce nepřítele. To však nebylo šablonou. V některých případech, v souladu se situací, k vedení hlavního úderu dokonce proti silnému uskupení nepřítele byly voleny i takové směry, které nebyly nejvýhodnější pro útok tanků, ale zabezpečovaly dosažení překvapivého úderu.

Jedním z nejdůležitějších a nejrozšíře-

nějším zdrojem pro získání podkladů o terénu je topografická mapa. Umožňuje včas prostudovat terén v jakémkoli rozsahu, na jakoukoli vzdálenost od vojsk a v kterékoli roční a denní době. Tento způsob však má své nedostatky: mapy jsou zpravidla připravovány dříve a vzhledem k možným změnám terénu mohou rychle zastarat a jejich obsah nebude odpovídat skutečnosti.

Zejména proto na rekognoskaci můžeme podrobněji a bezprostředně zkoumat terén a organizovat bojovou činnost.

Zkušenosti ze cvičení svědčí o tom, že v současných podmínkách, kdy se zvětšil rozsah úkolů, řešených v průběhu práce v terénu, a kdy se současně zkracuje doba k jejímu vykonání, výjezd velitele na rekognoskaci má své opodstatnění v tom případě, je-li dokonale **zplánován a připraven**. Přitom v závislosti na situaci je účelné, aby velitelé svazků a zvláště armád (frontů) vyjžděli do terénu zpravidla k upřesnění přijatého rozhodnutí a na součinnost jen k tomu okruhu otázek, které mají bezprostřední vztah k podmínkám terénu.

Na základě analýzy zkušeností z války a cvičení můžeme doporučit toto pořadí práce na rekognoskaci.

Práce začíná orientací. Potom je výhodné upřesnit zprávy o nepříteli, průběh předního okraje obrany, přístupy k němu, zátarasy a překážky, rozmístění opěrných bodů a palebných prostředků, zvláště protitankových, odkryté boky a mezery a dále silná a slabá místa v obraně nepřítel. Přitom nemá smysl poslouchat rozsáhlé informační zprávy. Základem musí být metoda krátkých dotazů: na zadané otázky (kde probíhá přední okraj obrany, kde jsou rozmístěny opěrné body, palebné prostředky atd.) krátce odpovídá sám velitel svazku, útvaru nebo náčelník (důstojník) průzkumu.

V dalším se zpravidla upřesňují objekty, které budou ničeny palbou ze zakrytých palebných postavení a přímou palbou, pásma útoku, směr hlavního úderu, úseky průlomu, bojové úkoly podřízeným vojskům, palebná postavení raketových vojsk a dělostřelectva atd.

Upřesnění os přesunu a výchozího čar (míst), určené opatření pro jejich přípravu, organizaci pořádkové a regulační služby zabezpečují většinou samostatné rekognoskační skupiny.

Náčelníci druhů vojsk a služeb upřesňují v terénu způsob činnosti útvarů a jednotek a dále nejdůležitější opatření k ochraně proti ZHN a opatření dalších druhů zabezpečení.

Zvláštní význam má práce v terénu při

organizaci součinnosti. Velitelé a štáby v boji mají mnoho různých úkolů. Všechny se však uskupují kolem jedné ze zásadních otázek — **součinnosti**. Jen tehdy může být dobře organizována bojová činnost, bude-li splněna tato základní podmínka. Vojska mohou být plně zabezpečena všemi nutnými zásobami, může být zpracován smělý a originální záměr, vojska mohou být plně bojeschopná a přesto nebudou mít úspěch, nebude-li řešena tato zásadní otázka.

Výrok A. V. Suvorova, že „každý voják musí chápat svůj manévru“ zůstává neotřesitelným pravidlem i při organizaci součinnosti v soudobých podmínkách.

Zkušenosti ze cvičení ukazují, že zdaleka ne všichni velitelé ovládají umění organizovat součinnost. Na jednom cvičení velitelé svazků a útvarů se snažili dotazy podřízených velitelů a náčelníků druhů vojsk a služeb upřesnit způsob činnosti sil a prostředků v útoku co do čar a času. Přesto to nemělo očekávaný účinek, protože účastníci součinnosti neznali podrobně celkový záměr velitele a předpokládaný průběh bojové činnosti, nikdo nebyl schopen správně vysvětlit, jak nejlépe použít podřízené útvary a jednotky ve sladěné činnosti s jinými silami a prostředky v jednotlivých obdobích bojové činnosti.

Součinnost musíme proto organizovat po upřesnění rozhodnutí a úkolů vojsk v terénu. Přitom je velmi důležité sladit činnost vojsk s údery všech prostředků ničení, dále mezi sebou a se sousedy při ničení nepřítelů na předním okraji a při rozvíjení útoku v hloubce. Musíme přesně sladit způsob přesunu a rozvinování vojsk, překonávání zátarasů a překážek před předním okrajem a v hloubce obrany, součinnost s letectvem atd.

Je pochopitelné, že všechny tyto otázky můžeme řešit jen na určitém úseku a do malé hloubky terénu, který je ze stanoviště vidět. Proto, abychom mohli plně organizovat součinnost, je účelné v práci pokračovat na plastickém stole. V současných podmínkách, na rozdíl od podmínek minulé války, velitel svazku a tím více velitel svazu nebude schopen podrobně a konkrétně probírat všechny otázky součinnosti sil a prostředků bezprostředně v terénu.

Uvedeme jednu z možných metod této práce. Velitel při vysvětlování předpokládané činnosti vlastních vojsk a možné činnosti nepřítelů popisuje jakýsi model operace (boje), určuje čas, objekty a způsoby činnosti druhů vojsk letectva, speciálních vojsk a sladěje je s činností vševojskových svazků a útvarů na hlavním směru.

Sám přitom může ukazovat na plastickém stole způsob činnosti, síly a prostředky, které se zúčastňují plnění konkrétních úkolů, sladit jejich činnost co do úkolů, čar (objektů) a času, nebo vyslechnout krátké informace náčelníků druhů vojsk a speciálních vojsk, představitele letectva a dosáhnout tak správného pochopení úkolů a úlohy podřízených svazku (útvarů).

Součinnost zpravidla organizujeme do celé hloubky operace, nejpodrobněji do hloubky bližšího úkolu a zvláště na první den boje, zejména v případě, že budeme v tento den prolamovat připravenou obranu nepřítele nebo provádět násilný přechod vodní překážky.

Dů všech podrobností organizujeme boj na taktickém stupni. Velitelé praporů a rot v průběhu práce v terénu musí dosáhnout toho, aby velitelé podřízených, přidělených a podpůrných jednotek dobře znali orientační body v úseku útoku praporu (roty), průběh předního okraje obrany nepřítele, rozmístění jeho opěrných bodů a palebných prostředků, zvláště protitankových, které z nich a kdy budou ničeny prostředky nadřízeného velitele, které vlastními prostředky atd.

K zabezpečení úspěchu je velmi důležité znát, kde a jaké má nepřítel zátarasy, palebná postavení dělostřelecká a čas jejich zaujetí, směry útoku, úkoly a osy přesunu, čary rozvinování, sesednutí a zteče motostřeleckých jednotek, místa průchodů v minových polích i způsoby jejich označení, kdo, kdy a kterými průchody bude procházet, způsob činnosti jednotek při ovládnutí opěrných bodů nepřítele atd.

Je nesporné, že rozhodující úloha při zvyšování účinnosti práce v terénu patří štábu. V souladu s pokyny velitele rozpracovává štáb podrobný plán rekognoskace, který obsahuje:

- složení skupiny a vyčleněné dopravní prostředky;
- dobu zahájení a ukončení práce;
- osy přesunů, místa, dobu setkání s veliteli svazků (útvarů), způsob udržování spojení s nadřízeným velitelem a podřízenými vojsky;
- síly a prostředky obrany a ochrany a opatření k zabezpečení tajnosti práce atd.

Práci je účelné plánovat tak, aby po ukončení rekognoskace velitele armády s veliteli divizí dostavili se na určené místo velitelé pluků, a po ukončení rekognoskace velitelů divizí s veliteli pluků, velitelé praporů atd.

Nejsou vyloučeny ani jiné metody práce v terénu, jako např. krátkodobý výjezd do pásma pluků a divizí prvního sledu.

Ještě se zmíníme několika slovy o práci v terénu v průběhu bojové činnosti. Zkušenosti z války svědčí o tom, že rychlý sběr a zhodnocení údajů situace, včasné přijetí rozhodnutí a jeho doručení vojskům jsou nejdůležitějšími podmínkami úspěchu při velení vojskům. Mnozí velitelé armád získávali ve válce zprávy o situaci bezprostředně od velitelů sborů, divizí a někdy i pluků, které působily na směru hlavního úderu. To umožňovalo rychle reagovat na změny v situaci, přijímat rozhodnutí a v krátké době prosazovat do života plánovaná opatření.

Široce se vžila ve válce i taková metoda práce velitele armády jako je osobní styk s veliteli divizí v průběhu bojové činnosti. To umožňovalo nejen včas určovat úkoly, ale také ukazovat způsoby jejich splnění, podrobně probírat v terénu důležité otázky součinnosti a zabezpečení bojové činnosti. Tento způsob práce byl velmi účinný zvláště při zasazování rychlých skupin nebo druhých sledů do sražení, při odrážení protiztečí nepřítele atd.

V soudobých podmínkách bude mít bezprostřední práce velitele v terénu v průběhu bojové činnosti rovněž důležitou úlohu. Také dnes v průběhu operace je hlavní živé velení podřízeným vojskům a organizátorská práce spojená se splněním přijatého rozhodnutí.

Zkušenosti svědčí o tom, že za jakékoli situace, bez ohledu na používané prostředky velení, pásmo bojové činnosti a složitost podmínek, aby osobně viděl bojiště na rozhodujícím úseku (směru). To mu umožní rychle reagovat na všechny změny v situaci, působit na morální a psychologický stav podřízených a vyžadovat splnění určených úkolů.

Práce v terénu je tedy důležitou součástí opatření při organizaci bojové činnosti.

Změny ke kterým došlo ve vojenství v posledním desetiletí, nesnižily, ale naopak zvýšily úlohu a vliv správného zhodnocení charakteru terénu při plánování činnosti vojsk.

Účinnost této práce je závislá především na kvalitě jejího plánování na všech stupních velení a na dovednosti velitele a štábu tuto práci řídit.

Práce v terénu, tak jako i další jiná opatření při přípravě bojové činnosti, musí být plně zabezpečena celým komplexem technických prostředků pozorování a spojení, které má štáb k dispozici, potřebnými propočty a podklady.

z kapitalistických armád

CHARAKTERISTIKA EKONOMICKÉHO POTENCIÁLU STÁTŮ NATO

Nadporučík

PhDr. Jan Šelešovský, CSc.

Hlavním vojenskopolitickým seskupením mezinárodního imperialismu je pakt NATO. Od roku 1949 do konce roku 1977 vynaložily státy NATO na zbrojení astronomickou částku 2 438,2 miliard dolarů; z toho na evropské země připadlo 649,9 miliard dolarů. Je to více než bylo vydáno na I. a II. světovou válku dohromady. Severoatlantický pakt má asi 4,8 miliónu vojáků, 22 652 tanků, 9 504 bojových letounů, 1 600 válečných lodí a ponorek s jaderným potenciálem, který přesahuje 8 000 miliónů tun tritolové výbušniny.

Severoatlantický pakt sdružuje kromě Japonska nejvyspělejší kapitalistické státy, mimo jiné, všechny tři kapitalistické jaderné mocnosti. Země NATO vyrábějí okolo 70 % průmyslové výroby kapitalistického světa, víc jak 80 % produkce strojírenského průmyslu, 78 % elektrické energie a 77 % ocele. Mají i značné surovinové zdroje. Podílejí se např. 88,5 % na zjištěných zásobách černého uhlí kapitalistického světa, 66,1 % na zásobách zinku, 55,9 % na zásobách olova, 51,7 % na zásobách uranové rudy atd. Disponují i významnými lidskými zdroji, které činí 560 miliónů obyvatel.

Válečně ekonomický potenciál bloku se tak opírá o silnou a vyspělou ekonomickou bázi. Pozůstává ze dvou ekonomických komplexů:

- severoamerického, reprezentovaného Spojenými státy a Kanadou (spolu se podílejí na průmyslové výrobě kapitalistického světa téměř 40 %);

- západoevropského, který tvoří evropské členské země NATO (asi 30 % podílu na průmyslové výrobě kapitalistického světa).

Zatímco země Západní Evropy představují nejbližší válečně ekonomickou základnu NATO, nástupiště proti socialistickým zemím a předpokládané nejdůležitější válčiště, tvoří severoamerický komplex a v něm především USA hlavní válečně ekonomickou základnu NATO.

Spojené státy disponují s dvěma pětinami ozbrojených sil NATO a 97 % jaderných zbraní. Mají největší ekonomické, vědeckotechnické a technologické předpoklady pro konstrukci a výrobu nej-

Srovnání Severoamerického a evropského komplexu NATO

	Území v mil. km ²	Obyvatelstva v mil.	Podíl na průmyslové výrobě kapitalistického světa v %	Počet ozbrojených sil v tis.	Podíl na JZ NATO v %	Vojenské výdaje v roce 1977 v mlrd US dol.	Vojenské výdaje 1949 až 1977 v mlrd. US dol.	Podíl na výrobě materiálně technických prostředků ozbrojeného zápasu v příští možné válce (předpoklad v %)
Severoamerický komplex	19	240,4	40	2168	97	115,6	1788,3	až 90
Evropské státy NATO	3	320,5	30	2655	3	52,3	649,9	10
NATO celkem	22	560,9	70	4823	100	167,9	2438,2	100

modernějších prostředků ozbrojeného zápasu. Podílejí se 80–85 % na produkci leteckého a raketového průmyslu kapitalistického světa; přitom některé typy raket, jako jsou mezikontinentální a balistické, vyrábějí USA. Mají také největší surovinové a energetické zdroje NATO. Např. na zásobách černého uhlí kapitalistického světa se podílejí víc jak třemi čtvrtinami a na zásobách uranové rudy téměř polovinou. V budoucí možné válce budou Spojené státy hlavní tylovouází NATO. Podle některých západních vojenských odborníků budou v případě světového válečného konfliktu vyrábět až 9/10 materiálně technických prostředků pro vedení ozbrojeného zápasu armádami NATO.

Vývoj ekonomiky států NATO po II. světové válce probíhal pod silným vlivem socialistického společenství v podmínkách nastupující vědeckotechnické revoluce. Ncvá úloha vědy, nové pracovní prostředky, technologické postupy, změny v surovinové energetických zdrojích, kvalitativně nové prvky v procesu řízení, to vše vedlo k přestavbě celého systému výrobních sil kapitalistických států. Obnovování a rozšiřování výrobního aparátu v zemích NATO se uskutečnilo na nové technologické bázi. Nadále pokračuje proces koncentrace a centralizace výroby a kapitálu. Např. v USA na 50 největších monopolů připadá víc jak 1/3 průmyslové produkce. V oblasti zbrojní výroby 100 podniků plní okolo 70 % zbrojních zakázek.

Nejcharakterističtější rysem jsou změn-

ny v odvětvové struktuře národního hospodářství, které mají závažný vliv na proces militarizace a vytvářejí podmínky pro úspěšnou organizaci válečného hospodářství. Dynamicky se rozvíjejí zejména nová vojenská odvětví jako je jaderný, letecký, raketový a elektronický průmysl, dále odvětví materiálně technické základny rozvoje celého národního hospodářství a vojenského sektoru zvláště jako je strojírenství, chemický průmysl a energetika. Produkce vojenského určení tvoří relativně vysoký podíl na úhrnné průmyslové výrobě. V USA dosahuje 20 % [v některých letech se blížil až 30 %, ve Velké Británii 10 %, ve Francii 7 % a v NSR 5–6 %]. (V období mezi dvěma světovými válkami nepřekročil podíl zbrojní produkce, kromě fašistického Německa, 3 % z objemu úhrnné průmyslové výroby.) Ve Spojených státech pracuje téměř úplně pro vojenské účely jaderný průmysl, 90 % leteckého a raketového průmyslu, 60 % z loďařského průmyslu a 40–50 % radioelektronického průmyslu. Státně monopolistický kapitalismus, který se definitivně zformoval po II. světové válce v důsledku spojení síly státu se silou monopolů, nevdaně zesiluje militarizaci ekonomiky a celého života buržoazní společnosti. Existence rozsáhlého státního sektoru, jehož podíl v západoevropských zemích NATO činí 20–30 % průmyslové výroby, má značný vliv na rozvoj vojenskoprůmyslové základny a rozvoj vojenské vědeckovýzkumné základny. To umožňuje realizaci určitého stupně

programování ekonomiky a snadnějšího řízení válečné ekonomických příprav. Stát má zpravidla ve svých rukou jaderný průmysl, letecký a raketový průmysl, dopravu, energetiku a těžbu surovin. Ve státním rozpočtu, zvláště evropských kapitalistických zemí, se soustřeďuje 30—45 % národního důchodu, který je, mimo jiné, znovu rozdělován i ve prospěch výstavby a zdokonalování vojenské síly. Země NATO věnují 4—7 % svého národního důchodu na vojenské účely. Včetně skrytých a nepřímých výdajů to činí daleko více, ve Spojených státech téměř pětinu národního důchodu. Stát v rozhodující míře financuje výzkum a vývoj nových zbraňových systémů. Vlády zemí NATO podporují a stimulují rozvoj vojenských odvětví formou rozličných subvencí, dotací, levnějších úvěrů, výhodných odpisů, přednostními či levnějšími dodávkami surovin, energie a polotovarů, výhodami na trhu pracovních sil, bezplatným předáváním výsledků vědeckého výzkumu vojensko-průmyslovým monopolům apod. Podporují obnovu fixního kapitálu ve zbrojní výrobě na nejvyšší technické úrovni, ovlivňují rozmísťování výrobních sil z hlediska životnosti ekonomiky atd. Mají také výrazný vliv na formování odvětvové a teritoriální struktury národního hospodářství, jež odpovídá požadavkům VTR a zároveň nárokům příští možné války.

Na základě nebyvalé koncentrace a centralizace výroby a kapitálu ve zbrojní výrobě v podmínkách VTR ve vojenství a stupňujících se militarizačních procesů i v nadstavbové struktuře buržoazní společnosti se ve státně monopolním kapitalismu vytváří vojskoprávní komplex jako důsledek srůstání militarizmu se státně monopolním mechanismem. Jeho jádro představuje svazek největších vojskoprávních monopolů, státní byrokracie, velení armády a reakčních politiků a vědců. Vojskoprávní komplex je existenčně zainteresován na růstu militarizace, na udržování válečné psychózy, na bezprostřední podpoře agresivních válečných příprav proti socialismu. Strategické třídní cíle imperialismu na likvidaci socialismu jsou tak znásobovány aktuálními ziskovými zájmy vojskoprávních monopolů a s nimi spjatých sociálních skupin buržoazní společnosti.

Vývoj vojenského sektoru národního hospodářství zemí NATO probíhá v podmínkách mezinárodní dělbý práce, v podmínkách prohlubujících se mezinárodní kooperace a specializace výroby, v podmínkách integrace národních ekonomik členských států Severoatlantického paktu. Imperialistické kruhy NATO využívají objek-

tivní tendence internacionalizace světového hospodářství v zájmu militarizace a přípravy agresivní války proti zemím socialismu. Mezi takové formy ekonomických svazků západoevropských států náleží Evropské společenství uhlí a ocele. Evropské společenství pro jadernou energii, Evropské hospodářské společenství, Evropská organizace pro výzkum vesmíru atd. Na činnosti Eurokosmu se např. účastní 160 společností z 11 evropských států, kterým patří okolo tisíc průmyslových podniků.

Základ integračních procesů v Západní Evropě však tvoří EHS, které je nejsilnějším a nejvýznamnějším kapitalistickým integračním uskupením (vyrábí 26,4 procenta průmyslové výroby kapitalistického světa). Integrační proces EHS přispívá k ekonomickému posilování NATO. Jeho exponenti se snaží vytvořit samostatnou evropskou vojenskou organizaci, která by zahrnovala společný zbrojní trh, jednotnou strategii, společnou vojenskou politiku a ozbrojené síly včetně dispozice se samostatnou jadernou silou a která by v těsné jednotě s NATO měla tvořit základnu agrese v Západní Evropě. Konečným cílem je, aby se proces koncentrace a centralizace zbrojní výroby dostal za národní rámec, aby se urychlilo hospodářské sblížení a sjednocení jednotlivých členských států NATO a vybudoval se jednotný válečně ekonomický komplex.

Integrace umožňuje širěji zapojovat kapitály malých a středních států do zbrojního procesu. Volný pohyb kapitálu se využívá pro znovurozdělení ekonomického potenciálu Západní Evropy, urychlení rozvoje odvětví zbrojní výroby a pro centralizovaně řízenou přípravu západoevropského válčiště v ekonomickém a operačním smyslu.

Jak ukazuje praxe imperialistické ekonomické integrace, je vhodným nástrojem likvidace neutrality evropských kapitalistických zemí a zapojení jejich hospodářství do válečné ekonomického komplexu NATO. Mezi EHS a ESVO bylo v roce 1977 vytvořeno pásmo volného obchodu na průmyslové zboží. Tím jsou využívány výrobní možnosti neutrálních států — Švédska, Rakouska a Švýcarska — mimo jiné i pro válečné přípravy. Dokazuje to i rozhodnutí švédského parlamentu, ve kterém se konstatuje, že zbrojní dodávky státům NATO budou uskutečňovány i v době války, jestliže dodávka začala nebo objednávka byla uzavřena před vypuknutím válečného konfliktu. Od tohoto opatření není již daleký krok k uzavření kontraktů i ve válečném období.

DĚJINY DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY 1939—1945

8. díl.

Krach obranné strategie fašistického bloku

V polovině roku 1977 vyšel v Moskvě osmý díl dvanáctisvazkových „Dějín druhé světové války 1939—1945“ pod názvem „Krach obranné strategie fašistického bloku“. Knihu připravil Institut vojenské historie ministerstva obrany SSSR ve spolupráci s Institutem marxismu-leninismu při ÚV KSSS, Institutem obecné historie a Institutem historie SSSR Akademie věd SSSR.

Autorský kolektiv za řízení E. P. Jegorova v knize objasňuje průběh ozbrojeného zápasu a dalších nejdůležitějších událostí na všech válčičských od prosince roku 1943 do května roku 1944. Kniha je cenným přínosem pro vojenskou historickou vědu, neboť hodnotí komplexně mnohé aspekty zimního tažení v letech 1943 až 1944 (politické, sociálně ekonomické, diplomatické a vojenské).

V boji s německými fašistickými okupanty je charakterizováno toto období druhé světové války jako krach obranné strategie fašistického Německa.

Plány fašistického Německa na prodloužení války, na získání času k upevnění válečné ekonomiky, na soustředění nezbytných sil a zvrácení průběhu války ve svůj prospěch se staly neuskutečnitelnými. Zhroutily se naděje vedoucích představitelů fašistického bloku na rozpadnutí antifašistické koalice. Kniha hodnotí názory německého fašistického velení na situaci na sovětsko-německé frontě, na pravděpodobnou činnost sovětských ozbrojených sil a na zámysly a plány wehrmachtu, které směřovaly ke stabilizaci Východní fronty.

Zámysl vrchního velení Německa k dalšímu vedení války můžeme charakterizovat takto:

- úporně bránit každou píď země na Východě silami, které mělo k dispozici;
- v rámci strategické obrany vést útok na některých samostatných směrech;
- stabilizovat Východní frontu;
- zadržet sovětská vojska daleko od hranic Německa;
- soustředit z nových doplňků síly na Západě, odrazit vpád anglo-amerických vojsk do západní Evropy;
- získat iniciativu do svých rukou, volná vojska přesunout na Východ a do prostoru Středozemního moře k vedení útočných operací;
- dosáhnout vítězného ukončení války.

Tyto plány úplně zkrachovaly.

Historická vítězství sovětských ozbrojených sil čím dále tím více ovlivňovala průběh ozbrojeného zápasu jak na hlavní, sovětsko-německé frontě, tak i na všech ostatních frontách druhé světové války, dále i celou mezinárodní situaci. Autoři

v knize postupně objasňují vývoj událostí, které objektivně vedly k vytvoření výhodných podmínek k dosažení hlavního cíle Sovětského svazu — zničení hitlerovského Německa.

Kniha obsahuje rozbor tří největších strategických operací, které vedla sovětská vojska u Leningradu a Novgorodu, na pravobřežní Ukrajině a na Krymu. Tvořily obsah jednoho z největších sražení druhé světové války, neboť proti sovětským vojskům bojovalo více než 4 milióny nepřátelských vojáků. Vítězné ukončení tohoto sražení mělo ohromný vliv na celý další průběh války.

Kniha ukazuje ohromnou organizátorskou a řídicí práci strany, která směřovala k nejrychlejšímu osvobození okupovaných sovětských území a k úplné porážce nenáviděného nepřítele. Osvětluje mnohostrannou činnost Komunistické strany Sovětského svazu při řízení státu, ozbrojených sil, všelidového boje sovětských lidí v týlu nepřítele, ideologické práce, všech stránek válečného a hospodářského života, vědy a kultury.

Kniha se skládá z úvodu, tří částí a závěru. Obsahuje kromě toho chronologický přehled hlavních událostí, abecední seznam jmen, geografických názvů a přehled map.

V souladu s konkrétními popisovanými problémy má kniha tuto strukturu:

První část — „**Vítězný útok sovětských ozbrojených sil**“ obsahuje rozbor vojenskopolitické situace, bojové činnosti sovětských ozbrojených sil na sovětsko-německé frontě a boje lidu v týlu nepřítele. Má šest kapitol:

1. Situace po zásadním přelomu ve válce.
2. Příprava ke sražením na sovětsko-německé frontě v roce 1944.
3. Zničení fašistických vojsk na jihu. Osvobození pravobřežní Ukrajiny a Krymu.
4. Útok sovětských vojsk na severozápadním a západním strategickém směru.

První část dílu rozebírá vítězný útok sovětských ozbrojených sil v zimě a na jaře roku 1944. Objasňuje, že hlavní velení ve zhodnocení situace na sovětsko-německé frontě a v plánech na nejbližší období vycházelo z toho, že v důsledku těžkých porážek a velkých ztrát fašistické Německo není schopné vést útočnou činnost ve větším rozsahu. Hlavní velení,

5. Činnost válečného námořnictva.

6. Boj sovětského lidu v týlu nepřítele.

Druhá část — „**Osvobozené země a závislé země. Válečná činnost v západní Evropě, na Tichém oceáně a v Asii**“ popisuje rozvoj antifašistického boje v Evropě, národně osvobozené země v Asii a Africe, bojovou činnost anglo-amerických vojsk v Itálii, na Atlantiku, ve Středozemním moři a v oblasti Tichého oceánu. Má čtyři kapitoly:

7. Antifašistické osvobozené hnutí národů okupovaných a závislých zemí Evropy.

8. Bojová činnost americko-anglických ozbrojených sil v Evropě. Příprava k otevření druhé fronty.

9. Bojová činnost na Tichém oceáně, v Číně a Barmě.

10. Národně osvobozené hnutí národů koloniálních a závislých zemí Asie a Afriky.

Třetí část — „**Upevnění sil antihitlerovské koalice. Prohloubení krize fašistického bloku**“ rozebírá hlavní opatření k rozvoji válečné ekonomiky SSSR, ekonomickou situaci USA a Anglie, Německa a Japonska, rozvoj ozbrojených sil a vojenského umění hlavních válečných států. Má šest kapitol:

11. Činnost komunistické strany při mobilizaci sovětského lidu ke zničení fašistického bloku.

12. Další upevnění ekonomické síly SSSR.

13. Válečná ekonomika a vnitřní politická situace hlavních kapitalistických států antihitlerovské koalice.

14. Válečná ekonomika a vnitřní politická situace států fašistického a militaristického bloku.

15. Mezinárodní vztahy a zahraniční politika hlavních států — účastníků války.

16. Vojenskopolitické výsledky boje dvou koalic v zimě a na jaře roku 1944.

s využitím rostoucího válečného chemického potenciálu a vysokých morálně bojových kvalit Sovětské armády, plánovalo a připravovalo operace na zimní a jarní období roku 1943—1944 s rozhodujícími cíli.

Sovětské ozbrojené síly po podzimních sraženích, bez operační přestávky, měly zahájit mohutný útok v pásmu širokém

více než 2000 km, od Baltského po Černé moře, zničit vojska nepřítele na strategických bocích Východní fronty a osvobodit značnou část okupovaného území. Plán předpokládal věst hlavní úder proti nejsilnějšímu uskupení na jihozápadním směru, osvobodit pravobřežní Ukrajinu a Krym a vyjít v tomto prostoru ke státní hranici SSSR. Zimní a jarní útok měl být důležitou etapou na cestě k úplnému zničení fašistického Německa.

V knize je přesvědčivě ukázáno, že k uskutečnění těchto rozsáhlých plánů ve značné míře napomohly změny v mezinárodní situaci ve prospěch antihitlerovské koalice a zejména Sovětského svazu. Po velkých vítězstvích sovětských ozbrojených sil v roce 1943 spojenci pochopili, že SSSR je schopen vlastními silami zničit fašistické Německo a osvobodit národy Evropy. Byli tak nuceni zřít se politiky oddalování otevřít druhou frontu, zahájit bezprostřední přípravu k útoku do severní Francie a upevnit spolupráci se SSSR.

Mezi zahraničními událostmi tohoto období, které značně ovlivnily průběh a výsledek celé druhé světové války, patří Teheránská konference hlavních představitelů vlád SSSR, USA a Velké Británie. Této konferenci kniha věnuje značnou pozornost.

Na konferenci byla prakticky řešena otázka otevření druhé fronty v Evropě. Poprvé za dobu trvání protifašistické koalice byly sladěny plány vedení války proti bloku fašistických států; to vytvářelo vhodné podmínky pro její úspěšné zakončení. V důsledku výměny názorů tří velmocí na nejdůležitější politické problémy, podařilo se sblížit postoje a názory na zásadní otázky vedení války a poválečný mír. Přijaté závěry tvořily reálné vojenskopolitické základy strategické vzájemné součinnosti ozbrojených sil států protifašistické koalice v Evropě a Asii. Deklarace SSSR, USA a Velké Británie o společné činnosti ve válce a o poválečné spolupráci byla důležitým politickým dokumentem, který svědčil o upevnění protihitlerovské koalice a o zmaření kalkulací fašistického bloku na její rozkol.

V knize je hluboce zdůvodněný ten fakt, že i v dané etapě války sovětsko-německá fronta, tak i v minulosti, zůstává hlavní frontou druhé světové války.

Sovětský svaz měl rozhodující úlohu při zmaření plánů fašistického Německa, které směřovaly k prodloužení války. Ve spojitosti s tím je plně zákonitě, že autoři podrobili nejlubšímu a všestrannému zkoumání událostí na sovětsko-německé

frontě. Zejména tyto události určovaly charakter činnosti a průběh války.

V tomto díle upřesněné podklady o směru sil stran na sovětsko-německé frontě na začátku roku 1944 přesvědčivě vyvracejí tvrzení žijících hitlerovských generálů a mnohých buržoazních historiků o tom, že Sovětská armáda měla v té době mnohonásobnou převahu nad nepřítelem a jen proto mohla dosáhnout tak významných úspěchů.

Sovětská vojska měla převahu nad nepřítelem: v osobách 1,3, v dělech a minometech 1,7 a v bojových letounech 1,7. V tancích a samohybných dělech Sovětská armáda měla převahu nad wehrmachtem neměla. Toto bylo podmíněno jejich značnými ztrátami v útočných operacích v roce 1943. Navíc v té době fašistické Německo a jeho spojenci měli ještě dostatečné síly, které mohli plně využít proti Sovětskému svazu. Je pochopitelné, že s těmito silami počítaly plány strategické obrany fašistické armády.

Převaha sil a prostředků nebyla ani tak v kvantitě jako v kvalitě a autoři tohoto dílu to dostatečně názorně vysvětlili. Převahu tvořily především vysoké morálně bojové kvality sovětských vojsk, podmíněné spravedlivými cíli osvobozené války, ideály ochrany socialistické vlasti, pokrokovým charakterem sovětského vojenského umění a rostoucím mistrstvím velitelského a politického sboru ozbrojených sil.

Nesporným kladem osmého dílu je odborná analýza rozvoje vojenského umění v probíraném období. V plánování strategických operací byly všestranně zhodnoceny změny v poměru sil, možnosti nové, soudobé techniky a získané zkušenosti vojsk z vedení bojové činnosti v nejrůznějších situacích.

Plán zimního a jarního útoku, který přijalo Politické byro ÚV VKS(b), Hlavní velení a Hlavní stan na základě všestranné analýzy vojenské, politické a strategické situace, vycházel z toho, že dostatečná převaha sil a prostředků nad nepřítelem, iniciativa v rukou sovětských ozbrojených sil, výhodné postavení vojsk, mohutné zálohy a další výhodné podmínky umožnily připravit a uskutečnit rozsáhlé operace ne na jednom až dvou směrech, ale postupně na celé strategické frontě.

Velkým úspěchem sovětské strategie byla příprava nového útočného tažení v průběhu strategického útoku. S využitím rostoucích možností obranného průmyslu a celé ekonomiky státu. Hlavní stan na rozdíl od předcházejících tažení rozhodl zahájit zimní a jarní útok v le-

tech 1943—1944 bez operační přestávky s cílem co nejúplněji využít úspěchu dosaženého v průběhu předcházejících operací, nedopřát nepříteli odpočinku a zmařit jeho snahu stabilizovat frontu.

Zahájením útoku na rozsáhlém území sil od Černého po Baltské moře neumožnilo sovětské velení vojskům nepřítele organizovat pevnou obranu v nových prostorech. Poměr sil na celé sovětsko-německé frontě však ještě neumožňoval sovětským vojskům zahájit útok současně. Proto byly naplánovány, připraveny a postupně uskutečňeny tři strategické útočné operace; každá z nich se skládala z řady současně nebo postupně vedených operací frontů nebo skupin frontů.

Zvláště velký význam k dosažení výsledků celého tažení měla volba směru hlavního úderu. Byl naplánován a jihozápadním směru proti nejsilnějšímu uskupení nepřátelských vojsk. Pro tento směr byla vyčleněna více než třetina všech sil, které působily na frontě; patřily k nim i všechny (šest) tankové armády a větší záloh Hlavního stanu. K zabezpečení hlavního úderu byl veden rozhodný útok tří frontů na severozápadním směru a tří frontů ve střední části sovětsko-německé fronty. To poutalo síly nepřítele a neumožňovalo mu volnost manévru k zesílení vlastního jižního uskupení.

Jednosledová operační sestava frontů s vyčleněním silných rychlých skupin, které se skládaly z několika tankových armád, zabezpečovala hromadění sil a značnou převahu nad fašistickými vojsky na směru hlavního úderu. To umožňovalo prolamovat připravenou obranu a rozvíjet útok do velké hloubky, nedovolovalo nepříteli využívat k obraně přirozený výhodný terén.

Zimní a jarní útok byl charakteristický různými způsoby vedení strategických operací, mezi nimiž převládaly rozhodné formy k rozdělení fronty obklíčení a zničení mohutných uskupení nepřítele.

Použití šesti tankových armád v jarním útoku na pravobřežní Ukrajině zabezpečovalo v podmínkách záplav, jarní nesjízdnosti a nedostatku cest vysoké tempo a značnou hloubku útoku.

Hlavní stan, velení frontů a armád, získaly bohaté zkušenosti z řízení vojsk na strategickém a operačně taktickém stupni, naučily se dovedně používat nejúčinnějších způsobů ničení nepřítele, dokonale a utajeně připravovat operace, soustřeďovat úsilí na rozhodujících směrech, včas a přesně manévrovat, organizovat a nepřetržitě udržovat součinnost.

Autoři postupně krok za krokem objasňují velkou řídicí úlohu Hlavního sta-

nu a generálního štábu při slaďování úsilí různých druhů ozbrojených sil ve strategických operacích. Pro toto období je příkladná práce Hlavního stanu při organizaci součinnosti frontů s námořnictvem.

Organizaci strategické součinnosti bezprostředně řídil Hlavní stan, nebo jeho představitelé a operační součinnost štáby frontů a taktickou velitelé útvarů.

Autoři při rozboru problematiky součinnosti zdůrazňují, že v průběhu zimního tažení v letech 1943—1944 vševojskove, tankové a jiné svazy a svazky byly aktivnější než dříve podporovány letectvem. Ke zlepšení součinnosti mezi nimi byly vysílány ze štábů leteckých armád k vševojskovým štábům operační skupiny nebo představitelé s potřebnými spojujícími prostředky. Kromě toho dálkové letectvo bylo častěji používáno k bombardování objektů v hlubokém týlu nepřítele. Vojska protivzdušné obrany na širší základně a většími silami uskutečňovala součinnost s pozemními vojsky a válečným loďstvem při obraně komunikací a nejdůležitějších objektů frontu a týlu. Ve strategických operacích vojska PVO státu často působila společně s vojskovými a námořními útvary PVO, frontovým letectvem a letectvem válečného loďstva.

Promyšleně a systematicky jsou ukázána opatření ÚV VKS(b), Hlavního velení a Hlavního stanu v politickém, organizačním a materiálním zabezpečení v celostátním měřítku připraveny a při vedení zimního a jarního útoku. Podrobněji než v předcházejících dílech je vysvětlena činnost sovětského týlu.

Práce obsahuje bohatý faktický materiál, který charakterizuje práci všech odvětví sovětského průmyslu, dopravy, zemědělství, stav vědy a kultury. V četných tabulkách a přesvědčivých schématech je názorně ukázána převaha socialistické ekonomiky nad ekonomikou fašistického Německa, převaha SSSR ve výrobě hlavních druhů průmyslové produkce i přesto, že „třetí říše“ využívala pro svou potřebu všechny zdroje západní Evropy.

V tomto díle jsou uvedeny zajímavé, doposud nepublikované údaje o technickém vybavení a početních stavech ozbrojených sil SSSR a ozbrojených sil jiných států.

Důkladně je vysvětlena práce ÚV VKS(b), ÚV komunistických stran sovětských republik, krajských, městských, okresních a základních organizací strany při mobilizaci sovětských lidí ke splnění plánů průmyslové a zemědělské výroby, k obnovení národního hospodářství na osvobozeném území a k zabezpečení

fronty vším potřebným k úplnému zničení fašistických agresorů.

V knize je ještě jednou přesvědčivě

zdůrazněno, že úspěchy na frontách by nebyly myslitelné bez velkých vítězství, kterých dosáhl lid v týlu.

Druhá část dílu je věnována osvobozovacímu boji národů okupovaných a závislých států, organizací a vedení bojové činnosti v západní Evropě, na Tichém oceáně a v Asii. Vítězství sovětského lidu a jeho ozbrojených sil byla reálnou perspektivou brzkého zvržení se fašistického jha, byla mohutným povzbuzením boje národů za svobodu a nezávislost svých států. Aktivní boj lidu za národní a sociální osvobození, za mír a demokracii, proti zvlůli a násilí agresorů také napomáhal zmaření plánů států osy na prodlužování války.

Hnutí odporu národů světa úzce prolínalo s národně osvobozeneckým bojem pracujících, který řídila dělnická třída a její předvoj — komunistické strany. Dělnická třída, která organizovala a sjednocovala všechny pokrokové a vlastenecké síly, byla vedoucí, nejdůležitější a nejaktivnější silou v protifašistickém hnutí odporu. Důležitou úlohu v něm mělo i rolnictvo, které také neslo na svých bedrech hlavní sílu fašistických okupačních režimů. Pracující masy pod vedením svých marxisticko-leninských stran tvořily hlavní hnbnu sílu v boji nejen proti německým a japonským zotročovatelům, ale také proti vnitřním reakčním silám, které spolupracovaly s okupanty.

Jak je správně uvedeno v knize, v zimě a na jaře roku 1944 došlo ve státech západní Evropy k dalšímu zvýšení národně osvobozeneckého hnutí. Charakteristickým rysem tohoto hnutí byl jeho internacionální charakter. Komunistické a dělnické strany, věrné principům proletářského internacionalismu, pokládaly boj národů za svobodu a nezávislost ostatních států jako součást celkového boje proti fašismu a reakci, na ochranu prvního socialistického státu na světě.

S využitím mnohých zahraničních materiálů autoři tohoto dílu vysvětlují zvláštnost národně osvobozeneckého hnutí v Jugoslávii, Albánii, Řecku, Polsku, Československu, Rumunsku, Maďarsku, Bulharsku, Francii a v dalších státech Evropy. Jeho specifika, charakter, formy a úroveň rozvíjení byla podmíněna sociálně ekonomickou a vojenskopolitickou situací.

Zajímavé jsou kapitoly, věnované válečné činnosti amerických a anglických ozbrojených sil v Evropě, na Tichém oceáně, v Číně a Barmě.

Autoři správně poznamenávají, že německé vedení, když pochopilo velké nebezpečí pro „třetí říši“, které vyplývalo z vedení války na dvou frontách, snažilo se zabránit vytvoření druhé fronty v západní Evropě. V případě, že by byl v tomto prostoru vysazen anglický a americký výsadek, plánovalo jeho okamžité zničení.

Na konkrétním materiálu je ukázáno, že všechny zámysly velení wehrmachtu koncem roku 1943 a začátkem roku 1944 vytvořit mohutné „centrální zálohy“ k rozhodnému odražení spojeneckého výsadeku byly zmařeny zimním a jarním útokem Sovětské armády. K zastavení rozhodného útoku sovětských vojsk přesunulo hlavní velení fašistického Německa na východní frontu ze západní Evropy nejvíce bojeschopné divize, nové svazky a značné množství bojové techniky.

V důsledku toho za půl roku (od prosince 1943 do začátku vpádu do Francie v červnu 1944) podařilo se německému fašistickému velení s vynaložením ohromného úsilí zvětšit stav armády v Holandsku, Belgii a Francii celkově na 12 divizí. Proto na začátku vpádu měli spojenci několikanásobnou převahu sil. Všechno to, kromě toho i rozmach národně osvobozeneckého boje národů západní Evropy, vytvořilo výjimečně výhodnou politickou a strategickou situaci pro přípravu a uskutečnění normandské výsadekové operace, která znamenala otevření druhé fronty v Evropě.

S výjimkou útoku vojsk generála Alexandera v Itálii, kde Američané a Angličané měli k dispozici 32 divizí, 4000 bojových letounů a 130 bojových lodí proti 21 divizím, 370 letounům a 32 ponorkám Němců, působili nerozhodně a málo účinně. V té době jedinou formou aktivní činnosti spojenců v západní Evropě bylo letecké bombardování vojenských průmyslových objektů v Německu a okupovaných státech. Mělo formu leteckých operací a hromadných náletů jednoho nebo několika leteckých svazů, sjednocených společným zámyslem, vedených s cílem zničit jeden nebo skupinu objektů.

V knize je uvedena celá řada vážných rozdílných názorů ve spojeneckém velení na principy využití strategického letectva a na chybná rozhodnutí, která se týkala

doby, objektů úderů a opatření jejich zabezpečení, která měla za následek neodůvodněné velké ztráty na materiálu a osobách a která snižovala výsledky bombardování. Současně s tím jsou rozebrány takové kladné momenty v bombardování, jako je např. jejich dokonale plánování, soustředování sil, sladění denní činnosti amerických leteckých armád s nočními nálety anglických bombardovacích svazků.

Spojenecké letectvo tak oslabilo systém obrany nepřítelů, způsobilo značné ztráty jeho leteckým silám, rušilo práci tůlu a komunikací, a pochopitelně napomáhalo úspěchu vpádu amerických a anglických vojsk v létě roku 1944 do Normandie.

Nesporný zájem představuje krátká analýza boje na námořních komunikacích v Atlantiku a na Středomořím. Ve vzniklé situaci, po zásadním zvratu ve válce a všeobecném přechodu do strategické obrany, německé velení považovalo „ponorkovou válku“ jako „jediný účinný faktor německé strategie“ a počítalo s tím, že boj na námořních komunikacích v Atlantiku je nutné vést i ve zjevně nevýhodných podmínkách, a tak nedovolit Anglo-Američanům uvolnit síly potřebné pro vpád do západní Evropy.

Stále rostoucí ztráty německého letectva na sovětsko-německé frontě však nemožnily zlepšit zabezpečení německých ponorek v Atlantiku a vyčerpání materiálových zdrojů nedovolilo splnit program ve výrobě 40 ponorek za měsíc. V druhé polovině roku 1943 bylo vyrobeno měsíčně 25 ponorek převážně starých typů. Situace na sovětsko-německé frontě ovlivňovala tedy poměr sil nejen na zemi, ale také a ve vzduchu.

Současně s analýzou průběhu bojů na Tichém oceánu, které skončily pro Japonsko ztrátou řady důležitých strategických postavení v jeho střední a jihozápadní části, značné místo v knize je vyčleněno hodnocení národně osvobodeneckého hnutí národů koloniálních a závislých států Asie a Afriky, které narůstalo a šířilo se pod vlivem událostí na válčištích, především na sovětsko-německé frontě. Přitom v řadě států mělo toto hnutí ostré formy, včetně ozbrojených povstání a partyzánských bojů proti okupantům a dřívějším kolonizátorům za právo národů řešit otázky společenského a státního uspořádání, což bylo mohutným úderem proti celému koloniálnímu systému imperialismu.

Ve třetí části autoři rozebírají problémy upevňování sil protihitlerovské koalice a prohlubování krize fašistického bloku.

Na základě všestranného a hlubokého zkoumání stranických a odborových dokumentů i materiálů jiných masových organizací, dále publikací ústředního tisku SSSR z válečné doby je v knize názorně ukázáno, že opatření, která uskutečnila komunistická strana ke zdokonalení stranického řízení státu, měla za následek další upevnění sovětského politického systému a morálně politické jednoty společnosti. Velká organizátorská a ideově politická činnost strany zabezpečila maximální využívání vnitřních zdrojů, nejúčinnější prosazení válečných plánů na zimní a jarní období let 1943—1944 do života a vytvoření nových předpokladů k dosažení úplného vítězství nad nepřitelem.

Mezi nejdůležitějšími předpoklady tohoto vítězství bylo neustálé narůstání průmyslové síly SSSR — základu dalšího rozvoje válečného průmyslu. V důsledku zavedení pokrokové technologie a zvýšení výroby v první polovině roku 1944 značně vzrostla (ve srovnání s předcházejícím pololetím) výroba tanků a SHD, děl velké

ráže a letounů. To umožnilo zvýšit kvalitu a kvantitu hlavních druhů výzbroje a bojové techniky.

V této části je podrobně objasněno, s použitím velkého množství zahraničních a sovětských materiálů, ekonomický a vnitřně politický stav hlavních kapitalistických států — účastníků války v první polovině roku 1944. Na základě bohatého statistického materiálu je rozebrána ekonomika a stav ozbrojených sil bojujících států a udělán zdůvodněný závěr o dalším narůstání ekonomické převahy protifašistické koalice, o krachu pokusů Německa a Japonska upevnit válečný ekonomický potenciál a nahromadit síly ke zvratu průběhu války ve svůj prospěch.

V posledních kapitolách knihy jsou podrobně vysvětleny mezinárodní vztahy a zahraniční politika hlavních států — účastníků války, vojenskopolitické výsledky boje dvou koalic v zimě a na jaře roku 1944. Na argumentech je ukázána vedoucí úloha Sovětského svazu při sjednocování všech národů a států bojujících proti fašismu a při upevňování protihitlerovské koalice. Je vysvětlen sovětský program poválečného uspořádání Evropy a postupný a vytrvalý boj komunistické

strany za jeho uskutečnění. Současně s tím se v knize hovoří o tom, že z obavy před nebezpečím rozvoje protifašistického hnutí a národně osvobozenického boje USA a Anglie se snažily všemi silami upevnit základy světového kapitalismu. Nehledě na vážné rozpory v různých aspektech mezinárodních vztahů, v koloniální otázce se jejich pozice neustále sblížovaly.

V knize jsou postupně ukázány směry strategie USA a Anglie v souvislosti s přibližováním konce války. Jestliže do určité doby vedly politiku, aby hlavní tíhu ozbrojeného zápasu vedl Sovětský svaz, a měly ve válce jen minimální část ozbrojených sil na podružných směrech, pak po velkých úspěších Sovětské armády ve válce proti Německu vládnoucí kruhy USA a Anglie odmítly „periferní strategii“ a zahájily přípravu k vpádu do západní Evropy. Měly strach z toho, aby nepřišly „pozdě“ do Evropy, když osud války byl již rozhodnut událostmi na Východní frontě.

Komunistická strana a sovětská vláda, nehledě na podobné manévry spojenců, trpělivě a vytrvale bojovaly za sjednocení protihitlerovské koalice. Neustálou pozornost věnovaly těsné spolupráci národů a států protifašistického bloku ve prospěch zničení společného nepřítelů a přebudování poválečného světa na demokratickém základě. To svědčilo o opravdové snaze SSSR o další upevnění koalice a

o její přetvoření v účinnou zbraň k nastolení spravedlivého míru.

Bez ohledu na protikladnost společenských systémů a v souladu s tím i na různý přístup k úkolům vedení války a problémům poválečného světa, spojenecké vlády nacházely vzájemně přijatelná řešení v mnohých nejdůležitějších mezinárodních otázkách. Shoda v zásadních národních zájmech a rozumná stanoviska, která zaujali vedoucí činitelé velkých mocností, umožnily uhájit základy protifašistické koalice a odvrátit její rozpad, o což se tak úporně snažili představitelé fašistického Německa a militaristického Japonska.

Jak je známo, po skončení druhé světové války stala se její historie polem ideologického boje. Poražení hitlerovští generálové, politici a státní představitelé Západu a reakční historikové obou polokoulí se snažili znovu ji popsat. Neobešlo se to bez překroucení i při popisování válečných událostí období války, které obsahuje tento díl. Hlavním cílem přitom bylo zmenšit úlohu Sovětského svazu a jeho ozbrojených sil a zveličt úlohu válečné ekonomiky a vojenského úsilí USA a Anglie při rozbití obranné strategie fašistického bloku.

V obsahu celého díla jsou metodicky, postupně a velmi přesvědčivě demaskovány snahy buržoazní historiografie vyložit minulé události v její prospěch a snížit význam zimního a jarního útoku sovětských ozbrojených sil v roce 1944.

Autorský kolektiv tohoto dílu na základě velkého množství materiálů sovětských a zahraničních archivů a publikací z různých let, s využitím značného okruhu vědců a vědeckých ústavů státu, zkoumal široký okruh otázek, které se týkaly událostí konce roku 1943 a začátku roku 1944. V práci je hluboce, všestranně, objektivně a ze stranických pozic rozebrána válečná ekonomika, vnitřní a zahraniční politika bojujících států, průběh válečné činnosti na různých válčističích a charakteristické rysy vojenského umění stran. Poprvé na širokém dokumentačním základě je vysvětlen vliv vítězství sovětských ozbrojených sil v zimním a jarním útoku v roce 1943 až 1944 na průběh a výsledek války, na krach plánů fašistického bloku strategickou obranou prodlužovat válku, rozbit koalici protifašistických států a zvrátit průběh války ve svůj prospěch.

Můžeme odpovědně tvrdit, že po vydání osmého dílu „Dějiny druhé světové války 1939—1945“ byla sovětská historiografie doplněna dalším pramenem, který objektivně objasňuje důležité období vítězného rozvoje války, který připravil konečnou porážku ozbrojených sil fašistického bloku.

СОДЕРЖАНИЕ

Подполковник Алоис Колинек

Законы диалектики и законы войны 3

Автор рассматривает диалектическое отношение общих законов и законов войны. Обобщает выводы калсиков марксизма-ленинизма по этой теме. Далее разбирает основные направления упрощения и извращения некоторых антимарксистических концепций.

Подполковник Эмил Баркол

Партийно-политическая работа на общевойсковых тактических учениях 7

Автор, используя новые материалы ГПУ ЧНА, объясняет главные вопросы партийно-политической работы на общевойсковых тактических учениях. Подчеркивает необходимость применять правильный и отвечающий обстановке метод партийно-политической работы.

Полковник Эмил Лабуда, кандидат военных наук, доцент

К активизации военно-научной работы в ЧНА 13

Автор, исходя из значения военно-научной работы в военном деле в период развития вооружения и военной техники, высказывает требования на ее усовершенствование в нашей армии. Особое внимание он уделяет повышению уровня планирования и усовершенствования способов обобщения опыта из оперативной и боевой подготовки штабов и войск.

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Генерал-майор Яромир Яшек, кандидат военных наук

К созданию ударных группировок в ходе операции 17

Автор сначала разбирает принципы оперативного искусства, как например сосредоточение усилия на главных направлениях с применением маневра и огня, принцип внезапности, требования активного ведения операции и ее непрерывность. Далее он разбирает возможности создания ударных группировок на уровне общевойсковой армии и переноса направления главного удара в ходе операции.

Подполковник Йиржи Кржижек

Боевые возможности мсд в обороне 23

Автор разбирает возможности дивизии оснащенной БМП в обороне и указывает метод оценки боевых возможностей этой дивизии. На основе этого, автор приходит к выводу, что указанная дивизия имеет приблизительно на одну треть выше боевые возможности чем дивизия, которая не имеет БМП.

Подполковник Ярослав Йилек, кандидат военных наук
подполковник Франтишек Коржистек

К выходу полка на рубеж атаки 28

Автор знакомит читателей с методикой проведения расчетов марша полка в наступлении с хода. На чертежах он разбирает простые пособия для проведения нужных расчетов.

Полковник Ярослав Коларж
подполковник Томаш Минибергр, кандидат военных наук

К использованию электронно-вычислительной машины «Консул» в штабах дивизий 36

Авторы оценивают опыт применения электронно-вычислительной машины «Консул» при решении оперативно-тактических задач в период планирования и подготовки боя. Они показывают возможности использования этих машин для рационализации работы командиров и штабов.

Подполковник Милан Новотны, кандидат военных наук

Бой артиллерии с наземными противотанковыми средствами противника в наступлении 43

Автор разбирает бой артиллерии с наземными противотанковыми средствами противника, особенно с его управляемыми комплексами. Сначала он разбирает средства и возможности разведки указанных средств, а потом организацию боя артиллерии с этими средствами и распределение ответственности между отдельными степенями управления. В заключении подчеркивает тесное взаимодействие всех систем при уничтожении противотанковых средств.

Подполковник Зденек Сатурка

Маскировка авиации и аэродромов 49

Автор подчеркивает важность маскировки в современных условиях. Исходя из возможностей разведки противника, он разбирает средства и возможности маскировки аэродромов.

Подполковник Антонин Яната

Влияние уничтожающих воздействий ядерного оружия и возможности защиты войск 55

Автор рассматривает боеспособность войск на основе оценки уничтожающих воздействий ядерного оружия на танковую и автомобильную технику, а также на ее расчеты. Особое внимание он уделяет радиоактивному воздействию особо малого и малого калибра ядерного оружия. В заключении разбирает возможный способ защиты людей, танковой и автомобильной техники.

Подполковник Эвжен Мах

Действия тыла в условиях территория 65

Автор, исходя из опыта учений, разбирает вопросы взаимодействия полевого и территориального управления округа. Подчеркивает роль тыла округа в развертывании и обеспечении полевой системы снабжения. Далее он разбирает место и роль военкоматов в реализации задач тылового обеспечения территория.

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

Работа на местности 71

ИНФОРМАЦИИ

Старший лейтенант Ян Шелешовски, кандидат общественных наук

Характеристика экономического потенциала государств НАТО 77

Автор разбирает военно-экономический потенциал НАТО, исходя из двух экономических комплексов, т. е. североамериканского и западогерманского. Далее он объясняет итоги в структуре национального хозяйства и развитие военного сектора, который повышает экономические возможности НАТО.

История второй мировой войны 1939-1945 80

(8-ой том «Крах оборонительной стратегии фашистического блока»). Статья информирует читателей о восьмом томе двенадцатитомного труда, в котором авторы объясняют ход вооруженной борьбы и дальнейшие события на остальных театрах военных действий от декабря 1943 г. по май 1944 г.